

Skärpta straff för vapenbrott

*Delbetänkande av Utredningen om skärpta straff för
organiserad brottslighet
Stockholm 2014*

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2014:7

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2014

ISBN 978-91-38-24073-1
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 21 februari 2013 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att analysera om det straffrättsliga regelverket på vissa särskilt angivna områden kan skärpas för att på ett mer effektivt sätt motverka organiserad brottslighet.

Professorn Petter Asp förordnades att fr.o.m. den 1 mars 2013 vara särskild utredare.

Den 14 mars 2013 förordnades som experter i utredningen rättssakkunniga Mikaela Bexar (Justitiedepartementet), rådmannen Maria Edwardsson (Solna tingsrätt), vice chefsåklagaren Anna Karin Hansen (Ekobrottsmyndigheten), överåklagaren Thomas Haggström (Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm), chefsjuristen Barbro Jönsson (Polismyndigheten i Västra Götaland), enhetschefen Lars Korsell (Brottsförebyggande rådet) och advokaten Thomas Olsson (Sveriges advokatsamfund). Genom beslut den 4 november 2013 förordnades rättssakkunniga Christina Berg (Justitiedepartementet) som expert.

Hovrättsassessorn Anna Hannell har varit sekreterare fr.o.m. den 11 mars 2013.

Enligt tilläggsdirektiv som beslutades den 5 december 2013 ska utredaren även överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att höja straffminimum för grovt vapenbrott till fängelse i ett år, överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att införa en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott, samt överväga om grovt vapenbrott bör kriminaliseras på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet. Uppdraget som rör höjningen av straffminimum för grovt vapenbrott och införandet av en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott behandlas i detta delbetänkande. Utredningstiden för övriga frågor har förlängts och uppdraget ska slutredovisas senast den 29 augusti 2014.

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna. Vi använder därför vi-form i betänkandet. Experterna har också i allt väsentligt ställt sig bakom de redovisade förslagen och övervägandena. Skilda uppfattningar i enskildheter och beträffande formuleringar kan dock ha förekommit utan att detta har behövt komma till uttryck i något särskilt yttrande.

Utredningen överlämnar delbetänkandet *Skärpta straff för vapenbrott*, SOU 2014:7. Uppdraget fortsätter med övriga frågor.

Stockholm i februari 2014

Petter Asp

/Anna Hannell

Sammanfattning

Utredningens uppdrag

Utredningens övergripande uppgift i den del som redovisas i detta delbetänkande har varit att, i enlighet med de tilläggsdirektiv som beslutades den 5 december (dir. 2013:112, se *bilaga 2*), undersöka vilka åtgärder som krävs för att höja straffminimum för grovt vapenbrott till fängelse i ett år och införa en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott. Utredningens huvuduppdrag och den del av tilläggsuppdraget som inte redovisas i detta delbetänkande framgår av dir. 2013:19, se *bilaga 1*, och tilläggsdirektivet.

Straffskalan för grovt vapenbrott skärps och delas upp

Enligt vårt uppdrag ska en utgångspunkt för de förslag som vi lämnar vara att det grova vapenbrottet i allt väsentligt ska omfatta de gärningar som omfattas av bestämmelsen i dag. Uppdraget ger därmed uttryck för en önskan från lagstiftarens sida att skärpa synen på de grova vapenbrotten. Uppdraget får ses mot bakgrund av den skärpta syn som under senare år har intagits i förhållande till allvarliga våldsbrott.

Våra förslag innefattar en ändring av straffskalan för grovt vapenbrott på så vis att det för grovt vapenbrott ska dömas till fängelse i lägst ett år och högst fyra år samtidigt som det införs ett synnerligen grovt brott där det stadgas fängelse i lägst tre år och högst sex år. På så vis bör straffen för den stora merparten av allvarliga vapenbrott skärpas samtidigt som möjligheten till en nyanserad straffmätning ökar genom att straffskalan totalt sett blir vidare.

I syfte att undvika att straffskalan för vapenbrott av normalgraden ska ligga s.a.s. kant i kant med straffminimum för grovt vapenbrott och för att behålla viss överlappning mellan straffskalorna justeras även straffskalan för vapenbrott av normalgraden.

Avsikten med den höjningen är inte att skärpa straffen för vapenbrott av normalgraden. Däremot är det oundvikligt att den höjning av minimistraffet för grovt vapenbrott som vi föreslår kommer att leda till en viss skärpning också avseende vapenbrott av normalgraden.

Kvalifikationsgrunderna för grovt brott justeras

När det gäller frågan om vilka gärningar som ska anses särskilt kvalificerade och därmed bör bedömas som grova vapenbrott även efter att straffskalan har skärpts är utgångspunkten för reformen att de gärningar som sedan tidigare har bedömts som grova ska bedömas så även efter att straffskalan har skärpts. Våra förslag grundar sig på denna utgångspunkt. Det bör emellertid samtidigt framhållas att rättstillämparen, vid bedömning av gradindelningsfrågor, alltid måste göra en helhetsbedömning av gärningen och se till att utfallet är rimligt med hänsyn tagen till grundläggande principer om proportionalitet och ekvivalens. Straffet ska således i det enskilda fallet stå i proportion till brottets allvar, så att svårare brott bestraffas strängare än mindre allvarliga brott (proportionalitet) och lika allvarliga brott ska bestraffas lika strängt (ekvivalens). Även om utgångspunkten är att de brott som tidigare bedömdes som grova, ska bedömas som grova också fortsättningsvis kan det inte uteslutas att den relativt kraftiga skärpningen av minimistraffet för grovt brott leder till att utrymmet för att bedöma en gärning som brott av normalgraden ökar något.

Våra förslag innefattar vissa justeringar av de omständigheter som särskilt ska beaktas vid rubriceringen och straffmätningen av vapenbrott (s.k. kvalifikationsgrunder). Den punkt som i dagsläget tar sikte på innehav av skjutvapen på allmän plats m.m. ändras så tillvida att det läggs till att vapnet ska vara redo att användas. Vidare ersätts hänvisningen till skolområden med en mer generell angivelse av platsen för innehavet, på så vis att det nu även anges att innehav på platser där människor samlas kan kvalificera ett innehav av skjutvapen som grovt brott. Slutligen införs också en ny kvalifikationsgrund, nämligen att gärningen i övrigt varit av särskilt farlig art. Införandet av den sistnämnda kvalifikationsgrunden syftar till att ge en tydligare anvisning om att domstolen ska beakta den kontext i vilken gärningen företas.

Vid bedömningen av om ett vapenbrott ska rubriceras som synnerligen grovt bör särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen. Ett vapenbrott bör dock kunna kvalificeras som synnerligen grovt även om ett mindre antal vapen förekommer samtidigt som någon av de kvalifikationsgrunder som angetts för grovt brott förekommer och dessa omständigheter är särskilt starka.

Innehåll

Sammanfattning	9
1 Författningsförslag	13
1.1 Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)	13
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott	17
1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister	19
2 Utredningens uppdrag och arbete	21
2.1 Utredningens direktiv	21
2.2 Utredningens arbete	21
2.3 Definitioner	22
2.4 Avgränsningar	23
3 Bakgrund och nuvarande ordning	25
3.1 Gällande rätt	25
3.2 Tidigare överväganden om vapenbrott	25
3.2.1 Särskild straffskala för grovt vapenbrott	25
3.2.2 1995 års vapenutredning	26
3.2.3 Vissa åtgärder mot illegala vapen	27
3.2.4 Skärpningar i vapenlagstiftningen	28
3.3 Ordningen i Norden	30
3.3.1 Finland	30

3.3.2	Danmark.....	31
3.3.3	Norge.....	32
3.4	Brottsutvecklingen.....	33
3.4.1	Den officiella kriminalstatistiken för vapenbrott	33
3.4.2	Vapenbrott som inte framgår av den officiella kriminalstatistiken	34
3.4.3	Straffen för vapenbrott	35
3.5	Genomgång av praxis	40
3.5.1	Åklagarmyndighetens genomgång av praxis	40
3.5.2	Genomgång av praxis mellan 1 juli 2012 och 7 november 2013	42
3.6	Skälen för att skärpa straffet för allvarliga vapenbrott.....	47
4	Överväganden och förslag	49
4.1	Inledning.....	49
4.2	Allmänna utgångspunkter för våra överväganden och förslag.....	50
4.2.1	Utformning av straffskalor.....	50
4.2.2	Betydelsen av brottets konstruktion för utformning av straffskalan.....	53
4.2.3	Överlappning av straffskalor	54
4.2.4	Vilka straffnivåer kan användas i straffskalor?	56
4.2.5	Relationen till andra brott och förstadier till brott.....	57
4.3	Överväganden om straffskalan	60
4.3.1	Allmänna överväganden om straffskalan.....	60
4.3.2	Närmare om straffskalan för grovt vapenbrott.....	62
4.3.3	Närmare om straffskalan för vapenbrott av normalgraden.....	65
4.4	Vilka omständigheter bör särskilt beaktas vid rubricering och straffmätning av allvarliga vapenbrott?	67
4.4.1	Allmänna överväganden.....	67
4.4.2	Kvalifikationsgrunder för grovt vapenbrott	68
4.4.3	Kvalifikationsgrunder för synnerligen grovt vapenbrott.....	73
4.4.4	Sammanfattande och avslutande synpunkter	74
4.5	Konsekvenser för annat än straffmätningen.....	75

5	Förslagets konsekvenser	77
5.1	Inledning.....	77
5.2	Ekonomiska konsekvenser	78
	5.2.1 Inledning	78
	5.2.2 Konsekvenser för staten.....	78
5.3	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	84
5.4	Övriga konsekvenser	84
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	85
6.1	Ikraftträdande	85
6.2	Övergångsbestämmelser.....	85
7	Författningskommentar	87
7.1	Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1996:679).....	87
7.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott	92
7.3	Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister.....	93
	Referenser	95
	Bilagor	
	Bilaga 1 Kommittédirektiv 2013:19.....	99
	Bilaga 2 Tilläggsdirektiv 2013:112.....	109
	Bilaga 3 Vapenbrott – genomgång av praxis från den 1 juli 2012 till den 7 november 2013.....	115

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

Härigenom föreskrivs i fråga om vapenlagen (1996:67) dels att nuvarande 9 kap. 1 a § ska betecknas 9 kap. 1 b §, dels att nuvarande 9 kap. 1, 1 a, 2 och 5 §§ och den nya 9 kap. 1 b § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 §

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs,

2. vapnet har varit av särskilt

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst två år.

farlig beskaffenhet, eller

3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen.

Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

1 §

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på *allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs,*

2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, *eller*

3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen.

1 a §

Om brott som anges i 1 § första stycket är att anse som grovt, döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst ett och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har varit redo att användas och har innehafts på allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats,

2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet,

3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller

4. gärningen i övrigt har varit av särskilt farlig art.

Om brottet är synnerligen grovt döms till fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen.

Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

1 a §

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen bryter mot bestämmelserna om märkning i 2 a kap. 2–4 eller 7 §. Detsamma gäller den som uppsåtligen förfalskar eller utan lov utplånar, avlägsnar eller ändrar sådan märkning.

Ansvar för brott mot bestämmelserna om märkning i 2 a kap. 7 § ska inte dömas ut om gärningen är belagd med straff enligt 1 §.

1 b §

Ansvar för brott mot bestämmelserna om märkning i 2 a kap. 7 § ska inte dömas ut om gärningen är belagd med straff enligt 1 eller 1 a §.

2 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

a) missbrukar rätten att inneha ett skjutvapen genom att använda det för något annat ändamål än det som han eller hon är berättigad till,

b) bryter mot bestämmelserna om överlämnande till förvaring hos någon annan i 5 kap. 3 § första stycket eller om transport i 5 kap. 4 § eller mot villkor i fråga om förvaring av vapen som meddelats med stöd av denna lag,

c) bryter mot bestämmelserna om förvaring i 5 kap. 1–3 §§ i fråga om skjutvapen eller ammunition som innehas av sammanlutningar, huvudmän för museer eller auktoriserade bevakningsföretag eller i fråga om skjutvapen som innehas av vapenhandlare,

d) innehar ammunition utan att ha rätt till det eller inte följer ett beslut att lämna över ammunition för inlösen,

e) överlåter ammunition till någon som inte har rätt att inneha ammunitionen,

f) driver handel med skjutvapen utan tillstånd,

g) medför skjutvapen i strid med bestämmelserna i 5 kap. 6 §,

h) bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 kap. 1 § d genom att olovligen överföra vapen eller ammunition till ett annat land, eller

i) förvarar ett skjutvapen åt någon annan utan att föreskrivet tillstånd till förvaringen finns eller bryter mot bestämmelserna om användning vid förvaring i 5 kap. 3 § andra stycket.

I ringa fall ska inte dömas till ansvar för otillåtet innehav av ammunition eller överträdelse av bestämmelserna i 5 kap. 6 §.

Till ansvar för otillåten förvaring av skjutvapen åt någon annan ska inte dömas om gärningen är belagd med straff enligt 1 §.

Till ansvar för otillåten förvaring av skjutvapen åt någon annan ska inte dömas om gärningen är belagd med straff enligt 1 *eller* 1 a §.

5 §

Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i 1 §, 1 a § eller 2 § första stycket a ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Det samma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 2 § första stycket d eller e. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad.

Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i 1 §, 1 a §, 1 b § eller 2 § första stycket a ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Det samma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 2 § första stycket d eller e. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad.

Vad som i första stycket föreskrivs om ett vapen ska också gälla en vapendel.

Utbyte av brott enligt denna lag ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Följande gärningar utgör terroristbrott under de förutsättningar som anges i 2 § i denna lag:

1. mord, 3 kap. 1 § brottsbalken,
2. dråp, 3 kap. 2 § brottsbalken,
3. grov misshandel, 3 kap. 6 § brottsbalken,
4. människorov, 4 kap. 1 § brottsbalken,
5. olaga frihetsberövande, 4 kap. 2 § brottsbalken,
6. grov skadegörelse, 12 kap. 3 § brottsbalken,
7. mordbrand och grov mordbrand, 13 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken,
8. allmänfarlig ödeläggelse, 13 kap. 3 § brottsbalken,
9. sabotage och grovt sabotage, 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken,
10. kapning och sjö- eller luftfartssabotage, 13 kap. 5 a § brottsbalken,
11. flygplats sabotage, 13 kap. 5 b § brottsbalken,
12. spridande av gift eller smitta, 13 kap. 7 § brottsbalken,
13. olovlig befattning med kemiska vapen, 22 kap. 6 a § brottsbalken,
14. uppsåtligt vapenbrott, 9 kap. 1 § vapenlagen (1996:67),
14. uppsåtligt vapenbrott, 9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen (1996:67),
15. brott enligt 29 § tredje stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
16. uppsåtligt brott enligt 25 och 26 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel, som avser kärnladdningar, radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel, apparater och andra anordningar för spridning av radiologiska, biologiska eller kemiska stridsmedel samt speciella delar och substanser till sådant material,
17. brott enligt 18, 18 a och 20 §§ lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, som avser sådana produkter eller sådant tekniskt

bistånd som kan användas för att framställa kärnladdningar, biologiska eller kemiska vapen,

18. smuggling och grov smuggling, 3 och 5 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling, om brottet avser sådana varor som omfattas av 14–17,

19. olaga hot, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014.

1.3 Förslag till förrordning om ändring i förrordningen (1999:1134) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 14 och 15 §§ förrordningen (1999:1134) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4, 6, 8–11, 13–15 eller 17 kap. brottsbalken, skattebrottslagen (1971:69), tullagen (2000:1281), lagen (2000:1225) om straff för smuggling, narkotikastrafflagen (1968:64), tobakslagen (1993:581), lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, alkohollagen (2010:1622), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, lagen (1994:1776) om skatt på energi eller 9 kap. 1 eller 2 § vapenlagen (1996:67) eller dess motsvarighet enligt äldre lag ska lämnas ut om det begärs av Skatteverket. Uppgifterna ska lämnas ut för prövning av upp- lagshavare, skatteupplag och registrerade varumottagare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, skattebefriade förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi samt lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om

Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4, 6, 8–11, 13–15 eller 17 kap. brottsbalken, skattebrottslagen (1971:69), tullagen (2000:1281), lagen (2000:1225) om straff för smuggling, narkotikastrafflagen (1968:64), tobakslagen (1993:581), lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, alkohollagen (2010:1622), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, lagen (1994:1776) om skatt på energi eller 9 kap. 1, 1 a eller 2 § vapenlagen (1996:67) eller dess motsvarighet enligt äldre lag ska lämnas ut om det begärs av Skatteverket. Uppgifterna ska lämnas ut för prövning av upp- lagshavare, skatteupplag och registrerade varumottagare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, skattebefriade förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi samt lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om

skatt på energi eller lagen (1984:409) om skatt på gödselmedel. skatt på energi eller lagen (1984:409) om skatt på gödselmedel.

Om den påföljd som dömts ut även avser något annat brott än de som anges i första stycket, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

15 §

Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4 eller 6 kap., 8 kap. 1, 4, 5, 6 eller 7 §, 9 kap. 1, 3, 4, 6 eller 6 a §, 10 kap. 1 eller 3 §, 12 kap. 3 §, 13 kap., 14 kap. 1, 3 eller 6 §, 16 kap. 1, 2, 5 eller 8 §, 17, 18 eller 19 kap. brottsbalken, narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor eller 9 kap. 1 eller 2 § vapenlagen (1996:67) eller dess motsvarighet enligt äldre lag ska lämnas ut om det begärs av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet eller Försvarmakten, i fråga om dels totalförsvarspliktiga som skrivs in eller är inskrivna för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, dels de som Försvarmakten avser att anta eller som är antagna till militär utbildning inom myndigheten.

Om uppgifter om sådan brottslighet som avses i första stycket förekommer ska också uppgifter om annan brottslighet som föranlett någon annan påföljd än penningböter lämnas ut.

Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4 eller 6 kap., 8 kap. 1, 4, 5, 6 eller 7 §, 9 kap. 1, 3, 4, 6 eller 6 a §, 10 kap. 1 eller 3 §, 12 kap. 3 §, 13 kap., 14 kap. 1, 3 eller 6 §, 16 kap. 1, 2, 5 eller 8 §, 17, 18 eller 19 kap. brottsbalken, narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor eller 9 kap. 1, 1 a eller 2 § vapenlagen (1996:67) eller dess motsvarighet enligt äldre lag ska lämnas ut om det begärs av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet eller Försvarmakten, i fråga om dels totalförsvarspliktiga som skrivs in eller är inskrivna för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, dels de som Försvarmakten avser att anta eller som är antagna till militär utbildning inom myndigheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 september 2014.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens direktiv

Utredningen fick ursprungligen i uppdrag att analysera om det straffrättsliga regelverket på vissa särskilt angivna områden kan skärpas för att på ett mer effektivt sätt motverka organiserad brottslighet. Regeringens direktiv till utredningen (dir. 2013:19) bifogas, se *bilaga 1*. Enligt tilläggsdirektiv som beslutades den 5 december 2013 ska utredningen även överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att höja straffminimum för grovt vapenbrott till fängelse i ett år, överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att införa en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott och överväga om grovt vapenbrott bör kriminaliseras på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet.

Utredaren ska lägga fram nödvändiga författningsförslag och redovisa förslagens konsekvenser. Den del av uppdraget som rör höjningen av straffminimum för grovt vapenbrott och införandet av en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott ska redovisas senast den 14 februari 2014 och omfattas av detta delbetänkande. Regeringens direktiv till utredningen (dir. 2013:112) bifogas betänkandet, se *bilaga 2*.

2.2 Utredningens arbete

Direktiven för det tilläggsuppdrag som behandlas i detta delbetänkande beslutades vid regeringssammanträde den 5 december 2013. Utredningsarbetet har bedrivits på sedvanligt sätt med tre sammanträden, varav ett tvådagars internatsammanträde.

I våra direktiv har angetts att utredningen vid behov ska samråda med berörda myndigheter och organisationer. Detta samråd

har till övervägande del skett genom att de närmast berörda myndigheterna och organisationerna funnits representerade i expertgruppen. Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen (genom Polismyndigheten i Västra Götalands län), Brottsförebyggande rådet (Brå) och Sveriges advokatsamfund har varit representerade i expertgruppen. Därutöver har en expert från allmän domstol deltagit i utredningens arbete. På detta sätt har kunskaper, erfarenheter och synpunkter under arbetets gång inhämtats som underlag för utredningens analyser och överväganden. Utredningen har även varit i kontakt med företrädare för Kriminalvården i syfte att erhålla upplysningar till stöd för den konsekvens- och kostnadsanalys som har gjorts. Sekreteraren har slutligen, i december 2013, varit på studiebesök hos Polismyndigheten i Västra Götalands län för inhämtande av information och kunskap om skjutvapen och ammunition.

Information om lagstiftning i andra länder har erhållits genom sökningar i databaser, andra tryckta källor samt – när det gäller förhållandena i Danmark – efter kontakt med akademiker där.

2.3 Definitioner

När vi i detta delbetänkande skriver om ”vapen” och ”skjutvapen” används dessa termer som synonyma och vi syftar i båda fallen på sådana skjutvapen som definieras i 1 kap. 2–3 §§ vapenlagen (1996:67; nedan anges endast vapenlagen), dvs. dels vapen med vilka kulor, hagel, harpuner eller andra projektiler kan skjutas ut med hjälp av krutladdningar, kolsyreladdningar, komprimerad luft eller andra liknande utskjutningsmedel, dels sådana föremål som omfattas av 3 §. Enligt 3 § gäller det som sägs om skjutvapen i vapenlagen också

- a) anordningar som till verkan och ändamål är jämförliga med skjutvapen,
- b) obrukbara vapen som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen,
- c) start- och signalvapen som laddas med patroner,
- d) armborst,
- e) tårgasanordningar och andra till verkan och ändamål jämförliga anordningar,

- f) slutstycken, ljuddämpare, eldrör, pipor, stommar, lådor, trummor och mantlar till skjutvapen, eller armborststommar med avfyrningsanordningar,
- g) anordningar som kan bäras i handen och är avsedda att med elektrisk ström bedöva människor eller tillfoga dem smärta, och
- h) anordningar som gör att skjutvapen kan användas med annan ammunition än de är avsedda för.

Däremot avses inte t.ex. knivar, handgranater och ammunition.

När vi i förevarande delbetänkande använder oss av begreppet ”vapenbrotten” avser vi hela brottsarten i allmänhet, dvs. alla grader av brottet. I de fall vi talar om en särskild svårhetsgrad anges detta särskilt.

2.4 Avgränsningar

Vårt uppdrag har när det gäller det tilläggsuppdrag som behandlas i detta delbetänkande varit tämligen snävt avgränsat och tiden för uppdraget har också varit begränsad. Det finns områden som har anknytning till de frågor som uppdraget avser och som skulle ha kunnat lämpa sig väl att utreda samtidigt om uppdraget varit något mer omfattande och utredningstiden längre.

En sådan fråga är om de skärpningar som förutses vad gäller vapenbrott även borde få genomslag i lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Denna fråga aktualiseras eftersom det kan vara en ren slump om en person ertappas med ett vapen vid ankomst till riket (och då åtalas och döms för smugglingsbrott) eller om vapeninnehavet upptäcks när personen redan befinner sig i Sverige med vapnet (och då döms för vapenbrott enligt vapenlagen). Om straffskalan höjs för vapenbrottet, men inte för smugglingsbrottet och det grova vapenbrottet dessutom delas in i grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott skulle det kunna tyckas att denna slump kan få oskäliga konsekvenser. Straffskalan ger emellertid utrymme för att beakta den skärpta synen på vapenbrott vid straffmätningen av smugglingsbrott som avser vapen (se avsnitt 4.2.5).

Ytterligare ett område som skulle kunna utredas i samband med de frågor som övervägs i detta delbetänkande är frågan om hantering, överföring och import av brandfarliga och explosiva varor, såsom handgranater och liknande föremål. Sådana föremål faller

inte under vapenlagens tillämpningsområde utan omfattas i stället av bestämmelserna i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Den lagen trädde i kraft den 1 september 2010 och ersatte den tidigare lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor. Den som hanterar, överför eller importerar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ska ha tillstånd till det. Den som av oaktsamhet bryter mot kravet på tillstånd döms till böter eller om gärningen har begåtts uppsåtligen eller av grov oaktsamhet till böter eller fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas risken för att de explosiva varorna hade kunnat komma till brottslig användning samt varornas grad av farlighet och omfattningen av det olagliga innehavet. Av upplysningar som utredningen har erhållit framgår att förekomsten av handgranater inom kriminella kretsar ökar. Handgranater är vidare små och därmed lätta att gömma i kläder, väskor eller liknande och det är således lätt att bära dem med sig. Handgranater kan på mycket kort tid orsaka stora skador. Likheter med bestämmelsen om straffansvar för vapenbrott och grovt vapenbrott är uppenbar och det kan finnas skäl att, mot bakgrund av de ändringar som föreslås i detta betänkande, överväga om det finns anledning att se över också den lagstiftningen.

Vi har dock inte ansett oss ha möjlighet att inom ramen för vårt uppdrag lämna förslag också i dessa delar.

3 Bakgrund och nuvarande ordning

3.1 Gällande rätt

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms enligt 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen för vapenbrott till fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt döms enligt andra stycket för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den 1 juli 2012 ändrades bestämmelsen om grovt vapenbrott på så sätt att det numera uttryckligen anges i bestämmelsen vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt (se mer om detta lagstiftningsärendet nedan). De omständigheter som kan kvalificera brottet som grovt är att vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs, att vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, eller att innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen.

3.2 Tidigare överväganden om vapenbrott

3.2.1 Särskild straffskala för grovt vapenbrott

En särskild straffskala för grovt vapenbrott infördes år 1993, i den då gällande vapenlagen (1973:1176). Straffet för grovt brott bestämdes till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Maximistraffet för normalgraden av brottet sänktes från fängelse i högst två år till ett år. Föredragande statsrådet framhöll att sänkningen av

straffmaximum för vapenbrott av normalgraden endast utgjorde ett led i strävandet efter att minska överlappningen mellan straffskalorna för olika grader av samma brott och givetvis inte skulle tolkas som att synen på gärningstypen borde mildras (se prop. 1992/93:141 s. 52). Bestämmelserna har i sak oförändrade förts över till den nu gällande vapenlagen.

Som skäl för införandet av en särskild straffskala för grovt vapenbrott anfördes främst sambandet mellan förekomst av illegala vapen och våldsbrottslighet samt att användningen av skjutvapen vid våldsbrott hade ökat under de senaste 15–20 åren (prop. 1992/93:141 s. 52). Dessutom pekade föredragande statsrådet på att ett illegalt vapen inte sällan anskaffades för att begå andra mycket allvarligare brott men att detta ofta var svårt att styrka på sådant sätt att ansvar för förberedelse kunde krävas ut. Genom en strängare syn på det olaga vapeninnehavet hoppades man kunna minska förekomsten av illegala vapen och därigenom stävja den allvarliga våldsbrottsligheten. Att vapnen kan befaras komma till brottslig användning, till exempel när innehavet avser livsfarliga vapen som saknar lagligt användningsområde eller när det är fråga om innehav av en större mängd vapen, framhöll föredragande statsrådet som omständigheter vilka särskilt borde medföra att brottet skulle bedömas som grovt. Det betonades i förarbetena att vid fastställandet av straffvärdet var mängden vapen överhuvudtaget av stor betydelse. Exempelvis angavs att det måste anses ha ett högt straffvärde att olovligen samla på sig en stor mängd vapen av särskilt farligt slag (främst av militär karaktär).

3.2.2 1995 års vapenutredning

Regeringen gav år 1995 en särskild utredare i uppdrag att göra en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen med inriktning på att förebygga våldsbrott (dir. 1995:39). Uppdraget innefattade att göra en utvärdering av den skärpning av straffet för olaga vapeninnehav som trädde i kraft år 1993. Utredningen antog namnet 1995 års vapenutredning.

1995 års vapenutredning fann att skärpningen av straffskalan för vapenbrottet hade haft en stark inverkan på domstolarnas syn på straffvärdet och även på vapenbrottets karaktär av så kallat artbrott (SOU 1998:44 s. 246 f.). Utredningen ansåg att en ytterligare skärpning troligen endast skulle få betydelse som en markering att lagstiftaren såg mycket allvarligt på denna form av brottslighet. Det

bedömdes att domstolarna nog ändå inte skulle komma att gå så mycket längre i synen på straffvärdet hos vapenbrotten eftersom man vid en jämförelse med andra farebrott sannolikt skulle finna att vapenbrottet redan är högt värderat i förhållande till andra brott vars straffbarhet bygger på att det föreligger en risk för andra människors väl och ve. Ett annat förhållande som utredningen inte tyckte kunde lämnas obeaktat var att domstolarna vid en straffskärpning kunde anse att straffvärdet på farebrotten blir för högt i förhållande till de brott som innefattar att faran förverkligas (se nedan avsnitt 4.2.5). Sammantaget ansåg utredningen därför att det inte fanns något reellt behov av en ytterligare skärpning av straffskalan för grovt vapenbrott. Det var även utredningens uppfattning att domstolarna hade förmått att beakta intentionerna med straffskärpningen och åstadkommit en god balans i bedömningen av vilket straff som i olika situationer var rimligt.

I det efterföljande lagstiftningsärendet delade regeringen vapenutredningens bedömning och ansåg att det inte fanns något behov av straffskärpningar (prop. 1999/2000:27 s. 67).

3.2.3 Vissa åtgärder mot illegala vapen

I propositionen Vissa åtgärder mot illegala vapen (prop. 2011/12:109) behandlas bl.a. utformningen av bestämmelsen om grovt vapenbrott och straffskalan för det grova vapenbrottet. Beredningsunderlag för delar av propositionen utgjordes av promemorian Vissa frågor om vapenlagen (Ds 2010:6). Förslagen antogs av riksdagen och trädde i kraft den 1 juli 2012.

Som ovan nämnts föreslog regeringen i propositionen att de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett vapenbrott är grovt skulle föras in i bestämmelsen om vapenbrott. När det gäller bestämmelsens närmare utformning föreslogs i den nyss nämnda departementspromemorian att omständigheterna att vapnet kan befaras komma till brottslig användning eller att vapnet är av särskilt farlig beskaffenhet skulle tillmätas särskild vikt vid bedömningen av om ett vapenbrott är grovt. Regeringen ansåg dock att omständigheten att vapnet kan befaras komma till brottslig användning gav begränsad ledning för domstolarna och att en mer precis formulering därför borde användas. När det gäller vilka omständigheter som borde anges i bestämmelsen, ansåg regeringen att ledning skulle sökas i domstolspraxis. Enligt regeringen kunde

särskild vikt sägas ha lagts vid omständigheter hänförliga till platsen för innehavet, vapnets relativa farlighet och mängden vapen. I propositionen föreslogs därför att det vid bedömning av om ett vapenbrott är grovt särskilt ska beaktas om vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs, att vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, eller att innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen.

När det gäller straffskalan för grovt brott ansåg regeringen att det kunde ifrågasättas om den nuvarande utformningen av straffbestämmelsen speglar brottstypens allvar och ger tillräckligt utrymme för att på ett nyanserat sätt beakta allvaret i de mest klandervärda vapenbrotten. Regeringen framhöll i sammanhanget att tillgång till skjutvapen många gånger utgör en förutsättning för att grova brott ska komma till stånd. En uppkommen våldssituation riskerar dessutom att få betydligt svårare följder om skjutvapen förekommer, bl.a. genom att helt utomstående personer som råkar befinna sig i närheten kan komma att allvarligt skadas eller dödas. Samtidigt konstaterades att det inom ramen för lagstiftningsärendet saknades beredningsunderlag för att genomföra några förändringar av straffskalan för grovt vapenbrott. En förutsättning för att genomföra sådana förändringar var därför att frågan övervägdes på nytt (prop. 2011/12:109 s. 15 f.).

3.2.4 Skärpningar i vapenlagstiftningen

Utredningens förslag

Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen fick under våren 2012 i uppdrag att bl.a. föreslå hur det grova vapenbrottet skulle förändras för att en skärpt syn på vapenbrottsligheten skulle få genomslag och för att möjligheten att göra nyanserade bedömningar av grova vapenbrott skulle öka (dir. 2012:19). En skärpning av straffskalan eller en förändring av strukturen på bestämmelsen angavs som tänkbara åtgärder för att nå detta mål. Utredningen lämnade sina förslag i betänkandet *Skärpningar i vapenlagstiftningen* (SOU 2013:7).

Av betänkandet framgår att anmälningsstatistik för åren 2002–2011 visar att antalet anmälda brott mot vapenlagen har ökat, men att det i och för sig trots det inte finns belägg för att den grova vapenbrotts-

ligheten skulle ha blivit vanligare eftersom statistiken inte utgår från brottsrubriceringen. Det går alltså inte att säga om anmälningarna av grova vapenbrott har ökat eller minskat i antal. I betänkandet konstaterades emellertid att det fanns flera faktorer som talade för en skärpt syn på det grova vapenbrottet, såsom att polisen gjort bedömningen att skjutningar blivit allt vanligare i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö och att vapentillgången har ökat på senare år.

Eftersom det förekommit domar avseende ett stort antal vapen där påföljderna närmat sig straffmaximum för det grova vapenbrottet och med tanke på den organiserade brottslighetens utveckling kunde det, enligt den uppfattning som redovisades av Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen, inte uteslutas att de riktigt straffvärda grova vapenbrotten skulle komma att öka i antal framöver. Mot den bakgrunden bedömde Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen att den nuvarande straffskalan inte ger tillräckligt utrymme för att beakta straffvärdet vid vapenbrott som rör ett stort antal vapen. Därför borde straffmaximum för det grova vapenbrottet höjas till fängelse i sex år.

Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen hade även i uppdrag att se över det grova vapenbrottets konstruktion och föreslog att straffskalan för grovt vapenbrott skulle delas upp på så sätt att den övre delen skulle förbehållas de allra allvarligaste brotten. De fall av grovt vapenbrott som ska träffas av den strängare straffskalan borde enligt utredningens uppfattning vara sådana som kan sägas vara synnerligen grova. Straffskalan för de synnerligen grova fallen borde därför bestämmas till fängelse i lägst två och högst sex år. Straffmaximum för sådana grova vapenbrott som inte skulle omfattas av den nya skärpta skalan skulle även fortsättningsvis uppgå till fyra års fängelse.

När det gällde vilka omständigheter som särskilt borde beaktas vid bedömningen av om ett grovt vapenbrott ska hänföras till den strängare delen av straffskalan, borde det enligt Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen inte komma i fråga att i straffbestämmelsen ange några andra omständigheter än sådana som kan kvalificera ett vapenbrott som grovt och som är försvårande i relation till de omständigheterna. Den höjning av straffmaximum till sex års fängelse som utredningen föreslog motiverades helt och hållet av att den nuvarande straffskalan inte ger tillräckligt utrymme för att beakta straffvärdet hos vapenbrott som rör ett stort antal vapen och att det därför i princip enbart är den omständigheten

som borde motivera en straffmätning i den översta delen av straffskalan. Det framhölls dock att även andra omständigheter, som vilken typ av vapen innehavet avser och platsen där gärningen begås, kunde ha betydelse även för om vapenbrottet skulle bedömas som synnerligen grovt.

Remissinstansernas reaktioner på förslagen

Många remissinstanser, däribland Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Brå och Sveriges advokatsamfund, uppgav sig vara positiva till eller inte ha någon erinran mot förslagen om en höjd straffskala för grova vapenbrott.

Åklagarmyndigheten angav i sitt remissvar att konstruktionen att utöka gradindelningen av brottet med en ytterligare nivå har den fördelen att domstolarnas benägenhet att variera straffmätningen och utnyttja hela straffskalan torde öka. Rikspolisstyrelsen – som också var positiv till förslaget – föreslog en höjning även av minimistraffet för grovt vapenbrott från fängelse i sex månader till ett år, då det skulle skapa de bästa förutsättningarna för en mer nyanserad bedömning av de grova vapenbrotten.

Den kritik som framfördes mot förslagen innebar framförallt ett ifrågasättande av om det finns behov av en skärpt straffskala för vapenbrott mot bakgrund av den statistik som redovisats i betänkandet. Flera remissinstanser efterfrågade mer vägledning när det gäller vilka omständigheter som särskilt bör beaktas vid bedömningen av om brottet ska bedömas som synnerligen grovt.

3.3 Ordningen i Norden

3.3.1 Finland

Enligt 41 kap. 1 § i den finska strafflagen (strafflagen (19.12.1889/39)) ska den som i strid med skjutvapenlagen (skjutvapenlagen (9.1.1998/1)) t.ex. innehar eller förvärvar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet dömas för skjutvapenbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om skjutvapenbrottet avser ett särskilt farligt skjutvapen, eller en stor mängd skjutvapen eller vapendelar, eller om betydande ekonomisk vinning eftersträvas, eller om brottet begås särskilt plan-

mässigt, ska gärningsmannen dömas för grovt skjutvapenbrott till fängelse i lägst fyra månader och högst fyra år (se 41 kap. 2 § strafflagen). Brottet måste även som helhet bedömas vara grovt för att gärningsmannen ska dömas för grovt skjutvapenbrott.

3.3.2 Danmark

Bestämmelser om vapenbrott finns i 10 § i den danska våbenloven och, om det är fråga om grova överträdelser av våbenloven, i 192 a § i den danska straffeloven. Vilken av bestämmelserna en överträdelse är att hänföra till beror bl.a. på vapnets art och om vapnet förvarats i bostaden eller burits på en allmän plats.

Straffbestämmelsen i våbenloven omfattar t.ex. olovligt innehav av vapen i bostaden och på andra platser som inte är att betrakta som allmänna (till exempel på en privatklubb). Till böter eller fängelse i högst fyra månader döms den som i strid med våbenloven t.ex. innehar eller tillverkar skjutvapen eller ammunition. Om brottet begås under försvårande omständigheter (skærpende omstændigheder) döms till fängelse i högst två år.

Enligt 192 a § första stycket 1 straffeloven kan den som under särskilt försvårande omständigheter överträder förbudet i våbenloven genom att föra in eller ut, transportera, förvärva, överföra, besitta, bära, använda, tillverka, utveckla eller forskar med inriktning på att utveckla skjutvapen, andra vapen eller explosiva ämnen som på grund av sin särskilt farliga karaktär är ägnade att orsaka betydande skada dömas till fängelse i lägst ett år och högst sex år.

Straffskalan för överträdelse av vapenbrottet i straffeloven höjdes i och med en lagändring år 2009. Enligt det ursprungliga lagförslaget skulle bestämmelsen i straffeloven träffa sådana överträdelser av våbenloven där vapen förvarats tillsammans med tillhörande ammunition och innehafts på allmän plats. Under Folketingets behandling av förslaget togs emellertid begränsningen att vapnet måste ha förvarats tillsammans med ammunition bort. Skälet till det var att polisen i sitt remissvar angett att det var lätt för kriminella gäng att arrangera det så att en person hade vapnet och en annan medförde ammunition. Det anfördes även att bestämmelsen också borde träffa vapen som innehas i bostaden antingen laddade eller med tillgänglig ammunition. Bestämmelsens tillämpningsområde kom således att utökas under lagstiftningsärendets beredning och resultatet av lagändringen blev att bedömningen av vilken straffskala som

ska användas, den lägre i våbenlovens eller den högre i strafflovens, ska ta sin utgångspunkt i begreppet ”särskilt” försvårande omständigheter.

Avgörande för bedömningen av om det i det enskilda fallet föreligger särskilt försvårande omständigheter har i praxis angetts vara om den tilltalades innehav av vapnet vid en samlad bedömning kan anses ha inneburit en ”närliggande risk för att vapnet ska komma till användning med fara för annan” eller inte (se dom från Højesteret U 2011.494 H). Vid bedömningen av faran tas hänsyn bl.a. till förhållanden hos den tilltalade, såsom om han eller hon tillhör ett kriminellt gäng eller inte. I motiven till lagändringen angavs att straffen åtminstone förväntades fördubblas för vapeninnehav som skedde på offentliga platser jämfört med före lagändringen.

De ”andra vapen och explosiva ämnen” som medför att en gärningsman ska dömas enligt 192 a § första stycket straffeloven är sådana vapen eller ämnen som på grund av sin ”särskilt farliga karaktär” kan orsaka betydlig skada. De vapen som avses är sådana som kan döda flera personer på en gång eller ödelägga en byggnad. Typiskt sett avses krigsmaterial såsom pansarskott, granatkastare, handgranater, minor och bomber. När det gäller explosiva ämnen är det ämnets farlighet och mängd som i första hand påverkar bedömningen av om bestämmelsen ska tillämpas eller inte. Avgörande är dock inte enbart ämnets objektiva farlighet, utan även de konkreta omständigheterna kring innehavet såsom om gärningsmannen har kopplingar till en kriminell miljö och det därmed finns risk för att ämnet kommer till användning.

Den danska straffeloven innehåller även en bestämmelse som innebär att straffen för vissa allvarliga brott kan höjas, upp till det dubbla, om brottet har sin grund i en ömsesidig uppgörelse mellan grupper av personer. En förutsättning är att det flera gånger, som ett led i uppgörelsen, använts skjutvapen, som på grund av sin särskilt farliga karaktär är ägnade att vålla betydande skada (se 81 a §).

3.3.3 Norge

Enligt den norska vapenloven (lov 1961-06-09 nr 01: Lov om skytevåpen og ammunisjon m.v.) ska den som gör sig skyldig till olovlig införsel, överlåtelse, förvärv eller innehav av skjutvapen eller ammunition dömas till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt döms till böter eller fängelse i högst fyra år. Vid bedömningen

av om brottet är grovt ska särskilt beaktas vad för slags vapen och hur många vapen brottet avser, eller om brottet på andra grunder är av särskilt farlig eller samhällsskadlig art (33 § vapenloven).

3.4 Brottutvecklingen

3.4.1 Den officiella kriminalstatistiken för vapenbrott

Brå ansvarar för den officiella kriminalstatistiken och redovisar årligen kriminalstatistik i form av bl.a. anmälda och lagförda brott.

I statistiken över anmälda brott redovisas hur många brott som har anmälts till och registrerats av polis, tull, åklagare eller Ekobrottsmyndigheten. Statistiken grundar sig på de uppgifter som polis och åklagare registrerar i sina system för ärendehantering. Samtliga anmälningar redovisas, vilket innebär att även händelser som efter utredning visar sig inte vara brott, eller där brott inte kan styrkas, omfattas. Det måste också vid tolkningen av de statistiska uppgifterna beaktas att många händelser som utgör brott aldrig anmäls till polisen eller på annat sätt kommer till polisens kännedom, vilket innebär att det finns ett mörkertal av brott som inte syns i statistiken.

En sammanställning av Brås statistik av vapenbrott för åren 2003–2012 visar att det totala antalet anmälda brott mot vapenlagen har ökat under perioden, från 4 368 anmälda brott år 2003 till 4 797 anmälda brott år 2012. I statistiken redovisas olaga innehav, dvs. ett av de tre moment som omfattas av bestämmelsen i 9 kap. 1 § vapenlagen, för sig. Vilken andel av de olaga innehaven som utgör vapenbrott respektive grovt vapenbrott framgår dock inte. Antalet olaga innehav av vapentyperna kulsprutepistol, pistol och revolver redovisas också särskilt från övriga innehav och har uppgått till ungefär samma nivå under hela perioden, det vill säga cirka 900–1 000 anmälda brott per år.

Den totala ökningen av antalet anmälda vapenbrott kan förklaras med att antalet anmälda brott i gruppen ”Annat brott mot vapenlagen” har ökat markant från 1 869 brott år 2003 till 2 702 brott år 2012. I denna grupp ingår olaga överlåtelse och olaga utlåning av skjutvapen (om brottsrubriceringen är vapenbrott av normalgraden eller grovt vapenbrott framgår dock inte). Vidare ingår i gruppen brott mot 9 kap. 2 och 3 §§ vapenlagen (till exempel att använda skjutvapen till något annat ändamål än det som man är berättigad till, 9 kap. 2 § a, att inneha ammunition utan att ha rätt till det,

9 kap. 2 § d, eller att driva handel med skjutvapen utan tillstånd, 9 kap. 2 § f). Totalt ingår ett femtontal olika brottsliga förfaranden i denna grupp och det går inte att ur Brås statistik utläsa hur många av det totala antalet brott som utgör olaga överlåtelse eller olaga utlåning av skjutvapen.

Mot bakgrund av att statistiken inte redovisas med utgångspunkt i brottsrubricering går det inte att dra några slutsatser om huruvida ett visst brott i vapenlagen, till exempel grovt vapenbrott, har ökat eller minskat under perioden.

Brå tillhandahåller även statistik över antalet lagföringsbeslut för visst brott, dvs. antalet personer som har befunnits skyldiga till brott genom fällande dom vid tingsrätt eller genom strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse från åklagare. Såvitt avser personer som har dömts för brott redovisas tingsrättens domslut oavsett om domen har vunnit laga kraft eller om den har överklagats. Eventuella ändringar i högre instans beaktas alltså inte. Om en person har lagförts för flera brott i en dom eller ett beslut redovisas endast det brott som har strängast straffskala, det s.k. huvudbrottet. Detta innebär att det kan förekomma lagföringar för vapenbrott som inte framgår av statistiken.

Av lagföringsstatistiken framgår att antalet lagföringsbeslut för vapenbrott (alla grader ingår) har fluktuerat något under de senaste tio åren (år 2003 var det 810 lagföringsbeslut och år 2012 var det 838 lagföringsbeslut) men att antalet lagföringsbeslut i genomsnitt under de senaste sju åren varit 838 beslut per år. Den siffran kan jämföras med att det under år 2003 dömts till fängelse för vapenbrott som huvudbrott i 184 domar medan det under år 2012 dömdes till fängelse i 155 fall. I genomsnitt har det dömts till fängelse för vapenbrott som huvudbrott i knappt 136 fall under de senaste sju åren. Inte heller av lagföringsstatistiken eller statistiken över fängelsedomar uppdelat på huvudbrott framgår i vilken utsträckning brotten har bedömts som grova eller av normalgraden.

3.4.2 Vapenbrott som inte framgår av den officiella kriminalstatistiken

Statistiska uppgifter innebär med nödvändighet att verkligheten förenklas något för att möjliggöra en hanterbar mängd fakta som kan jämföras. Förenklingarna innebär, som nyss nämnts, t.ex. att endast de vapenbrott som har utgjort huvudbrott framgår av stati-

stiken. Som vi kommer att redogöra för närmare nedan (se avsnitt 4.2.5) innebär även regler och principer om brottslighetskonkurrens att inte alla brott som begås framgår av den officiella kriminalstatistiken som Brå redovisar. Exempelvis innebär ett vapenbrott som övergår i en förberedelse till grovt rån att det inte döms för vapenbrott utan enbart för förberedelse till grovt rån. Också detta bidrar till att statistiken inte ger en fullständig bild av antalet förövade vapenbrott. Detta förhållande får även viss betydelse för den kostnads- och konsekvensanalys som redovisas nedan (se kapitel 5).

3.4.3 Straffen för vapenbrott

Av en promemoria som har upprättats av Justitiedepartementet framgår hur straffen för brott mot vapenlagen har utvecklats under de senaste tio åren (promemoria upprättad av Justitiedepartementet, Kriminalpolitiska enheten, den 11 november 2013). Av promemorian framgår även antalet domar uppdelat på de olika graderna grova vapenbrott och ”ej grova vapenbrott” (varmed avses brott av normalgraden, ringa vapenbrott och oaktsamhetsbrott). I den officiella brottsstatistiken redovisas – som nämnts ovan – alla brott mot vapenlagen och mot vapenförordningen som en sammanslagen kategori varför särskilda data har inhämtats från Brå inför upprättandet av promemorian.

Uppgifterna i promemorian avser fällande domar i tingsrätt och hänsyn har inte tagits till om domslutet har vunnit laga kraft eller inte. Uppgifterna avser domslut med vapenbrott som huvudbrott. Fall där domslutet avser vapenbrott såväl som andra grövre brott ingår således inte i den statistik som redovisas nedan. Inte heller ingår fall där vapenbrottet konsumeras av annan brottslighet. Påföljden för ett vapenbrott kan avse andra brott som lagförts genom samma dom. Med hänsyn till reglerna om straffmätning vid flerdig brottslighet kan man dock anta att huvuddelen av straffet i normalfallet är hänförligt till vapenbrottet.

Ej grova vapenbrott

Antalet strafförelägganden och åtalsunderlåtelse avseende "ej grova vapenbrott" har under senare år uppgått till knappt 400 stycken per år. Ungefär 70 procent av dessa avser strafförelägganden medan 30 procent avser åtalsunderlåtelse.

Antalet domar avseende "ej grova vapenbrott" som huvudbrott uppgår också till ungefär 400 domar per år, varav det i knappt 55 fall har dömts till fängelse (avser statistik för perioden 2006–2012). Lite mindre än en sjättedel av domsluten avser alltså fängelsepåföljder och den genomsnittliga strafftiden ligger, som framgår av diagram 2, mellan fängelse i tre och fyra månader. Den vanligaste påföljden för denna typ av brott är böter, vilket dömts ut i mer än hälften av fallen. Andra relativt vanliga påföljder är villkorlig dom och skydds-tillsyn, vilka ibland döms ut i kombination med andra påföljder.

Diagram 1 Fördelning av lagföringsbeslut i fall där vapenbrott "ej grova brott" är huvudbrott, åren 2006–2012

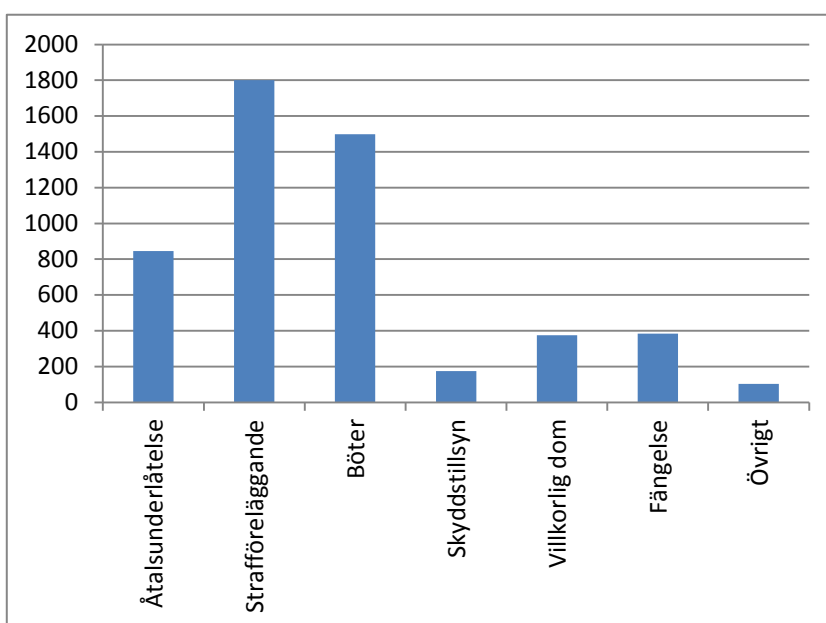
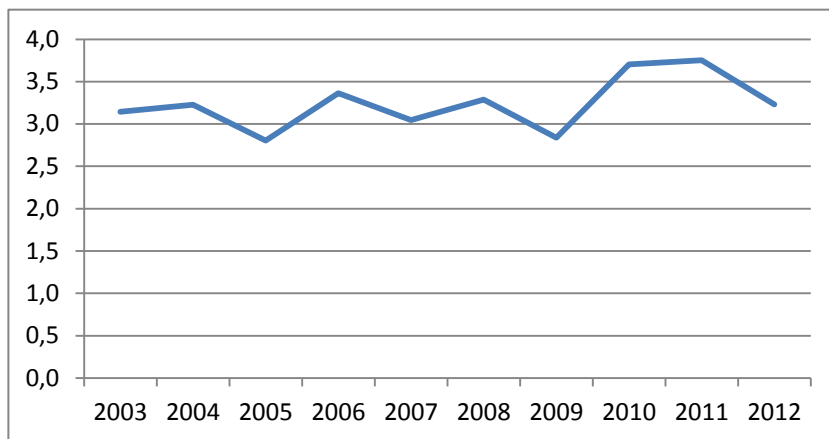

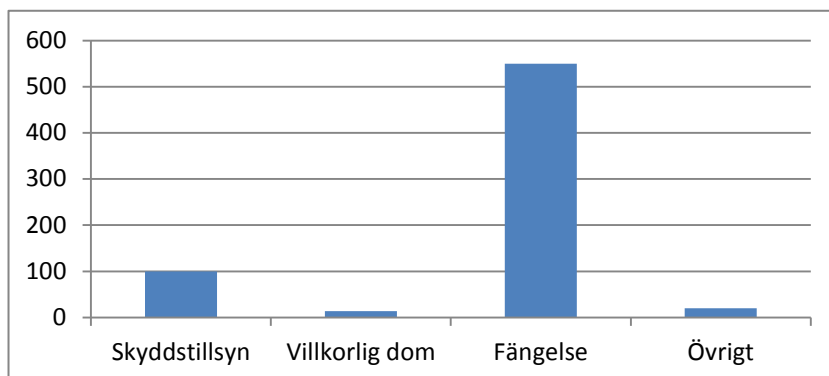
Diagram 2 Genomsnittligt utdömd strafftid i fall där vapenbrott "ej grova brott" är huvudbrott

Grovt vapenbrott

När det gäller grovt vapenbrott framgår det av statistiken att antalet domslut avseende sådana brott uppgår till ett knappt hundratal per år varav de flesta, runt 80 procent, avser fängelsepåföljder. I genomsnitt har det under perioden dömts till fängelse för grovt vapenbrott i 79 fall per år. Skyddstillsyn förekommer i en knapp sjättedel av fallen och kan i vissa fall vara kombinerad med kontraktsvård, samhällstjänst eller med fängelse (max 14 procent avser en kombination med fängelse). Enstaka fall av grova vapenbrott har hantlerats genom strafförelägganden (eller åtalsunderlåtelser).

Diagram 3 Fördelning av utdömda påföljder (i domslut) i fall där grovt vapenbrott är huvudbrott, åren 2006–2012

Den genomsnittligt utdömda fängelsestiden ligger runt 10 månader. De allra flesta, nästan 80 procent, döms till fängelsestider upp till ett år. Varje år förekommer det dock ett antal fall där strafftiden överstiger 18 månader. Merparten av domarna i den första stapeln i diagram 5 nedan avser domar på fängelse i sex månader även om fängelsepåföljder under straffminimum för grovt vapenbrott också förekommer.

Diagram 4 Genomsnittligt utdömd strafftid i fall där grovt vapenbrott är huvudbrott

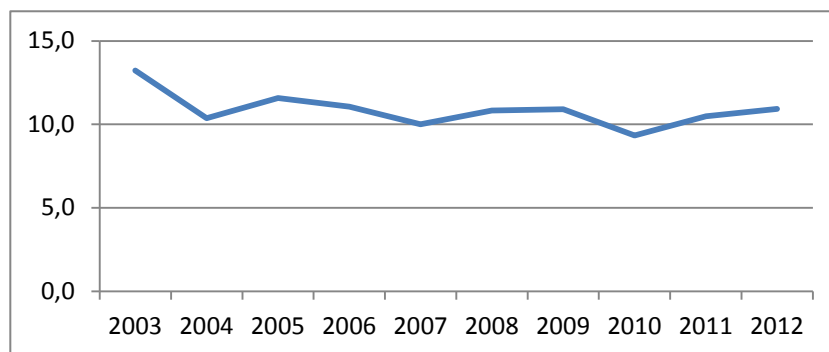
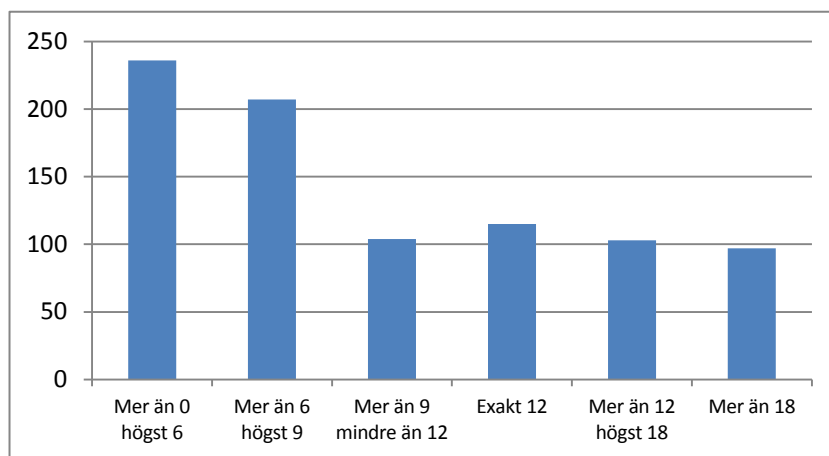

Diagram 5 Utdömda strafftider i fall där grovt vapenbrott är huvudbrott, åren 2006–2012

Dödligt våld inom kriminella konflikter

Av Justitiedepartementets promemoria framgår vidare att antalet fall av dödligt våld inom ramen för kriminella konflikter har ökat kraftigt sedan mitten av 1990-talet och fram till år 2010 (även dessa uppgifter härrör från Brå). De fall som sker inom ramen för s.k. kriminella konflikter handlar exempelvis om brott som har sin upprinnelse i narkotikaskulder, eller i uppgörelser med koppling till annan brottslig verksamhet eller jakt på status i kriminella nätverk. Antalet fullbordade dödliga våldsbrott förövade utomhus med illegala skjutvapen har blivit fler på senare tid, liksom antalet fall utan synbar koppling till alkohol (Brå rapport 2011:5, Det dödliga våldets utveckling, s. 8). I genomsnitt är drygt 70 procent av gärningspersonerna vid dödligt våld kriminellt belastade sedan tidigare. Kriminellt belastade gärningspersoner är särskilt vanliga vid det våld som begås mellan bekanta utanför familjen (Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011 s. 59).

De fall av dödligt våld som har kategoriserats som förövat inom kriminella konflikter har ökat med drygt 50 procent sedan 1990-talet. Totalt sett handlar det dock om små tal, omkring 40 sådana brott åren 1990–1996 och omkring 70 fall under åren 2002–2008. (Brå rapport 2011:5, Det dödliga våldets utveckling, s. 51).

Diagram 6 Antalet fall av dödligt våld inom kriminella konflikter, åren 1990–2010

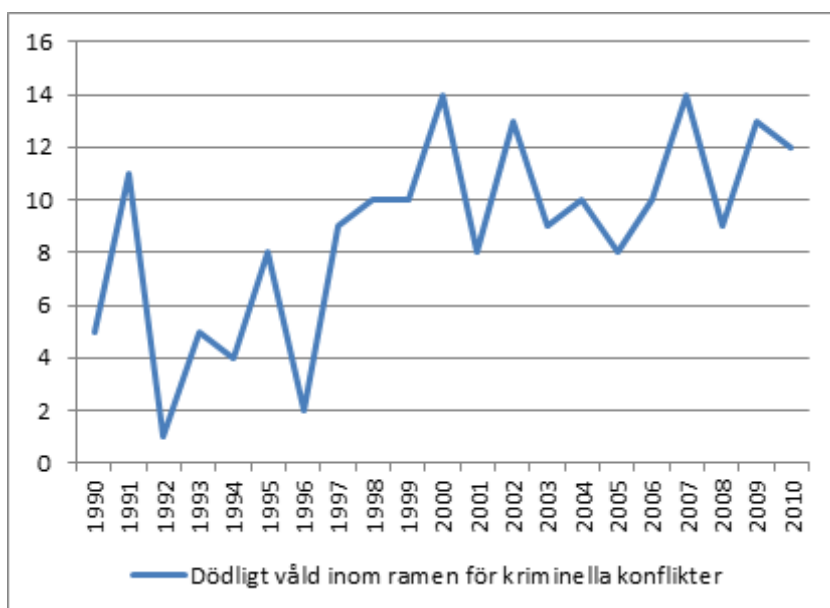
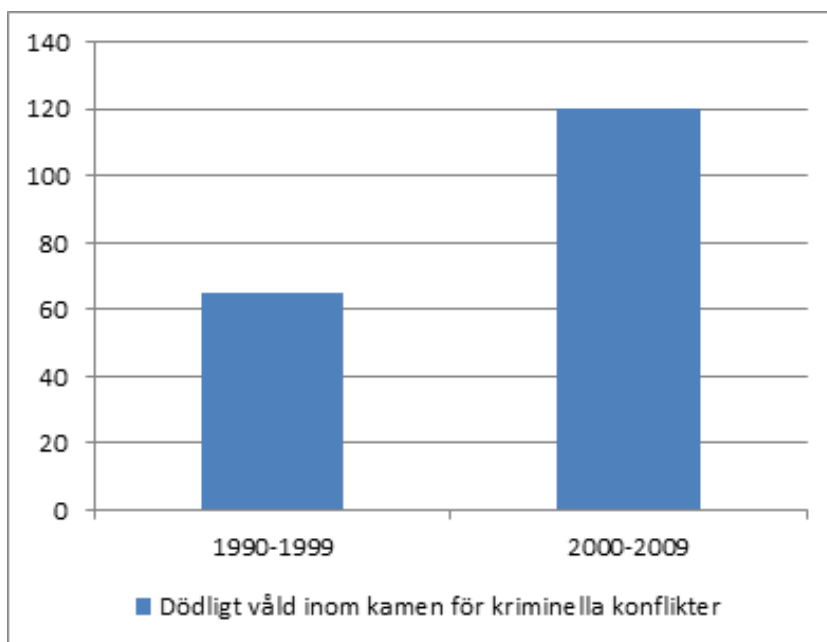

Diagram 7 Jämförelse av antalet fall av dödligt våld inom kriminella konflikter, åren 1990–1999 och 2000–2009

3.5 Genomgång av praxis

3.5.1 Åklagarmyndighetens genomgång av praxis

Åklagarmyndigheten genomförde under åren 2004–2006 en praxisgenomgång för att inventera straffnivåerna för vapenbrott. Det har inte genomförts någon likande genomgång därefter, men nedan i avsnitt 3.5.2 finns en sammanfattning av den genomgång av praxis som förevarande utredning har gjort avseende perioden 1 juli 2012–november 2013.

Inom Åklagarmyndigheten drevs ett projekt med inriktningen att analysera domar avseende de illegala vapeninnehav som anses innebära en särskilt hög risk för att vapnen ska komma till brottslig användning, det vill säga innehav av enhands- och automatvapen. Granskningen gällde framförallt grunderna för om brott rubricerades som vapenbrott av normalgraden eller grovt vapenbrott samt att göra en analys av straffmättningspraxis. Inom projektet genomförde Åklagarmyndigheten en praxisgenomgång av närmare 150

tingsrätts- och hovrättsavgöranden från år 2004 fram till november år 2006 (Åklagarmyndighetens RättsPM 2007:5 och 2007:6).

Sammanställningen bygger dels på refererade rättsfall, dels på inhämtade hovrätts- och tingsrättsdomar. Förteckningen ger enligt promemorian dock inte en fullständig bild över alla avgöranden rörande vapenbrott och grovt vapenbrott. Detta beror främst på att ett stort antal vapenbrott förekommer tillsammans med annan omfattande grov brottslighet och att de särskilda vapenbrottsfrågorna mera sällan behandlas närmare i domar avseende andra typer av grova brott.

Av genomgången framgår att det under perioden finns en stor likformighet när det gäller straffvärdebedömningen för grova vapenbrott och att påföljden för grovt vapenbrott regelmässigt stannar vid eller endast obetydligt överstiger straffminimum på sex månaders fängelse. Följande hovrättsdomar utgör exempel på en sådan straffmätning. I rättsfallet RH 1998:76 dömdes den tilltalade för grovt vapenbrott bestående i innehav (på restaurang) av en skarppladdad Magnumrevolver kaliber .357. Påföljden bestämdes till fängelse i sex månader. Ett annat exempel på straffmätningen ger rättsfallet RH 2004:100 där den tilltalade i sin bostad innehaft ett laddat avsågat hagelgevär, kaliber 16. Hovrätten dömde den tilltalade för grovt vapenbrott till fängelse i sex månader. I rättsfallet RH 2004:102 dömdes den tilltalade för grovt vapenbrott bestående i att under bilfärd ha innehaft ett avsågat hagelgevär med ammunition (vapnet inte laddat, okänd kaliber). Hovrätten bestämde påföljden till fängelse sex månader.

I sammanställningen finns även flera domar där högre straff har dömts ut. I ett fall dömdes den tilltalade till fängelse i ett år och två månader för grovt vapenbrott (jämte grovt olaga hot och framkallande av fara för annan) genom att ha innehaft en skarpladdad pistol, kaliber 9 mm, i en villa. Vapnet hade använts vid ett hot innebärande att mantelrörelse gjordes och i samband med tumult avlossades ett skott av våda (Svea hovrätt, dom den 26 april 2005, mål nr B 6597-04). Samma påföljd bestämdes i ett annat fall där en tilltalad burit en skarpladdad pistol, kaliber 7,62 mm, på en restaurang och även begått ett olaga hot med hjälp av vapnet (Hovrätten för Västra Sverige, dom den 23 juni 2005, mål nr B 2439-05). I ett fall som avsåg innehav av två automatkarbiner Kalashnikov med tillhörande skarpladdade magasin i en väska utdömdes ett fängelsestraff på ett år och sex månader (och det beslutades även om utvisning av den tilltalade; se RH 2004:99).

3.5.2 Genomgång av praxis mellan 1 juli 2012 och 7 november 2013

Som angetts ovan har utredningen genomfört en praxisgenomgång avseende cirka 70 domar som meddelats under perioden den 1 juli 2012 till den 7 november 2013 (hovrättsdomar med tillhörande underrättsdomar, varav endast en dom har refererats i RH). När slutsatser dras av materialet bör viss försiktighet iakttas. Det beror dels på att det kompletta processmaterialet inte har gått igenom, dels på att det inte i alla fall går att utläsa straffvärdet för enskilda vapenbrott när domen även omfattar annan brottslighet och dels på att det av vissa domar antyds att domstolen har dömt på ett visst sätt utifrån hur åklagaren har valt att utforma sin talan. Vidare finns det tecken på att hovrätten i några fall har saknat möjlighet att skärpa ett visst utmätt straff på grund av att det endast har varit den tilltalade som har överklagat domen. Med detta sagt har vi ändå kunnat se följande tendenser i det genomgångna materialet när det gäller domstolarnas straffvärdebedömningar för vapenbrott (sammansällningen bifogas betänkandet, se *bilaga 3*).

För *ringa vapenbrott* döms ofta när fråga är om elpistol, tårgas-spray och fall där innehav inte hade varit tillståndspliktigt om den tilltalade hade varit över 18 år. I några fall då den tilltalade tidigare har haft licens, men inte förnyat den i tid eller inte har ansökt om licens efter förvärv av nytt eller ytterligare vapen har gärningen också bedömts som ringa (men det finns även exempel på att sådana gärningar har bedömts som vapenbrott av normalgraden). Som ringa fall av vapenbrott bedöms normalt även innehav av obrukbara vapen och fall där risken för att vapnet ska komma till brottslig användning bedöms som mycket ringa eller i princip obefintlig.

Såsom *vapenbrott av normalgraden* med lågt straffvärde har t.ex. bedömts gärningar där den tilltalade har hittat ett vapen eller ammunition, men inte omedelbart kontaktat polisen för att lämna in vapnet eller ammunitionen, om innehavet samtidigt har varit kortvarigt (se t.ex. Svea hovrätt, dom den 23 oktober 2012, mål nr B 4939-12). Även innehav av hagelgevär samt vapen som erhållits genom arv har bedömts som vapenbrott av normalgraden med ett straffvärde om ungefär fängelse i två-tre månader. Närmare gränsen till straffminimum för grovt vapenbrott har funnits gärningar som innebär innehav av revolver med tillhörande skarp ammunition, men som har förvarats i den tilltalades bostad eller i källarutrymme som tillhör bostaden (se t.ex. Hovrätten för Västra Sverige, dom den 5 augusti

2013, mål nr B 2711-13). Straffvärdet har i dessa fall bedömts till fängelse i fyra–sex månader (men i de fall straffvärdet har bedömts uppgå till fängelse sex månader bör påpekas att åtalet även har omfattat viss annan brottslighet även om den inte bedöms ha påverkat det utmätta straffet i någon större omfattning).

Grovt vapenbrott med ett straff motsvarande fängelse i sex månader utgörs av gärningar som omfattar innehav av ett vapen (pistol eller avsågat hagelgevär) med tillhörande ammunition som förvarats i bostaden och i några fall på allmän plats. I flera av de domar där straffet har stannat på fängelse i sex månader har det samtidigt funnits omständigheter att beakta i mildrande riktning, såsom att den tilltalade varit under 21 år, att personen i domen utvisas från landet och hamnar på spärllistan för Schengenområdet eller att straffet av andra personliga skäl hänförliga till den tilltalade bedöms kunna stanna vid fängelse i sex månader. Hur mycket dessa omständigheter har påverkat bedömningen framgår inte av domarna, men detta tyder på att domstolarna i själva verket har bedömt att dessa gärningar har ett högre straffvärde än fängelse i sex månader. När det gäller rubriceringen av gärningen som grovt brott har domstolarna i förekommande fall hänvisat till att det varit fråga om livsfarliga, skarpladdade vapen som innehafts på allmän plats. Ofta anges att vapnet saknat lagligt användningsområde. I något fall har den tilltalade varit berusad eller narkotikapåverkad, varvid domstolen även hänvisat till att den tilltalade får anses ha haft nedsatt omdömesförmåga.

Liknande innehav, men där förmildrande omständigheter saknats, har ofta bedömts ha ett något högre straffvärde, närmare bestämt *fängelse i åtta–nio månader* (men då har åtalen i flera fall även omfattat annan brottslighet). Domstolarna har i flera domar hänvisat till att den tilltalade har uppgett sig vara hotad, vilket ofta har påverkat bedömningen av gärningen i skärpande riktning då detta bedömts innebära en ökad risk för att vapnet ska komma till brottslig användning. Här bör emellertid anmärkas att just ett påstående från en tilltalad om att ett skjutvapen har innehafts i skyddssyfte på grund av en hotbild har godtagits som en inte uppenbart obefogad invändning. Gärningen rubricerades med hänsyn till detta och till typen av vapen som vapenbrott av normalgraden (se Hovrätten för Övre Norrland, dom den 21 augusti 2013, mål nr B 528-13). Det är således inte helt självklart vilken betydelse frågan om vapen som innehas i skyddssyfte ska få vid bedömningen av vapenbrott.

Grova vapenbrott där det straff som har dömts ut har uppgått till *fängelse i tio månader* omfattar bl.a. innehav av ett avsågat hagelgevär med tillhörande ammunition dels i ett olåst källarförråd i ett flerfamiljshus, dels i personbil på allmän plats samt överlåtelse av samma vapen och 13 stycken tillhörande skarpa hagelpatroner (se Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 15 oktober 2013, mål nr B 1609-13). Samma straff dömdes ut för ett innehav av en halvautomatisk pistol med tillhörande skarp ammunition på allmän plats. I det sistnämnda fallet bar den tilltalade skyddsväst när han greps av polisen, vilket av domstolen togs till intäkt för att det förelegat stor risk för att vapnet skulle komma till brottslig användning (se Hovrätten för Västra Sverige, dom den 15 april 2013, mål nr B 1960-13).

Ett innehav av en halvautomatiskt pistol och sex tillhörande skarpa patroner av modell hålspetskulor har bedömts som grovt vapenbrott med ett straffvärde uppgående till *fängelse i ett år*. Av domstolens motivering framgår bl.a. att vapnet innehafts på allmän plats och på en svartklubb där det vistats ett hundratal personer och att ammunitionen varit av extraordinärt slag. Vapnet har vidare förvarats i den tilltalades byxlinning och därmed varit lättåtkomligt för honom. Den tilltalade har även varit alkoholpåverkad och det har varit uppenbart att fara för att vapnet ska komma till brottslig användning har förelegat (se Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 19 april 2013, mål nr B 597-13). Även ett innehav av en automatkarbin och en k-pist i bostaden har bedömts ha ett straffvärde som uppgår till fängelse i ett år. Den tilltalade har i målet uppgett att det finns en hotbild mot honom utan att det utvecklats närmare i domen (se Hovrätten för Övre Norrland, dom den 21 augusti 2013, mål nr B 528-13). I mål som har gällt innehav av flera vapen (med tillhörande ammunition) som saknat lagligt användningsområde har fängelsestraff om *ett år och fyra månader* dömts ut (se Svea hovrätts dom den 27 november 2012, mål nr B 3977-12 och Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 9 november 2012, mål nr B 908-12).

I ett mål har en tilltalad innehaft och förvarat två halvautomatiska pistoler, varav det i en av pistolerna fanns ett magasin med sju patroner, i ett källarutrymme. Han har därefter överlåtit pistolerna till andra. Domstolen angav i domskälen att den tilltalade bedömdes ha haft en central roll i samband med överlåtande av flera vapen som saknar legalt användningsområde. Straffvärdet bedömdes till

fängelse i ett år och sex månader (se Hovrätten för Västra Sverige, dom den 21 november 2012, mål nr B 4296-12).

I ett annat mål som avsåg innehav av flera vapen (en revolver, ett kulgevär och ett dubbelpipigt hagelgevär med avsågade kolvar och pipor) med tillhörande ammunition och som vart och ett var av farlig beskaffenhet, framgick av utredningen att vapnen var svartmålade respektive tejpade på blanka delar för att vara mindre iögonenfallande. Vapnen var funktionsdugliga och påträffades lätt åtkomliga hemma hos den tilltalade. Åtalet omfattade även ett vapenbrott av normalgraden avseende innehav av ett skarpladdat skjutvapen och det samlade straffvärdet bedömdes uppgå till *fängelse i ett år och åtta månader* (se Svea hovrätt, dom den 26 april 2013, mål nr B 2997-13).

Vid ett innehav av ett mycket stort antal vapen (nitton stycken luftgevär, ett gevär, en gevärspipa, en pistol med magasin, en enkel-skottspistol, två kulgevär, två hagelgevär, tre revolverar, fyra pistoler, tre kombinationsgevär) och ytterligare ett innehav som omfattade flera vapen har det samlade straffvärdet ansetts uppgå till *fängelse i två år* (åtalet omfattade även ett vapenbrott av normalgraden, brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor, grovt rattfylleri, rattfylleri och olovlig körning). Den tilltalade hade en reparationslicens och därmed rätt att inneha ett visst antal vapen och ammunition, men licensen förutsatte att det var fråga om legala vapen. Inga av de beslagtagna vapnen var registrerade i vapenregistret och två vapen hade bortslipade tillverkningsnummer. Reparationslicensen har därmed inte gällt för vapnen ifråga. Såsom straffvärdeskärande omständigheter angav domstolen att det har varit fråga om en större mängd livsfarliga vapen, i flera fall laddade, som förvarats utan några som helst skyddsåtgärder. Det har också varit fråga om ett innehav som varat under lång tid (se Hovrätten för Västra Sverige, dom den 3 maj 2013, mål nr B 2044-13).

Slutligen har straffvärdet för ett innehav av ett flertal vapen med tillhörande ammunition bedömts uppgå till *fängelse i två år och sex månader*. Innehavet, som pågick i drygt tre månader, omfattade fyra automatkarbiner, en k-pist, ett kulgevär, ett kulgevär med kikarsikte, två ljuddämpare och en stor mängd patroner i olika kaliber. Flera omständigheter gjorde enligt domstolen att brottet var allvarligt. För det första var det fråga om flera livsfarliga vapen utan lagligt användningsområde och en mycket stor mängd tillhörande ammunition. Vapnen hade dessutom varit placerade i direkt anslutning till tillhörande patroner och ljuddämpare, vilket kan jämföras med att

de varit skarpladdade. Det var uppenbart att avsikten hade varit att föremålen skulle komma till brottslig användning. I skärpande riktning talade även den omständigheten att den tilltalade hade förvarat föremålen i över tre månader och hade varit beredd att förvara dem i ytterligare cirka två månader, om inte brottet hade upptäckts. Föremålen hade inledningsvis förvarats i ett källarförråd tillhörande den tilltalades brors lägenhet i ett flerbostadshus och därefter (i åtminstone en och en halv månad) i en för ändamålet inköpt bil. Bilen hade parkerats på en allmän gata i Malmö och polisen genomförde en husrannsakan i bilen efter att boende i närområdet iakttagit att bilen varit parkerad på platsen under lång tid. Sättet som vapnen och ammunitionen förvarats på hade enligt domstolens uppfattning medfört en risk för spridning av dem även utanför den tilltalades och hans uppdragsgivares kontroll och därmed fanns en risk för att vapnen skulle kunna användas för brottsliga ändamål också av andra personer. Även om den tilltalade varken hade använt eller hade tänkt använda föremålen själv och inte heller gjort någon vinning på förvaringen konstaterade hovrätten att han genom sin befattning med föremålen haft en inte oviktig roll för tillgången till illegala vapen i samhället (se RH 2013:15).

Även om man – som framhållits ovan – bör vara försiktig när man drar slutsatser av materialet, anser vi att det av den genomgång av praxis från det senaste året och av de statistiska uppgifter som redogjorts för ovan ändå framgår att praxis för grova vapenbrott har skärpts något på senare år vid en jämförelse med det resultat som Åklagarmyndigheten erhöll vid den genomgång som myndigheten genomförde avseende åren 2004–2006. Det går inte att med någon grad av säkerhet uttala sig om skälen för att straffen för vapenbrott tycks ha blivit högre på senare tid men en förklaring skulle kunna vara att vapenbrotten har blivit grövre under senare år och en annan förklaring kan vara att domstolarna gör en mer differentierad straffmätning numera. Det kan också bero på en kombination av de två faktorerna eller vara en ren slump.

3.6 Skälen för att skärpa straffet för allvarliga vapenbrott

Som framgått av den redovisning av statistik över vapenbrotten som gjorts ovan hittar man inte ett klart stöd för att skärpa synen på vapenbrott enbart genom att se till statistiska uppgifter. Det saknas således tillräckligt statistiskt underlag för slutsatsen att vapenbrotten i landet har blivit fler och grövre. Det finns inte heller forskning som entydigt visar att kriminalisering och skärpta straff leder till mindre kriminalitet. Man kan då fråga sig om det finns andra skäl för att skärpa straffen för de allvarliga vapenbrotten.

Skälen står framförallt att finna i samhällets skärpta syn på allvarliga våldsbrott (se t.ex. SOU 2008:85 s. 246 ff.) och i det faktum att det finns indikationer på att vapen förekommer i allt större utsträckning i landet, särskilt i kriminella kretsar (se bl.a. rapporten Minska införseln av illegala skjutvapen, Polisens och Tullens delredovisning, s. 4). Vapenbrotten tillhör i och för sig inte kategorin allvarliga våldsbrott, men risken för att allvarliga skador ska uppstå vid våldsbrott är större om brottet utförs med hjälp av vapen än om vapen inte förekommer.

Sverige har varit förhållandevis förskonat från sådana allvarliga skjutningar där en gärningsman med skjutvapen har gått till attack mot okända personer, såsom t.ex. vid skolskjutningar av den typ som framförallt har drabbat USA, men även t.ex. Finland år 2007 och 2008. I Sverige har inte heller utförts något terroristbrott av den typ som t.ex. drabbade Norge i juli 2011 då Anders Behring Breivik bl.a. sköt ihjäl 69 personer på ön Utøya. Det har dock vid flera tillfällen utförts allvarliga brott med skjutvapen även i Sverige, bl.a. det s.k. Flink-fallet (NJA 1995 s. 48), skjutningen vid restaurang Sturecompagniet i Stockholm på 90-talet (NJA 1996 s. 27) och även mord och mordförsök genom ett flertal skjutningar av Peter Mangs nu på senare tid (HD slutligt beslut den 25 juni 2013 i mål nr B 2687-13). Under det senaste decenniet har det även förekommit ett stort antal skjutningar som förmodas utgöra uppgörelser mellan kriminella gäng. Sverige är således inte befriat från allvarlig brottslighet som utförs med hjälp av skjutvapen och det finns tecken på att vapen blir allt mer vanligt förekommande i samhället.

I Sverige är det fortfarande vanligare att dödligt våld begås med kniv eller andra vassa föremål, än med skjutvapen (Brottslighet och trygghet i Malmö, Stockholm och Göteborg, Promemoria utarbetad av Brå, 2012, s. 13). Skjutvapen och skjutningar har dock, som

nyss nämnts, på senare tid blivit allt vanligare i Sverige och då framförallt i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. De skottlossningar som sker bedöms många gånger ha samband med organiserad brottslighet. Under åren 2010–2011 skedde t.ex. 84 skjutningar i Göteborg, varav 35 har bedömts vara gängrelaterade. Under år 2013 har det skett över 50 gängrelaterade skjutningar i Göteborg. Många skjutningar sker som en markering utan syfte att skada någon, men skottlossningar äger också rum spontant vid konfrontationer mellan personer i rivaliserande gäng (Brottslighet och trygghet i Malmö, Stockholm och Göteborg, Promemoria utarbetad av Brå, 2012, s. 13 och 92). Det finns vidare en stor risk för att allmänheten ska komma till skada eftersom skjutningar ofta utförs i områden där många personer som helt saknar anknytning till de kriminella gängerna vistas, t.ex. i bostadsområden, vid skolor eller i andra centralt belägna delar av storstäderna.

Det kan därför hävdas att problemen med skjutvapen i Sverige framförallt har koppling till vissa typer av organiserad brottslighet även om de exempel som givits ovan visar att den organiserade brottsligheten inte står för allt dödligt våld som kan kopplas till vapen. Eftersom kriminella gäng är måna om att bygga upp och bevara ett våldskapital finns inte anledning att tro att problemen med gängrelaterade skjutningar kommer att minska framöver. Genom hot- och våldsbrott byggs våldskapitalet upp och tillgång till och förmåga att använda skjutvapen är en tydlig del i detta våldskapital. Det dödliga våldet i kriminella uppgörelser blir vanligare i takt med att nätverken blir fler och tillgången till vapen större. Det finns även tecken på att bruket av vapen sprider sig allt längre ner i åldrarna eftersom vapen i dessa kretsar inger ”respekt” (Prestige före affärer, Brås tidskrift Apropå nr 2/2011). Eftersom dessa unga personer helt saknar skjututbildning finns det stora risker för att vapnen hanteras på ett felaktigt sätt och åtminstone emellanåt är det mer tur än skicklighet om ingen kommer till skada.

Även om Sverige således har varit tämligen förskonat från terroristdåd, skolskjutningar och liknande massakrer finns det mycket som tyder på att bruket av skjutvapen inom den organiserade brottsligheten blir allt vanligare och att de personer som tillhör de kriminella gängerna i allt större utsträckning har tillgång till skjutvapen. Dessutom verkar benägenheten att använda vapen större i dag än för några decennier sen. Uppdraget att se över straffskalan för, och gradindelningen av, vapenbrotten bör ses mot denna bakgrund.

4 Överväganden och förslag

4.1 Inledning

Enligt våra direktiv ska vi utgå från att den höjning av straffskalan för grovt vapenbrott som föreslogs av Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen (SOU 2013:7) ska genomföras. Vidare ska en särskild straffskala för synnerligen grovt brott införas. Av våra direktiv framgår även att straffminimum för grovt vapenbrott ska höjas till fängelse i ett år och det som vi ska överväga och lämna förslag om är de åtgärder som krävs för att en sådan höjning av straffminimum ska få genomslag i praktiken.

I direktiven anförs följande (Ju 2013:112 s. 3 f.):

Straffskalorna för olika typer av brott återspeglar bl.a. den omständigheten att det finns skäl att se allvarigare på s.k. effektbrott, alltså brott där skadan på det skyddade intresset realiseras, än på s.k. beteendebrott, som t.ex. vapenbrott, som inte omedelbart hotar ett skyddat intresse. Tillgång till skjutvapen utgör dock många gånger en förutsättning för att grova våldsbrott ska komma till stånd. En uppkommen våldssituation riskerar också att få betydligt svårare följder om skjutvapen förekommer. En sträng syn på de allvarigare formerna av vapenbrottslighet är därför motiverad.

Enligt polisen har beväpningen inom kriminella kretsar ökat. Polisens bedömning är också att skjutvapen används i större utsträckning än tidigare vid både interna och externa konflikter inom dessa kretsar. Studier visar också att det dödliga våldet med koppling till kriminella konflikter, till skillnad från annat dödligt våld, har ökat sedan 1990-talet. Detta är en oroande utveckling som måste tas på allvar.

När innehav, överlåtelse eller utlåning av vapen har koppling till kriminella grupperingar och konflikter finns det således en påtaglig risk för att vapnen kommer att användas vid allvarliga våldsbrott. Även om det i det enskilda fallet finns möjlighet att som försvarande beakta den omständigheten att vapenbrottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, bedömer regeringen att minimistraffet för grovt vapenbrott inte på ett tillfredsställande sätt speglar allvaret i det grova vapenbrottet. Regeringen anser därför att straffminimum ska höjas till fängelse i ett år.

Som ovan framhållits måste uppdraget också ses i ljuset av att det under senare tid har genomförts reformer som syftar till att skärpa straffen för allvarlig våldsbrottslighet (se SOU 2008:85, prop. 2009/10:147 och avsnitt 3.6 ovan). En omständighet som medför att allvarlig våldsbrottslighet får svåra konsekvenser är just förekomsten av och användande av skjutvapen. Om samhället ser mer allvarligt på den typen av våldsbrottslighet kan det finnas skäl att se mer allvarligt även på vapeninnehav. Det pågår f.n. en utredning som har i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott (Ju 2013:04). I direktiven till den utredningen anges att det kan ifrågasättas om den skärpta syn på allvarliga våldsbrott som finns i samhället i tillräcklig utsträckning återspeglas av den reform som genomfördes 2010 och utredningen har därför fått i uppdrag att bl.a. föreslå ändringar i straffskalor för enskilda brotts typer (dir. 2013:30 s. 3 f.).

De ramar som sätts av vårt uppdrag innebär bl.a. att förhållandet mellan straffskalan för vapenbrott av normalgraden och straffskalan för grovt vapenbrott måste ses över. Vidare kan det finnas gärningar som enligt det nu gällande regelverket är att rubricera som grovt vapenbrott, men där omständigheterna är sådana att straffvärdet inte ens med en skärpt syn på vapenbrott kan sägas uppgå till fängelse i ett år och av den anledningen inte bör bedömas som grova fortsättningsvis. Utgångspunkten enligt våra direktiv är emellertid att det grova vapenbrottet i allt väsentligt ska omfatta de gärningar som omfattas av bestämmelsen i dag.

4.2 Allmänna utgångspunkter för våra överväganden och förslag

4.2.1 Utformning av straffskalor

Den grundläggande utgångspunkten för utformning av alla straffskalor är brottets allvar. Straffet ska återspegla hur allvarligt och klandervärt ett visst brott är. Ett allvarligare brott ska bestraffas strängare än ett mindre allvarligt brott och lika allvarliga brott ska bestraffas lika strängt. När man ska tilldela ett visst brott en straffskala måste man också göra en bedömning av vilka faktiska gärningar som ska rymmas inom straffbestämmelsens ram och av hur allvarliga dessa är (SOU 1986:14 s. 153).

Principerna om proportionalitet mellan brott och straff och om ekvivalens kommer till uttryck i den centrala bestämmelsen om straffmätning i 29 kap. 1 § brottsbalken. Principerna kan beskrivas så att straffet ska stå i proportion till brottets allvar, så att svårare brott bestraffas strängare än mindre allvarliga brott (proportionalitet) och att lika allvarliga brott bestraffas lika strängt (ekvivalens). Straffet ska alltså spegla hur allvarligt samhället ser på den brottsliga gärningen. Enligt bestämmelsen i 29 kap. 1 § brottsbalken ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska vidare beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Principerna om proportionalitet och ekvivalens gör sig gällande såväl när straffskalans minimum och maximum bestäms som när gränserna för de olika graderna av ett visst brott ska utformas.

Det följer emellertid inte omedelbart av proportionalitets- och ekvivalensprinciperna vilken straffskala ett visst brott ska tilldelas, dvs. vilket abstrakt straffvärde det kan anses ha (SOU 2008:85 s. 245 och Borgeke, Att bestämma påföljd för brott, s. 32). Lagstiftaren måste göra en värdering av hur svårt ett visst brott ska anses vara i relation till andra brott. Det finns därmed ett utrymme för straffskärpningar eller andra justeringar i straffnivån för olika brottstyper, så länge dessa sker på ett enhetligt sätt och kan motiveras utifrån brottslighetens förkastlighet.

Vid nykriminalisering måste det alltså vid utformningen av straffskalan bedömas hur allvarlig och klandervärd den aktuella gärningen är. Straffskalan kan som nämnts sägas ange brottets abstrakta straffvärde, dvs. hur lagstiftaren värderar brottstypens svårhet i relation till andra brott. De i brottsbalken och i andra straffstadganden angivna straffskalorna är, i vart fall delvis, resultatet av kriminalpolitiska överväganden. De fastslås vidare efter de förhållanden och värderingar som rådde vid tiden för deras tillkomst eller senaste lagändring och efter en jämförelse med övriga straffbud. Synen på hur allvarlig en brottstyp är kan dock komma att förändras över tid till följd av samhällsutvecklingen.

Ett skäl för att skärpa straffen för en viss brottstyp skulle teoretiskt kunna vara att en skärpning skulle kunna bidra till minskad

brottslighet genom att människor under ett hot om strängare straff i högre utsträckning skulle avhålla sig från att begå brott. Det finns dock inte något empiriskt stöd för att generellt skärpta straff skulle medföra minskad brottslighet (SOU 2008:85 s. 256). Detta gäller i synnerhet för brott som i stor utsträckning begås impulsivt. När det gäller sådan brottslighet som typiskt sett föregås av ett kalkylerat risktagande, som t.ex. vid ekonomisk brottslighet, kan det dock inte uteslutas att straffnivån har mer direkt betydelse för benägenheten att begå brott. Även vapenbrott är ett sådant brott som ofta föregås av viss planering varför skärpta straff teoretiskt skulle kunna bidra till minskad vapenbrottslighet. Det finns emellertid inte anledning att tro på annat än marginella effekter. Det finns också principiella skäl emot att låta allmänpreventiva överväganden påverka straffskalorna för enskilda brottstyper. På ett övergripande plan kan utgångspunkten sägas vara att allmänpreventiva överväganden visserligen har viss betydelse när man bestämmer den allmänna repressionsnivån, men inte bör läggas till grund för riktade straffskärpningar.

Generellt kan vidare sägas att en höjning av maximistraffet i första hand får betydelse för de allra allvarligaste brotten inom den aktuella brottstypen. Om det är en skärpt syn på den stora merparten av brotten som är i fokus för en reform är det snarare straffminimum som bör ändras.

När det gäller allvarliga former av avsiktliga angrepp på enskildas fysiska integritet har det sett över en längre tid skett flera förändringar i samhället som inneburit att synen på sådana brott är strängare i dag än tidigare. Det gäller t.ex. brott mot liv, grövre misshandelsbrott, grövre frihets- och fridsbrott samt rånbrott men även andra brott med inslag av allvarligt våld eller hot om våld. En strängare syn på allvarliga våldsbrott anlades av lagstiftaren under år 2010 i och med propositionen Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (prop. 2009/10:147). Reformen syftade till att på ett mer generellt plan höja straffen för allvarliga våldsbrott.

Vi kan alltså se att det har skett en uppvärdering av brott med inslag av allvarligt våld eller hot om våld. Även om vapenbrottet i sig inte är konstruerat på så sätt att det förutsätter att någon skadas ökar förekomsten av skjutvapen risken för att någon kommer till skada. En i viss mån strängare syn på vapenbrottet än den som hittills har varit får därmed anses ligga i linje med den strängare syn på allvarliga våldsbrott som lagstiftaren har visat i andra ärenden.

Eftersom det i vårt uppdrag redan är givet att straffminimum för grovt vapenbrott bör vara fängelse i ett år och straffmaximum ska

vara fängelse i sex år samt att det grova brottet ska delas in i ett grovt och ett synnerligen grovt brott kommer emellertid de principer som finns för straffskalans utformning för vår del främst att göra sig gällande vid bestämmandet av gränserna mellan vapenbrott av normalgraden, grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott samt genom våra överväganden kring vilka omständigheter som ska ses som försvårande vid bedömningen av brottsrubriceringen. Till detta återkommer vi nedan.

4.2.2 Betydelsen av brottets konstruktion för utformning av straffskalan

Så som angetts i våra direktiv återspeglar straffskalorna för olika typer av brott bl.a. den omständigheten att det finns skäl att se allvarigare på s.k. effektbrott, alltså brott där skadan på det skyddade intresset realiseras, än på s.k. beteendebrott, som t.ex. vapenbrott, som inte omedelbart hotar ett skyddat intresse. Det som är avgörande för gärningens straffvärde är i detta avseende hur stort avstånd som, bildligt talat, föreligger mellan gärningsmannens handlande och den skada som uppkommer (eller riskerar att uppkomma). I detta avseende kan man skilja mellan:

- brott som verkligen orsakar skada (ansvar förutsätter att skada konstateras),
- brott som innebär konkret fara för skada (ansvar förutsätter att fara i det enskilda fallet konstateras),
- brott som innebär en abstrakt fara för skada (ansvar förutsätter något slags bedömning av att gärningen typiskt sett är farlig), och
- fall där brottet närmast presumeras innebära fara (någon bedömning av fara eller farlighet ska inte göras på domsnivå).

Vapenbrottet hör till den sistnämnda klassen av brott. Innehav av ett vapen presumeras innebära viss fara eller risk som i sig motiverar kriminaliseringen. Det behöver inte bevisas att det förelegat någon konkret fara eller ens att vapenbrottet är sådant att det typiskt sett är farligt. Den bedömningen har gjorts redan på lagstiftningsnivå. I sammanhanget har bl.a. hänvisats till att tillgång till skjutvapen många gånger utgör en förutsättning för att grova våldsbrott ska

komma till stånd och att en uppkommen våldssituation riskerar att få betydligt svårare följder om skjutvapen förekommer.

Även om ansvar för vapenbrott inte förutsätter någon bedömning av gärningens farlighet kan naturligtvis omständigheter som har att göra med gärningstypens relativa farlighet eller gärningens farlighet i det konkreta fallet påtagligt påverka bedömningen av hur allvarligt brottet är. Exempelvis innebär innehav av skarpladdade vapen på allmän plats en större fara för att skada ska uppstå än om ett vapen innehas utan tillhörande ammunition och förvaras inlåst. Av betydelse är också vilken typ av vapen som gärningen avser, hur många vapen som hanterats och i vilket sammanhang gärningen förövats. Olika vapenbrott kan med andra ord skilja sig åt betydligt i svårhetshänseende och det är då viktigt att straffskalan ger utrymme för den differentiering som är motiverad. Vi återkommer nedan till vilka omständigheter vi menar särskilt bör beaktas vid bedömningen av hur ett vapenbrott ska rubriceras.

4.2.3 Överlappning av straffskalor

Vid bedömningen av hur de olika graderna i straffskalan ska utformas i relation till varandra uppstår bl.a. frågan om huruvida och i så fall hur mycket de olika gradernas straffskalor ska överlappa varandra. Det finns inget absolut krav på att det ska finnas en överlappning av straffskalorna för olika svårhetsgrader, men straffskalorna har regelmässigt utformats på ett sådant sätt och det måste anses vara ett avsteg från hävdvunnen lagstiftningsteknik att föreslå straffskalor som s.a.s. går kant i kant.

Anledningen till att det finns skäl att ha överlappande straffskalor är att inte alla faktorer som påverkar straffvärdet, eller i övrigt straffets längd, påverkar gradindelningen. Exempel på faktorer som påverkar straffvärdet eller straffmätningen i övrigt, men inte gradindelningen, är att gärningsmannen har ett sådant överskjutande uppsåt som avses i 29 kap. 2 § 1 brottsbalken eller att fråga är om ett sådant återfall som motiverar straffskärpning enligt 29 kap. 4 § brottsbalken. Behovet av överlappande straffskalor kan dock inte anses vara särskilt stort och kan i sig inte motivera några mer påtagliga överlappningar (se t.ex. Ulväng, Påföljds konkurrens – Problem och principer s. 163). I viss utsträckning är det emellertid så att överlappningens storlek bestäms av vad som av tradition betraktas som användbara straffmaxima (se mer om det nedan i avsnitt 4.2.4).

De fall där det förekommer faktorer som påverkar straffmätningen men inte gradindelningen är sällan förekommande och där de förekommer är genomslaget inte särskilt stort. Enligt de principer som utvecklats i praxis och doktrin utgör därför minimistraffet för en brottstyp av en grövre grad ett slags maximum vid straffmätning av den mindre grova formen av brottet som det mycket sällan finns anledning att överskrida. Ett exempel utgör grov misshandel och synnerligen grov misshandel. HD uttalade i NJA 2011 s. 89 att det endast i undantagsfall bör förekomma att bedöma straffvärdet för en enskild grov misshandel som så högt att straffvärdet ligger inom straffskalan för synnerligen grov misshandel. För grov misshandel innebär detta att straffskalan i praktiken, med bortseende från extraordinära fall, slutar där straffskalan för synnerligen grov misshandel börjar, alltså vid fyra års fängelse. För att undvika en situation där man redan på förhand kan säga att stora delar av straffskalan aldrig kommer att användas bör de överlappande delarna av straffskalan vara relativt begränsade.

Det har tidigare gjorts försök att minska överlappningen av straffskalorna. Ett förslag i denna riktning lämnades av Fängelsestraffkommittén i SOU 1986:14 (se kapitel 12). Fängelsestraffkommittén föreslog inte att överlappningen skulle tas bort helt och hållet utan förslaget gick ut på att minska stora överlappningar. Skälen för att minska överlappningen var framförallt att de omständigheter som talar för att döma ut ett straff som i själva verket ligger på en nivå som även omfattas av den högre graden av samma brott oftast inte är så starka att de kan medföra annat än att en mindre del av det grövre brottets straffskala tas i anspråk. Om omständigheterna som talar i straffskärpande riktning är starkare än så bör det snarare komma ifråga att döma för den strängare graden av brottet än att utnyttja en stor del av överlappningen. Vidare är det så att det är ytterst sällsynt att den överlappande delen av straffskalan används i praktiken. En minskad överlappning skulle därmed, enligt Fängelsestraffkommittén, innebära att de enskilda brotts straffskalor bättre skulle ange det straffvärde som brotten i praktiken tillmäts. Kommitténs förslag till straffskaleöversyn ledde aldrig till lagstiftning, prop. 1992/93:141 s. 18.

Vi menar – i likhet med Fängelsestraffkommittén – att överlappningen av straffskalorna bör kvarstå, men vara relativt begränsad. Genom en sådan hållning undviker man en situation där det redan i förväg är givet att stora delar av straffskalan i praktiken aldrig kommer att komma till användning. Genom samråd med Utredningen

om översyn av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott har vi fått information om att också den utredningen kommer att inta en liknande ståndpunkt.

4.2.4 Vilka straffnivåer kan användas i straffskalor?

De straffminimum som traditionellt har använts i brottsbalken och specialstraffrätten är böter och fängelse i lägst sex månader, ett år, två år, fyra år, sex år och tio år och som maximum har använts samma straffnivåer förutom att också straffmaximum på fängelse i tre år, arton år och på livstid förekommer (arton år används emellertid uteslutande i de fall det för brottet också är föreskrivet fängelse på livstid). Som kommer att framgå nedan innebär de utgångspunkter som följer av våra direktiv att det kan finnas skäl att överväga att utnyttja också andra steg på skalan. Något bör därför sägas om i vilken utsträckning det kan anses motiverat att använda andra straffskalesteg än de som traditionellt har använts.

Den 1 juli 2013 ändrades minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning från fängelse i sex månader till fängelse i nio månader. Med detta har lagstiftaren gjort ett avsteg från de straffnivåer som traditionellt har använts (prop. 2012/13:108 s. 18). I lagstiftningsärendet hänvisades till fridskränkingsbrottens speciella karaktär såsom sammansatt av flera olika gärningar som i sig är kriminaliserade och som kvalificerar till att ingå i fridskränkingsbrottet genom att utgöra ett led i en upprepad kränkning av offret. Samtidigt angavs att fängelse i sex månader, enligt regeringens uppfattning, inte tillräckligt återspeglar brottslighetens straffvärde på en lägsta nivå samtidigt som en höjning till ett år inte borde göras (prop. 2012/13:108 s. 18 f.). Detta exempel visar att det inte är uteslutet att använda tidigare icke använda straffskalesteg om det finns sakliga skäl som talar för det. Med andra ord kan sägas att det är mer angeläget att straffskalan för en brottstyp fastställs till en lämplig straffnivå än till en nivå som har använts i tidigare lagstiftningsärenden.

Ytterligare en omständighet som talar för att det i och för sig kan finnas utrymme att, med stöd av goda skäl, frångå de traditionellt använda straffnivåerna är att det i direktiven till den tidigare nämnda Utredningen om en översyn av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott, som har fått i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna för flera brott, bl.a. framgår att det kan finnas anled-

ning att välja även andra nivåer för minimistraffen än de som hittills använts. Exempelvis kan det enligt direktiven finnas skäl att överväga fängelse i nio månader även i andra fall än för fridskränkingsbrotten, eller fängelse i ett år och sex månader. Det kan enligt den utredningens direktiv också finnas anledning att överväga vilka maximistraff som bör gälla (dir. 2013:30 s. 4).

Mot denna bakgrund menar vi att det i och för sig inte bör finnas några hinder mot att föreslå straffnivåer för de olika graderna av vapenbrott som i dagsläget inte förekommer eller endast förekommer i enstaka fall. Det bör emellertid finnas goda skäl för att frångå de nivåer som av hävd används.

4.2.5 Relationen till andra brott och förstadier till brott

Vapenbrottets konstruktion är – såsom har beskrivits ovan i avsnitten 3.2.2 och 4.2.2 – sådan att det varken krävs att vapnet används eller är avsett att användas för att den som innehar, överlåter eller lånar ut ett vapen ska kunna straffas för brottet. Brotstypen bygger i stället på en presumtion om att gärningar som omfattas av kriminaliseringen är farliga till sin typ och innebär risker för bl.a. allvarlig kroppsskada och död.

När straffskalan för vapenbrott ska höjas, på sätt som anges i våra direktiv, finns det inledningsvis anledning att säga något om straffskalans relation till sådana brott som för sin tillämpning fordrar att skada av nyss nämnd typ faktiskt uppstår (t.ex. grov misshandel, vållande till annans död, mord och dråp). För de nu nämnda brottstyperna är straffminimum antingen detsamma som, eller högre än, det straffminimum som i vårt uppdrag stipuleras för grovt vapenbrott. Det förhållandet att ett grovt vapenbrott, enligt de förslag som här lämnas, ges samma minimistraff som en grov misshandel innebär – i relation till de kroppskador eller liknande som förutsätts för att en grov misshandel ska vara förövad – en tydlig uppvärdering av den abstrakta eller presumerade fara som ligger i vapenbrottet. Denna uppvärdering måste emellertid anses ligga inom ramen för det utrymme som lagstiftaren har att genom straffskalorna bestämma utgångspunkterna för straffmätningen (jfr 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken). I sammanhanget bör vidare framhållas att Utredningen om översyn av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott – som ovan nämnts – för närvarande ser över straff-

skalorna för bl.a. misshandel i uttalat syfte att skärpa synen på grova våldsbrott.

Om vi i stället ser på relationen mellan ett vapenbrott som är synnerligen grovt och skadebrott av olika slag kan sägas att det straffminimum – tre års fängelse – som vi föreslår för det nya synnerligen grova vapenbrottet (se avsnitt 4.3.2) visserligen är högre än för många allvarliga skadebrott. Vid jämförelsen måste emellertid hållas i minnet att ett synnerligen grovt vapenbrott som huvudregel föreslås förutsätta innehav av ett större antal vapen. Det går följaktligen inte direkt att jämföra ett vapenbrott av detta slag med ett fullbordat skadebrott (jfr SOU 2013:7 s. 83). Sammantaget kan konstateras att de skärpningar av straffskalan för vapenbrott som vi enligt våra direktiv har att utgå från är betydande – vad gäller grovt vapenbrott innebär skärpningen en dubbling av minimistraflet – men att de bör gå att hantera på ett sätt som leder till, från proportionalitetssynpunkt, godtagbara resultat.

Från proportionalitetssynpunkt kan vidare vara av värde att se på vad som sker när vapen kommer till användning vid förövande av andra brott, t.ex. vid förövande av olaga hot och olaga tvång, respektive vad som sker när vapenbrott ingår som ett led i ett förberedelsebrott, t.ex. förberedelse till rån, eller som ett led i förövädet av fullbordade brott som t.ex. grov misshandel, grovt rån, mord eller dråp.

Vad gäller förhållandet mellan straffskalan för vapenbrott och straffskalan för andra brott som innefattar innehav eller användning av vapen kan man skilja på två typer av situationer.

Den ena situationen avser sådana fall där vapenbrottet konsumeras av det brott där vapeninnehavet eller vapenanvändningen ingår som ett led. Så är fallet exempelvis vid förberedelse som bygger på befattning med vapen (se t.ex. RH 2007:35 där hovrätten dömde för förberedelse till grovt rån till fängelse i tre år och där förberedelsen ansågs konsumera vapenbrottet). I dessa fall kan skärpningen av straffskalan för vapenbrott inte som sådan anses utgöra ett problem från proportionalitetssynpunkt. Vid bedömning av straffvärdet för förberedelsebrottet måste emellertid beaktas straffvärdet för det vapenbrott som ingår i förberedelsen och som konsumeras (förberedelsebrottet kan i princip sägas bestå av ett vapeninnehav som kvalificeras på grund av ett överskjutande uppsåt att begå visst brott). Är fråga om fall som ska bedömas som förberedelse men innefattar ett grovt vapenbrott (som konsumeras) får man följaktligen ta sin utgångspunkt i att vapeninnehavet – enligt de förslag

som här lämnas – i sig har ett minimistraff motsvarande ett års fängelse.

Den andra situationen avser fall där domstolen dömer såväl för vapenbrott som för det brott i vilket vapen användning eller vapen innehav utgör ett led. Så torde t.ex. normalt ske när olaga hot och olaga tvång förövas medelst användning av vapen.

I dessa fall får man som utgångspunkt bedöma straffvärdet för brotten separat och sedan med tillämpning av principerna om straffmätning vid flerfaldig brottslighet bedöma den samlade brottslighetens straffvärde. De tillämpliga straffskalorna måste härvidlag anses ge fullgott utrymme för att nå ett resultat som är rimligt från proportionalitetssynpunkt.

Det skulle kunna hävdas att de skärpta straff för vapenbrott som förutsätts i vårt uppdrag i viss mån måste påverka straffvärdet för andra brott som begås med användande av vapen. Utgångspunkten bör emellertid, med hänsyn till att brottstyperna har delvis skilda skyddsintressen, i stället vara att straffminimum och straffvärdet för vapenbrottet i sig inte säger särskilt mycket om straffvärdet för hotet eller tvånget. I sammanhanget kan t.ex. framhållas att ett olaga hot som begås med användande av en attrapp kan vara väl så allvarligt som ett som begås med användande av ett riktigt vapen som innehas olovligen (en annan sak är förstås att straffet för den samlade brottsligheten, dvs. både hotet och vapenbrottet, i det senare fallet kommer att vara strängare än i det förstnämnda fallet). Omvänt kan det vara så att vapnet är riktigt men att hotet i sig framstår som mindre allvarligt och därvid har frågan om vapnet har varit olovligen innehaft eller inte ingen betydelse.

Sammantaget är det vår bedömning att straffskalorna (i paritet med de nivåer som anges i våra direktiv), de tillämpliga principerna för straffmätning vid flerfaldig brottslighet och allmänna regler och principer om brottslighetskonkurrens ger möjlighet att åstadkomma ett resultat som är godtagbart från proportionalitets- och ekvivalenssynpunkt. Självfallet innebär emellertid våra förslag en inte obetydlig uppvärdering av vapenbrottet i relation till brott som riktar sig mot enskild och som innefattar våld, hot eller tvång. I sammanhanget bör framhållas dels att straffskalorna för grovt olaga hot och grovt olaga tvång ingår i den översyn som Utredningen om översyn av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott genomför för närvarande (se dir. 2013:30 s. 5), dels att vissa frågor om gradindelning (vid bl.a. olaga tvång) ingår i det uppdrag som kommer att behandlas i vårt slutbetänkande (dir. 2013:19 s. 9 f.).

Avslutningsvis bör frågan beröras om den skärpning som ligger i våra förslag i något avseende bör påverka åklagares och domstolars bedömningar av konkurrensfrågor, dvs. hanteringen av situationer då en gärningsman (åtminstone teoretiskt) kan ha förövat två eller flera brott och där frågan är om han eller hon bör dömas för ett eller för flera brott. Enligt vår uppfattning bör den ändring av vapenbrottets straffskala som förutsätts i våra direktiv inte medföra några större förändringar när det gäller bedömningar av konkurrensfrågor. I fall där det finns ett påtagligt samband mellan brotten kan emellertid skillnader i abstrakt straffvärde mellan de olika brotten vara en omständighet som talar för att det ena brottet ska anses konsumera det andra. I någon utsträckning kan det tänkas att dylika bedömningar påverkas när straffskalorna ändras.

Sammantaget menar vi att de ändringar i vapenbrottets straffskala som förutsätts i vårt uppdrag som utgångspunkt inte kommer att påverka konkurrenshanteringen jämfört med hur denna utförs i dagsläget. Även med de utgångspunkter som nu har redovisats menar vi dock att det vid de fortsatta övervägandena finns anledning att hålla relationen mellan vapenbrottet och sådana brott vid vilka vapen används, eller kan användas, i minnet. Straffskalan för vapenbrottet måste stå i rimlig proportion till brott som innefattar användning av vapnet eller på annat sätt utgör en kvalificerad kriminalisering som bygger på befattningsmed vapen.

4.3 Överväganden om straffskalan

4.3.1 Allmänna överväganden om straffskalan

Straffskalan för vapenbrott är i dagsläget utformad på så vis att om en gärning har begåtts av oaktsamhet eller bedöms som ringa vapenbrott döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan för vapenbrott av normalgraden är angiven till fängelse i högst ett år och straffskalan för grovt vapenbrott är fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Med de ramar som vi har för vårt uppdrag, nämligen att straffminimum för grovt vapenbrott ska höjas till fängelse i ett år och straffmaximum ska ändras till fängelse i sex år samtidigt som straffskalan för grovt vapenbrott delas upp i grovt och synnerligen grovt brott, kan övriga straffskalor också behöva justeras. Det behöver

också övervägas hur uppdelningen av straffskalan mellan grovt och synnerligen grovt vapenbrott ska ske.

Det sagda betyder att den del av straffskalan som avser fängelse i ett till sex år måste fördelas mellan grovt och synnerligen grovt vapenbrott. I praktiken står då valet – bl.a. på grund av de allmänna utgångspunkter för omfattningen av överlappningen av straffskalorna som vi har redovisat ovan – mellan att låta maximum för grovt vapenbrott bestämmas till antingen fängelse i högst tre år eller i högst fyra år. På motsvarande sätt står valet beträffande straffminimum för synnerligen grovt vapenbrott mellan fängelse i lägst två år eller i lägst tre år. Följande alternativa uppdelningar framstår alltså som lämpliga att överväga (se våra närmare överväganden nedan i avsnitt 4.3.2):

Alternativ 1 A	Grovt brott 1–3 år	Synnerligen grovt brott 2–6 år
Alternativ 2 A	Grovt brott 1–4 år	Synnerligen grovt brott 3–6 år

Om straffskalan för grovt vapenbrott skärps finns det enligt vår uppfattning även anledning att överväga om straffskalan för vapenbrott av normalgraden ska justeras. Skälet till detta är att straffmaximum för vapenbrott av normalgraden annars kommer att ligga kant i kant med grovt vapenbrott. De straffnivåer som kan övervägas är fängelse i ett år (vilket skulle innebära att maximum kvarstår som det är), fängelse i högst ett år och sex månader (vilket skulle innebära att en ny straffmaximinivå tas i bruk; jfr ovan avsnitt 4.2.4) och fängelse i högst två år (vilket skulle medföra en relativt stor överlappning med straffskalan för grovt vapenbrott). När det gäller straffskalan för vapenbrott av normalgraden har vi alltså funnit följande alternativ lämpliga att överväga (se våra närmare överväganden nedan i avsnitt 4.3.3):

Alternativ 1 B	Straffmaximum 1 år	Straffskala kant i kant med grovt brott
Alternativ 2 B	Straffmaximum 1 år och 6 månader	Införande av en ny straffnivå
Alternativ 3 B	Straffmaximum 2 år	Överlappning ett år med straffskalan för grovt brott

Straffskalan för ringa vapenbrott och brott som begåtts av oaktsamhet påverkas inte av de alternativa straffskalor som vi har funnit skäl att överväga och det ligger inte i vårt uppdrag att överväga om den delen av straffskalan av andra skäl bör förändras. Vi kommer således inte att föreslå någon ändring av straffskalan för ringa vapenbrott eller för brott begångna av oaktsamhet.

Oavsett vilken straffnivå vi slutligen kommer att stanna vid för de olika graderna av vapenbrott är det vår uppfattning att det, inom de ramar vi har för vårt uppdrag, är svårt att hitta en lösning som inte kan mötas av invändningar i någon del. Det går således att t.ex. ha synpunkter både på hur mycket eller lite straffskalorna bör överlappa varandra, på relationen mellan de olika gradernas straffskalor och på behovet av den övre delen av straffskalan mot bakgrund av den nu tillgängliga statistiken över lagföring. Vi har emellertid i ovanstående avsnitt redogjort för hur vi menar att det i allmänhet är lämpligt att resonera vid bestämmande av straffskalor. När dessa utgångspunkter sedan ska tillämpas i praktiken är det svårt att i den enskilda situationen hitta en perfekt lösning i alla delar. Våra förslag bygger på våra utgångspunkter och på den lösning i övrigt som vi funnit mest lämplig.

Eftersom vår huvuduppgift är att finna en lämplig uppdelning mellan det grova och det synnerligen grova vapenbrottet inleder vi våra överväganden med att diskutera hur denna uppdelning bör se ut.

4.3.2 Närmare om straffskalan för grovt vapenbrott

Vårt förslag: Straffskalan för grovt vapenbrott ska ändras till fängelse i lägst ett och högst fyra år. Samtidigt införs ett synnerligen grovt vapenbrott för vilket det ska dömas till fängelse i lägst tre och högst sex år.

Som framgått ovan finns det enligt vår uppfattning två huvudsakliga alternativ för uppdelningen mellan grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott, nämligen att straffskalan för *grovt vapenbrott* bestäms till *fängelse i lägst ett och högst tre år* samtidigt som straffskalan för *synnerligen grovt brott* anges till *fängelse i lägst två och högst sex år (alternativ 1 A)* eller att straffskalan för *grovt vapenbrott* bestäms till *fängelse i lägst ett och högst fyra år* samtidigt som straffskalan för *synnerligen grovt brott* anges till *fängelse i lägst tre och*

högst sex år (alternativ 2 A). Vilket av alternativen som anses mest lämpligt beror t.ex. på huruvida det är angeläget eller önskvärt att alla grader av ett brott kommer till användning frekvent eller om straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott endast ska förbehållas de allra allvarligaste brotten inom brottstypen, om fördelningen av straffskalan över olika grader bör vara jämn eller om det saknar betydelse att någon grad av brottet tar upp en större del av straffskalan än andra grader samt om hänsyn bör tas till hur straffskalor traditionellt har sett ut och fördelats.

Inledningsvis bör det framhållas att syftet med förevarande reform bl.a. är att åstadkomma en strängare syn på de allvarligare formerna av vapenbrott. Det innebär att det framöver kommer att dömas ut längre straff för allvarliga vapenbrott än de som i dag döms ut. En ytterligare omständighet som kan leda till att längre straff för allvarliga vapenbrott döms ut framöver är att allt fler personer som rör sig i kriminella kretsar beväpnar sig och att de även tycks inneha skarpladdade skjutvapen på allmän plats i allt större utsträckning. Likväl måste antas att gärningar som når upp till ett straffvärde motsvarande tre års fängelse kommer att vara relativt sällsynta även efter en reform av straffskalan. Det antagandet beror bl.a. på att det av tillgänglig lagföringsstatistik och av den genomgång som vi har gjort av praxis för vapenbrott framgår att det för närvarande är ganska ovanligt att det döms till fängelse i mer än ett och ett halvt år i domar med grovt vapenbrott som huvudbrott. Om det är angeläget att straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott kommer till användning mer frekvent bör således straffminimum för synnerligen grovt brott bestämmas till fängelse i lägst två år (dvs. enligt alternativ 1 A). Med en sådan utgångspunkt bör, för att överlappningen av straffskalorna inte ska bli alltför stor (se ovan avsnitt 4.2.3), straffmaximum för grovt vapenbrott sättas till fängelse i tre år. Det är emellertid inte självklart att en så frekvent användning av synnerligen grovt brott är det som är mest önskvärt.

Vid uppdelningen av straffskalan för grov misshandel anfördes att straffskalan för synnerligen grovt brott bör träffa de allra allvarligaste brotten inom en angiven brottstyp (prop. 2009/10:147 s. 17 ff.). Det ska således vara fråga om gärningar som är begångna under ytterst försvårande omständigheter. Eftersom en uppdelad straffskala för grovt brott alltså är en ovanlig företeelse i svensk rätt menar vi att det finns anledning att följa den systematik och de utgångspunkter som ledde fram till den uppdelade straffskalan för grov misshandel om det inte finns starka skäl som talar emot det.

Av propositionen Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. framgår att det av praxis från tiden före reformen av misshandelsbrottet endast i undantagsfall förekom att det för en allvarlig misshandel dömdes till fängelse i mer än tre–fyra år. Det fanns därmed enligt regeringens uppfattning generellt ett behov av att höja straffnivån för de allvarligaste formerna av misshandel (prop. 2009/10:147 s. 17). Straffskalan för grov misshandel bestämdes sedan på så vis att den övre delen av straffskalan skulle träffa de mest allvarliga formerna av misshandel, dvs. från fängelse i lägst fyra år. Mot den bakgrunden kan hävdas att det synnerligen grova vapenbrottet skulle få ett alltför stort tillämpningsområde om straffminimum sattes till fängelse i två år. Rubriceringen skulle s.a.s. inte att ha täckning i de fall som träffas. En uppdelning av straffskalan enligt alternativ 2 A är i detta avseende att föredra framför alternativ 1 A.

Genom att välja alternativ 2 A skulle man även uppnå en jämnare fördelning av straffskalan. En uppdelning enligt alternativ 1 A skulle i praktiken innebära att straffskalan för det grova vapenbrottet endast skulle sträcka sig mellan fängelse i ett år och fängelse i ett år och tio månader (eftersom den överlappande delen i praktiken inte används). Detta framstår som olyckligt. I sammanhanget bör framhållas att vi, till skillnad från Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen som föreslog att straffminimum för det synnerligen grova brottet skulle vara fängelse i två år, har som utgångspunkt att straffminimum för grovt vapenbrott ska höjas, och att detta gör att straffskalan för grovt brott blir snävare än vad den var i det tidigare förslaget.

Vid en jämförelse med straffskalan för grov och synnerligen grov misshandel framgår att den straffskalan är uppdelad på så vis att det för grov misshandel kan dömas till fängelse i lägst ett och högst sex år, medan gränserna för synnerligen grov misshandel är fängelse i lägst fyra och högst tio år. Den överlappande delen i straffskalan är således två år vilket gör att den abstrakta straffskalan kan sägas vara jämnt fördelad över hela straffskalan. I praktiken lämnas emellertid endast tre år av straffskalan för grov misshandel och den synnerligen grova misshandeln upptar sex år av straffskalan. Jämförelsen haltar dock något med tanke på att straffskalan för misshandel är vidare än den för vapenbrottet. Det finns därmed ett större utrymme för att sprida ut straffskalan på de olika graderna.

I sammanhanget bör även framhållas att det finns vapenbrott – även om de är få – som redan enligt gällande lagstiftning har bedömts ha ett straffvärde över tre års fängelse (se t.ex. två avgöranden från

Göta hovrätt, dom meddelad den 6 juni 2002 i mål nr B 475–02, och dom meddelad den 7 september 2005 i mål nr B 1641–05 där straffvärdet bedömdes till fängelse i tre år och sex månader respektive tre år). Mot denna bakgrund och med beaktande av att syftet med förevarande reform är att skärpa synen på de allvarligaste vapenbrotten kan det antas att det kommer att finnas ett reellt utrymme för att använda det synnerligen grova vapenbrottet också om straffminimum bestäms till tre år. Med ett sådant straffminimum säkerställs också att brottet träffar sådana fall som kan sägas vara synnerligen allvarliga samtidigt som straffskalan fördelas jämnare över grovt och synnerligen grovt vapenbrott.

Vid en sammantagen bedömning av de argument som kan anföras för respektive mot de alternativa indelningarna av straffskalan för grovt vapenbrott anser vi att alternativ 2 A är att föredra framför alternativ 1 A, dvs. straffskalan för grovt vapenbrott bör vara fängelse i lägst ett och högst fyra år och straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott bör vara fängelse i lägst tre och högst sex år.

4.3.3 Närmare om straffskalan för vapenbrott av normalgraden

Vårt förslag: Straffskalan för vapenbrott av normalgraden ska ändras på så vis att det för brottet stadgas fängelse i högst två år.

Oavsett vilket av de ovanstående alternativen som väljs kommer straffmaximum för vapenbrott av normalgraden att ligga kant i kant med straffminimum för grovt vapenbrott om den nivån ändras till fängelse i ett år och straffskalan för vapenbrott av normalgraden lämnas oförändrad (*alternativ 1 B*). Detta är som ovan utvecklats inte önskvärt.

Ett alternativ som då är näraliggande är att höja straffmaximum för brott av normalgraden till fängelse i två år (*alternativ 3 B*). Det skulle emellertid innebära en relativt stor höjning i den gradens straffskala och även innebära en relativt stor överlappning av straffskalorna. Som alternativ till att höja straffmaximum för vapenbrott av normalgraden med ett helt år kan det övervägas att placera straffmaximum för denna grad på fängelse i ett år och sex månader (*alternativ 2 B*). Som framhållits ovan är detta en straffnivå som

inte har använts tidigare och det bör därför krävas goda skäl för att bestämma straffmaximum till den nivån.

Ett sådant skäl skulle t.ex. kunna vara att det saknas andra rimliga alternativ. Om vi i bedömningen ovan hade stannat vid att straffminimum för synnerligen grovt vapenbrott borde bestämmas till fängelse i två år skulle detta utgöra ett skäl att överväga ett maximistraff för brott av normalgraden på ett år och sex månader. Annars skulle nämligen straffskalan för brott av normalgraden hamna kant i kant antingen med straffskalan för grovt brott eller med straffskalan för synnerligen grovt brott. Nu har vi inte gjort den bedömningen och det finns därför – även om det kan hävdas att överlappningen blir onödigt stor – inga påtagliga nackdelar med att bestämma maximistraffet för brott av normalgraden till fängelse i två år. Dessutom var straffskalan för vapenbrott av normalgraden fängelse i två år fram till 1993 då straffmaximum sänktes till ett år. Det skäl som då framfördes för en sänkt straffskala var att överlappningen av straffskalorna skulle minskas. Ingen ändring i straffmätning var avsedd med förändringen (prop. 1992/93:141 s. 52). Att således nu – mot den bakgrunden att straffminimum för grovt vapenbrott höjs – återföra straffmaximum till fängelse i två år borde inte medföra några problem vare sig i proportionalitetshänseende eller vid bestämmelsens tillämpning.

Sammantaget menar vi därför, utifrån de utgångspunkter vi har för vårt uppdrag och med de bedömningar som ovan har gjorts, att en höjning av straffmaximum för vapenbrott av normalgraden på det sätt som avses i alternativ 3 B, till fängelse i två år, är det mest lämpliga alternativet.

Syftet med höjningen är inte i sig att skärpa synen på vapenbrott av normalgraden utan att undvika att straffskalorna ligger kant i kant samtidigt som viss överlappning mellan straffskalorna behålls. Däremot är det oundvikligt att den höjning av minimistraffet för grovt vapenbrott som vi föreslår kommer att leda till en viss skärpning också avseende vapenbrott av normalgraden. Effekten kan väntas bli störst för de brott som i dag ligger nära straffminimum för grovt vapenbrott.

Sammanfattningsvis menar vi att den mest lämpliga indelningen av straffskalan för vapenbrotten uppnås om straffskalan för vapenbrott av normalgraden bestäms till fängelse i högst två år, för grovt vapenbrott till fängelse i lägst ett och högst fyra år samt för synnerligen grovt vapenbrott till fängelse i lägst tre och högst sex år. Detta blir också vårt förslag.

4.4 Vilka omständigheter bör särskilt beaktas vid rubricering och straffmätning av allvarliga vapenbrott?

4.4.1 Allmänna överväganden

Lagstiftarens åsikt om allvaret i ett visst brott visas dels av brottets straffskala, dels i vissa fall av dess gradindelning. I många fall anges de omständigheter som särskilt ska beaktas vid rubriceringen (s.k. kvalifikationsgrunder) i bestämmelsen. När en domstol sedan ska bedöma hur ett enskilt brott ska rubriceras är en allmän utgångspunkt att samtliga omständigheter som förevarit vid det aktuella brottet ska vara utslagsgivande, alldeles oavsett om dessa har angetts uttryckligen i straffbestämmelsen eller inte (se t.ex. NJA 1999 s. 380; jfr dock NJA 1999 s. 25). De omständigheter som är av betydelse för gradindelningen är sådana som har att göra med straffvärdet. Vilka faktorer som har betydelse för gradindelning och rubricering av ett brott beror till viss del på vilket skyddsintresse som ligger bakom straffbestämmelserna.

Ett sätt för lagstiftaren att säkerställa att försvårande omständigheter får ett mer tydligt genomslag i rättstillämpningen är att de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt anges i lagtexten. Genom att ställa upp sådana kvalifikationsgrunder kan man också få till stånd ett utvidgat tillämpningsområde för ett grovt brott om så önskas. Det har dessutom den fördelen att bestämmelsen blir mer informativ och ger bättre vägledning för den som ska tillämpa bestämmelsen (jfr prop. 2011/12:109 s. 16).

För vapenbrottets del var det, som angetts ovan, först i och med en reform i juli 2012 som kriterierna för när vapenbrott ska bedömas som grovt fördes in i vapenlagen (se avsnitt 3.2.3). De faktorer som särskilt ska beaktas vid rubriceringen av vapenbrott är om vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs, om vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, eller om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen. De angivna rekvisiten återspeglar i stor utsträckning tidigare praxis avseende frågan när ett vapenbrott ska bedömas som grovt. Före reformen fanns det inte några särskilt angivna kvalifikationsgrunder i bestämmelsen.

Vårt uppdrag är i den här delen att överväga vapenbrottets konstruktion för att i möjligaste mån säkerställa att den straffskärpning som föreslås ska få avsett genomslag i praktiken och inte ger upphov till oönskade effekter. Utgångspunkten ska enligt våra direktiv vara att det grova vapenbrottet i allt väsentligt ska omfatta de gärningar som omfattas i dag.

Vid en reform som den förevarande, där avsikten är att få till stånd skärpta straff för allvarliga vapenbrott, bör man vara försiktig med att både höja straffskalan och lägga till eller skärpa kvalifikationsgrunderna för när ett brott ska bedömas som grovt. Denna försiktighet motiveras bl.a. av att man annars kan få ett inte avsett dubbelt genomslag av skärpningen. Det är då också i efterhand svårt att analysera vilken ändring – om någon – som gett effekt i rättstillämpningen. Eftersom de kvalifikationsgrunder som nu finns angivna i 9 kap. 1 § andra stycket vapenlagen är tämligen nya, i stor utsträckning utgör en kodifiering av praxis och inte heller verkar medföra problem vid tillämpningen är vår utgångspunkt att kvalifikationsgrunderna inte bör ändras på något mer genomgripande sätt. Det hindrar emellertid inte att det kan finnas skäl att göra vissa ändringar för att bestämmelsen på ett bättre sätt ska ge anvisningar om de bedömningar som bör göras vid gradindelningen.

4.4.2 Kvalifikationsgrunder för grovt vapenbrott

Vårt förslag: Vid bedömning av om ett vapenbrott är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har varit redo att användas och har innehafts på allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats,
2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet,
3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller
4. gärningen i övrigt har varit av särskilt farlig art.

Punkten 1 – vapnet har varit redo att användas och har innehafts på allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats

Enligt punkten 1 ska det särskilt beaktas om vapnet har varit redo att användas och har innehafts på allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats. Punkten avser alltså hantering av vapen på platser där det normalt sett förekommer eller kan förmodas förekomma många människor. Att hantera skjutvapen på platser där det vistas människor medför i allmänhet en ökad risk att vapnen kan orsaka skada. Redan i det förra lagstiftningsärendet angav regeringen att innehav av skjutvapen på allmän plats typiskt sett framstår som särskilt allvarliga och att det på goda grunder kan antas att en person som på en allmän plats medför ett skjutvapen som han eller hon inte har rätt att inneha också är beredd att använda det (prop. 2011/12:109 s. 18). Vi instämmer i den bedömningen och menar att platsen för vapeninnehavet även fortsättningsvis bör påverka bedömningen av om ett vapenbrott ska bedömas som grovt eller inte. Däremot finns det enligt vår uppfattning anledning att formulera bestämmelsen på ett mer generellt sätt i dessa delar.

När det gäller de platser som denna gradindelningsfaktor träffar enligt gällande rätt anges det i vapenlagen – efter lagändringen 2012 – bl.a. att vapnet ska ha innehafts inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs. Enligt vår mening kan det ifrågasättas om bestämmelsen i denna del inte fått en alltför kasuistisk utformning. Innehav av ett skarpladdat vapen kan naturligtvis vara lika allvarligt oavsett om innehavet har skett i en skola, hos en myndighet, på ett privat företag (t.ex. en nattklubb) eller på någon annan plats som inte är att definiera som en allmän plats men där människor samlas. Det finns därmed anledning att utvidga bestämmelsen något.

Av den genomgång som vi har gjort av praxis (och som vi har redogjort för ovan i avsnitt 3.5) framgår det att endast ett innehav av en pistol eller revolver i bostaden eller i förråd som hör till bostaden utan andra försvårande omständigheter normalt sett inte kvalificerar ett vapenbrott som grovt. Däremot har skjutvapen som medförts skarpladdat eller tillsammans med tillhörande ammunition på allmän plats, i bil på allmän plats, i nöjeslokal och liknande regelmässigt bedömts som grova vapenbrott. Denna bedömning bör som utgångspunkt gälla även fortsättningsvis. Bestämmelsen

bör dock justeras och göras något mer generell genom att hänvisningen till skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs tas bort och ersätts med en hänvisning till "annan plats där människor samlas". Som angetts ovan är det klart att alla skjutvapen har potential att orsaka stora skador om de hanteras bland människor och det är ett av skälen till att det saknas anledning att i detta sammanhang särskilt peka ut skolområden vid sidan av allmän plats.

Innehav i ett fordon på en plats där människor samlas bör, på samma sätt som innehav i ett fordon på allmän plats, omfattas av punkten.

Enligt nuvarande lagstiftning finns det inte något krav på att det medförda vapnet ska ha varit skarpladdat för att brottet ska bedömas som grovt (prop. 2011/12:109 s. 18). Enligt vår uppfattning bör det emellertid stå klart att det som gör ett vapenbrott särskilt allvarligt – och därmed så pass straffvärt att straffminimum för brottet är fängelse i ett år – är gärningens närhet till möjlig skada. För att ett vapen ska kunna leda till skada i en given situation måste krävas att ammunition åtminstone finns tillgängligt i anslutning till vapnet. Av detta följer att den nu aktuella kvalifikationsgrunden bör bygga på att vapnet ska vara "redo att användas". Det betyder inte att vapnet måste vara laddat och förvaras osäkert i innehavarens omedelbara närhet (i kläderna eller i ett hölster eller liknande), men däremot att ammunition till vapnet bör finnas tillgänglig för gärningsmannen i nära anslutning till vapnet. Detta betyder inte att befattningsmed vapen utan ammunition inte kan bedömas utgöra grovt brott. För det fall det inte finns ammunition tillgänglig kan brottet – med stöd av andra försvårande omständigheter i det aktuella fallet – ändå bedömas som grovt brott. Vi kan följaktligen inte se att de farhågor som den danska polisen anförde i sitt remissvar i det danska lagstiftningsärendet (se avsnitt 3.3.2) utgör ett skäl emot den nu föreslagna ändringen. Omvänt kan naturligtvis ett innehav av vapen med tillgänglig ammunition också bedömas som brott av normalgraden om situationen sammantagen är sådan att det finns befogad anledning att anta att vapnet inte kommer att användas. Det behöver dock inte finnas någon närmare planering för att eller hur ett vapen ska användas för att det ska kunna bedömas som grovt (i sådana fall har ju som regel ett förstadium till annat brott inletts). Om ett skjutvapen med tillgänglig ammunition förs med till platser där det vistas människor skapas risker för skada både genom att det uppstår situationer där vapnet kommer till användning och

genom vådaskott. Även i de fall där det inte finns direkta tecken på att vapnet kan komma till omedelbar brottslig användning innebär förekomsten av skjutvapen som innehas utan tillstånd på en sådan plats som nyss nämnts en ökad risk för att personer kan komma till skada. Det finns därmed goda skäl för att se särskilt allvarligt på sådana innehav av skjutvapen.

Sammanfattningsvis menar vi att det förhållandet att ett skjutvapen innehas på en allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats och vapnet är redo att användas bör anges som en kvalifikationsgrund i bestämmelsen.

Om vårt förslag i denna del genomförs innebär det att bestämmelsen när det gäller angivelse av plats kommer att skilja sig från regleringen i 5 kap. 6 § vapenlagen och 1 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål. Vi menar dock att det finns starka sakliga skäl för den föreslagna ändringen. Om lagstiftaren anser det nödvändigt eller önskvärt att dessa bestämmelser ser likadana ut bör motsvarande ändringar göras i de nämnda bestämmelserna i vapenlagen respektive i lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål. Det måste emellertid anses ligga utanför vårt uppdrag att lämna förslag på sådana ändringar och vi kan heller inte se att ändringar i nu nämnda bestämmelser är nödvändiga för att genomföra våra förslag i denna del.

Punkterna 2 och 3 – vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet eller innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen

I och med lagändringen år 2012 infördes i 9 kap. 1 § andra stycket vapenlagen kvalifikationsgrunderna att vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet och att innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen som sådana omständigheter som särskilt skulle beaktas vid bedömningen av om vapenbrottet skulle bedömas som grovt. Vi menar att dessa faktorer alltjämt bör vara sådana som kan påverka bedömningen av ett vapenbrotts svårhet i relation till andra vapenbrott. Vid en sammanvägning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet menar vi att dessa faktorer bör beaktas och vi föreslår således ingen förändring av gällande rätt när det gäller huruvida ett vapen har varit av särskilt farlig beskaffenhet eller hur ett vapenbrott ska bedömas i de fall innehav, överlåtelse eller utlåning har avsett flera vapen. Ett vapens farlighet beror dock även

på vilken situation det förekommer i. Av detta skäl bör det införas en kvalifikationsgrund (punkten 4) som tydliggör att man vid bedömningen av huruvida ett vapenbrott är att anse som grovt ska beakta den kontext i vilken befattningen har skett.

Punkten 4 – gärningen har i övrigt varit av särskilt farlig art

Vid den samlade bedömningen av samtliga omständigheter i det enskilda fallet som alltid ska göras vid rubricering och straffmätning av brott menar vi att det framöver i större utsträckning än tidigare bör tas hänsyn till den situation som vapnet har förekommit i. Vid bedömningen bör beaktas t.ex. förhållandena på platsen för innehavet, överlåtelsen eller utlåningen, vem som har haft vapnet eller vem ett vapen överlåtits till. För att inte bestämmelsen om grovt vapenbrott ska bli alltför tyngd av en detaljerad, icke uttömmande, uppräkningslista av omständigheter som kan påverka rubriceringen menar vi att det bör införas en ny kvalifikationsgrund i bestämmelsen, nämligen att det särskilt ska beaktas om gärningen ”i övrigt har varit av särskilt farlig art”.

När det gäller frågan om ett skjutvapens farlighet har det framförts viss kritik mot den kvalifikationsgrund som avser att vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet (punkten 2 som beskrivits nyss ovan). Detta beror till viss del på att ett skjutvapens farlighet är en faktor som svårigen låter sig beskrivas kort i lagtext. Alla vapen är farliga och det är snarare den situation som vapnet förekommer i som kan bedömas innebära en mer eller mindre konkret fara. Enligt vår uppfattning är det dock rimligt att vissa vapen – allt annat lika – alltså måste betraktas som farligare än andra (exempelvis bör beaktning med vissa typer av vapen som på kort tid kan orsaka mycket omfattande skador, t.ex. automatvapen, ofta föranleda att brottet bedöms som grovt). Vid beaktning med andra typer av vapen, som i och för sig är farliga, kan emellertid vapnets egenskaper i sig inte ligga till grund för en kvalifikation av gärningen som grov. Brottet kan då – med stöd i den nya kvalifikationsgrunden ensam eller i kombination med andra kvalifikationsgrunder – ändå bedömas som grovt brott på grund av att situationen som sådan medför att gärningen anses vara av särskilt farlig art.

Den nya kvalifikationsgrunden bör således framförallt bidra till att den situation som vapnet förekommer i lyfts fram och särskilt beaktas. Många olika omständigheter som är vanligt förekommande

vid allvarliga vapenbrott kan inrymmas under denna punkt, såsom att innehavet sker i en kriminell miljö där det finns särskild anledning att befara att vapnet kan komma till brottslig användning eller att den som hanterar vapnet är påverkad av alkohol eller narkotika. Andra omständigheter som kan påverka bedömningen av vapenbrottet är t.ex. att fråga varit om innehav eller överlåtelse av ett stort antal vapendelar som kan sättas samman till vapen, överlåtelser som kan betraktas som yrkesmässiga eller på annat sätt varit särskilt allvarliga. I andra straffbestämmelser som har den nämnda kvalifikationsgrunden har begreppet vidare tolkats så att det inbegriper t.ex. sådana omständigheter som att gärningsmannen har visat särskild förlagenhet eller företagsamhet, att brottet har begåtts som ett led i organiserad brottslighet eller att brottet har riktat sig mot allmänheten eller mot en större personkrets. Kvalifikationsgrunden införs för att ytterligare betona vikten av att bedömningen görs utifrån en samlad bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Genom att det anges att gärningen ”i övrigt” har varit av särskilt farlig art ges också en fingervisning om hur de föregående punkterna bör läsas, nämligen som exempel på omständigheter som typiskt sett innebär att ett vapenbrott är särskilt farligt.

4.4.3 Kvalifikationsgrunder för synnerligen grovt vapenbrott

Vårt förslag: Vid bedömningen av om ett vapenbrott är synnerligen grovt ska särskilt beaktas om innehavet, överlåtelser eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen.

Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen föreslog, som angetts ovan, att straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott skulle bestämmas till fängelse i lägst två och högst sex år. Den kvalifikationsgrund som den utredningen angav som särskilt skulle kunna påverka om brottet ska bedömas som synnerligen grovt var om innehavet, överlåtelser eller utlåningen avsett ett stort antal vapen. Eftersom vårt förslag till straffskala för synnerligen grovt vapenbrott skiljer sig något mot det tidigare förslaget finns det anledning till förnyade överväganden kring vilka omständigheter som ska beaktas för att den särskilda straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott ska vara tillämplig.

Vid remissbehandlingen av förslagen i det nyss nämnda betänkandet efterfrågade flera remissinstanser tydligare vägledning när det gäller bedömningsgrunder för när ett vapenbrott ska anses synnerligen grovt. Vi menar att den utgångspunkt som Utredningen om skärpningar i vapenlagstiftningen hade – att det vid bedömningen av om ett vapenbrott ska bedömas som synnerligen grovt särskilt bör beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen – är rimlig. Det är alltså även vår uppfattning att det framförallt är antalet vapen som ska kunna medföra att brottet bedöms som synnerligen grovt.

Ett vapenbrott bör dock kunna kvalificeras som synnerligen grovt även om ett mindre antal vapen förekommer samtidigt som någon eller några av de övriga ovan angivna omständigheterna för när ett vapenbrott bör bedömas som grovt är vid handen och dessa omständigheter gör sig gällande med särskild styrka.

Om straffvärdet i det enskilda fallet bedöms vara fängelse i tre år eller mer bör gärningen normalt sett rubriceras som synnerligen grovt vapenbrott. De ovan nämnda avgörandena från Göta hovrätt (dom meddelad den 6 juni 2002 i mål nr B 475–02, och dom meddelad den 7 september 2005 i mål nr B 1641–05) där straffvärdet bedömdes vara fängelse i tre år och sex månader respektive tre år och där gärningarna omfattade ett mycket stort antal vapen, bör kunna utgöra exempel på brott som efter ett införande av våra förslag skulle kunna bedömas som synnerligen grova vapenbrott.

4.4.4 Sammanfattande och avslutande synpunkter

Enligt vårt uppdrag ska en utgångspunkt för de förslag som vi lämnar vara att det grova vapenbrottet i allt väsentligt ska omfatta de gärningar som omfattas av bestämmelsen i dag. Fråga är därmed om en uppvärdering av straffen för vapenbrott. I huvudsak lämnas kvalifikationsgrunderna därför oförändrade i förhållande till vad som gäller i dag.

Våra förslag innefattar dock vissa justeringar. Den punkt som tar sikte på innehav på allmän plats m.m. ändras såtillvida att det läggs till att vapnet ska vara redo att användas. Vidare ersätts hänvisningen till skolområden med en mer generell angivelse av platser där människor samlas. Slutligen införs också en ny kvalifikationsgrund: att gärningen i övrigt varit av särskilt farlig art. Införandet

av den sistnämnda kvalifikationsgrunden syftar till att ge ett ökat utrymme att beakta den kontext i vilken gärningen företas.

Vid bedömningen av om ett vapenbrott ska rubriceras som synnerligen grovt bör särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen. Ett vapenbrott bör dock kunna kvalificeras som synnerligen grovt även om ett mindre antal vapen förekommer samtidigt som någon eller några av de kvalifikationsgrunder som angetts för grovt brott förekommer och dessa omständigheter är särskilt starka.

Avslutningsvis förtjänar att påpekas att de omständigheter som vi särskilt har pekat på ovan och som vi föreslår ska anges i bestämmelsen är omständigheter som särskilt ska beaktas vid gradindelningen. De utgör inte rekvisit vars uppfyllande automatiskt ger stöd för en viss slutsats. Vid en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet kan det naturligtvis förhålla sig så att ett visst brott bedöms som grovt trots att endast någon av de uppräknade faktorerna förekommer. Det kan även vara så att vapenbrottet bedöms vara av normalgraden trots att någon omständighet som räknas upp i bestämmelsen förekommer i ett visst fall. Det är angeläget att rättstillämparen alltid gör en bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet för att på så vis förvissa sig om att det straff som mäts ut är rimligt. Detta blir än viktigare om straffminimum för grovt brott höjs i enlighet med det förslag som vi har lämnat ovan. Den relativt kraftiga höjningen av minimistraffet för grovt vapenbrott innebär oundvikligen att det utrymme som finns att bedöma en gärning som brott av normalgraden, trots att den träffas av en av de omnämnda kvalifikationsgrunderna, ökar något.

Närmare upplysningar om hur vi menar att bestämmelsen bör tillämpas framgår av författningskommentaren.

4.5 Konsekvenser för annat än straffmätningen

De förändringar som vi föreslår får också andra konsekvenser än sådana som är hänförliga till straffmätningen. Av 24 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken följer att den som är på sannolika skäl misstänkt för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år ska häktas, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. Om minimistraffet för ett vapenbrott som är synnerligen grovt sätts till tre år föreligger det alltså en presum-

tion för häktning av den som är på sannolika skäl misstänkt för ett sådant brott.

Om ett vapenbrott bedöms som synnerligen grovt kommer det också att finnas möjlighet att tillgripa vissa andra straffprocessuella tvångsåtgärder som t.ex. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (27 kap. 18 § 1 rättegångsbalken). Det kan dessutom antas att fler grova vapenbrott än för närvarande kommer att bedömas ha ett straffvärde som uppgår till fängelse i två år eller mer och därför träffas av de s.k. straffvärdeventiler som finns i vissa tvångsmedelsbestämmelser (27 kap. 18 § 3 rättegångsbalken).

Förslaget leder också till att det vid misstanke om synnerligen grovt vapenbrott ges möjlighet att t.ex. beslagta skriftliga meddelanden mellan den misstänkta och någon närstående till honom eller henne eller mellan personer som är närstående till den misstänkte (27 kap. 2 § rättegångsbalken).

Slutligen leder förslaget också till att möjligheten att företa husrannsakan i en lokal som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet, samt utrymmen och fordon som finns i omedelbar anslutning till lokalen, ökar. Sådant husrannsakan får göras om det förekommer anledning att anta att brott har förövats för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer (28 kap. 3 § andra och tredje stycket rättegångsbalken).

5 Förslagens konsekvenser

5.1 Inledning

En utredning ska enligt kommittéförordningen (1998:1474) redovisa vilka konsekvenser som förslagen i ett betänkande kan få i en rad olika avseenden. I förordningens 14 § föreskrivs att, om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för det allmänna ska utredaren föreslå en finansiering. Enligt 15 § i förordningen ska vidare redovisas eventuella konsekvenser för den kommunala självstyrelsen. Detsamma gäller eventuella konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Om ett betänkande innehåller förslag till nya eller ändrade regler, ska – enligt 15 a § kommittéförordningen – förslagets kostnadsmissiga och andra konsekvenser anges i betänkandet. Konsekvenserna ska anges på ett sätt som motsvarar de krav på innehållet i konsekvensutredningar som finns i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

I det följande beskriver vi de ekonomiska konsekvenser som våra förslag kan tänkas innebära för staten. Därefter behandlar vi de övriga konsekvenser som ska redovisas enligt 15 a § kommittéförordningen.

5.2 Ekonomiska konsekvenser

5.2.1 Inledning

Våra förslag till ändringar av straffskalan för vapenbrott samt införandet av ett synnerligen grovt vapenbrott innebär inte i sig någon nykriminalisering. Den nya lagstiftningen kan därför inte av den anledningen antas leda till fler lagföringar för brott. Förslagen kommer dock att leda till längre strafftider och det kommer i sin tur att leda till ökade kostnader för framförallt Kriminalvården. Förslagen kan även leda till förändrade prioriteringar hos Polisen och Åklagarmyndigheten, vilket kan leda till fler lagföringar och därmed fler utdömda straff.

Det är svårt att uppskatta i vilken utsträckning fängelsepåföljderna kommer att öka i längd eller omfattning och i vilken utsträckning kostnaderna kommer att öka. De sammanlagda strafftiderna beror inte bara på hur myndigheterna prioriterar och på hur domstolarna tillämpar de föreslagna bestämmelserna utan också på antalet brott som begås och hur stor andel av dessa brott som klaras upp och kan lagföras. Strafftidernas längd beror också på brottslighetens struktur. Om det blir fler eller färre brott inom samma kategori som är relativt sett grövre eller farligare än tidigare kommer det att påverka kostnaderna även om inte våra förslag skulle genomföras. Trots dessa svårigheter kommer vi nedan att redogöra för vår uppskattning av den merkostnad som kommer att uppstå om våra förslag genomförs. Det bör påpekas att de ökningarna som nämns i detta avsnitt endast är en grund för beräkningarna i denna konsekvensanalys och inte bör ses som en rekommendation av hur den förändrade straffskalan ska tillämpas i enskilda fall.

5.2.2 Konsekvenser för staten

Kostnader för Kriminalvården

Vår bedömning: Om förslagen om en skärpt straffskala för vapenbrott genomförs kommer de att medföra ökade kostnader för Kriminalvården. Kostnadsökningen är dock inte större än att den kan rymmas inom de befintliga anslagen.

Utgångspunkterna för våra beräkningar

Våra förslag om skärpta straff för vapenbrotten påverkar främst Kriminalvården genom att de strafftider som döms ut för vapenbrott kan förväntas öka. För att beräkna hur mycket strafftiderna kan komma att öka har vi genom att utgå från den kriminalstatistik som tillhandahålls av Brå (se kapitel 3 ovan) uppskattat att ett visst antal fängelsedomar kommer att meddelas varje år och vi har sedan multiplicerat antalet fängelsedomar med en uppskattad straffnivåhöjning per dom.

För att beräkna hur många domar som kommer att meddelas varje år om våra förslag genomförs är det i första hand *fängelsedomar där vapenbrott är huvudbrottet* som är intressanta. Det är för dessa domar som en förändrad straffskala kommer att få störst betydelse för strafflängden, eftersom domstolen då räknar med just det brottets straffvärde fullt ut. I kriminalstatistiken kan det i och för sig förekomma att ett visst brott angetts som huvudbrott, trots att det finns ett annat brott i samma dom med en lika sträng straffskala. Vilket av dessa två brott som blir huvudbrott i statistiken avgörs slumpmässigt, medan domstolen vid beräkning av ett gemensamt straffvärde tar sin utgångspunkt i straffvärdet för det brott som i det enskilda fallet är allvarligast. Det betyder att det kan finnas domar där vapenbrottet i realiteten utgör huvudbrott som inte redovisas som sådant i statistiken och vice versa. Detta utgör en osäkerhetsfaktor vid beräkningarna.

Av statistiken framgår att *antalet anmälda vapenbrott* och *antalet lagföringsbeslut för vapenbrott* är långt mycket större än antalet domar där vapenbrott är huvudbrott. Vidare framgår att antalet anmälda vapenbrott har ökat något under den senaste femårsperioden, medan antalet lagföringsbeslut har varit i stort sett likartat sett i ett flerårigt perspektiv. Det skulle därmed kunna finnas anledning att vid beräkningen av konsekvenserna av våra förslag öka antalet domar i förhållande till det antal fängelsedomar där vapenbrott är huvudbrott för att ta höjd för denna diskrepans. Eftersom våra förslag dessutom innebär skärpta straffnivåer kan det inte uteslutas att förslagen kommer att leda till såväl fler lagföringar som fler domar där vapenbrott utgör huvudbrott framöver. Det beror bl.a. på att polis och åklagare kan komma att förändra sina prioriteringar efter en straffskärpning så att större insatser läggs på att söka efter vapen och lagföra sådana brott i stället för att lägga långa spaningstider på att följa upp underrättelseinformation om att grövre brottslighet

kan komma att begås med hjälp av vapen (t.ex. tips om förberedelse till grovt rån). Det verkar därför troligt att fler personer kommer att lagföras för vapenbrott och att vapenbrott i större utsträckning kommer att utgöra huvudbrott i statistiken framöver.

I någon mån kan den skärpta syn på vapenbrott som återspeglas i förslagen även leda till att ett antal fall som i dag leder till icke-frihetsberövande påföljder kommer att resultera i fängelse. Hur mycket förslaget kommer att påverka antalet frivårdspåföljder är dock svårt att förutse utifrån tillgänglig statistik. Dessutom bör antalet frivårdspåföljder redan i dagsläget vara relativt få eftersom grovt vapenbrott har ett högt artvärde, vilket innebär att en frivårdande påföljd kan dömas ut endast om det finns särskilda skäl för det i det enskilda fallet.

Sammantaget finns det alltså flera faktorer som talar för att antalet vapenbrott kommer att öka i statistiken om våra förslag genomförs, jämfört med det antal som framgår av statistiken för närvarande. Eftersom våra beräkningar av kostnaderna med nödvändighet grundas på uppskattningar och då det redan finns en relativt stor osäkerhet (som redogjorts för ovan) i den statistik som finns tillgänglig har vi inte funnit det meningsfullt att närmare försöka uppskatta antalet tillkommande mål. Vi har därför valt att använda ett genomsnitt av de senaste årens kriminalstatistik för fängesedomar där vapenbrott har utgjort huvudbrott som utgångspunkt för våra beräkningar trots att uppskattningen kan förmodas vara i underkant av den faktiska kostnadsökningen.

När det sedan gäller frågan om hur stor straffnivåhöjning per dom som kan antas bli följd av våra förslag menar vi att både en straffnivåskärpning för brott av normalgraden och för grovt vapenbrott bör beaktas eftersom båda straffskalorna skärps (även om skärpningen av straffskalan för brott av normalgraden närmast får ses som en nödvändig följd av vårt uppdrag att föreslå en skärpt straffskala för de allvarligare vapenbrotten). För gärningar som i dag ligger på straffminimum för grovt vapenbrott kommer en skärpning i enlighet med våra förslag att motsvara fängelse i sex månader. Här måste emellertid beaktas, dels att vissa fall leder till fängelse i mer än sex månader redan i dag, dels att det knappast kan förutsättas att ändringen kommer att leda till en generell ökning på sex månader genom hela straffskalan. Även om avsikten är att skärpa straffen för grova vapenbrott finns anledning att anta att en så kraftig skärpning av straffminimum som den som föreslås i sig kommer att leda till en viss minskad differentiering av de gärningar som

faller inom ramen för grovt brott. Samtidigt bör den möjlighet att gå uppåt i straffskalan som det synnerligen grova vapenbrottet innebär leda till viss ökad differentiering av de allra grävsta brotten. Sammantaget menar vi att det är rimligt att räkna med en genomsnittlig ökning på fyra–fem månader per dom avseende de grova vapenbrotten.

Ett högre lägsta straff för grovt vapenbrott påverkar – som nämnts – straffmätningen även av den lägre graden. Vi har därför valt att räkna med att ett antal brott av normalgraden också kommer att få en högre straffnivå. Vid denna beräkning bör man emellertid bl.a. beakta att även om utgångspunkten för förevarande reform är att samma gärningar som enligt nuvarande lagstiftning ska bedömas som grova även efter att straffskalan har reformerats, är det troligt att vissa brott som i dag bedöms som grova vapenbrott efter en reformerad straffskala kommer att bedömas som brott av normalgraden. Den höjning av straffminimum som föreslås i detta betänkande kan därmed enligt vår bedömning inte förväntas få ett totalt genomslag. Vad gäller brott av normalgraden bör skärpningen av straffskalan vidare påverka mer högre upp i straffskalan än i dess botten och det förekommer också fler brott av relativt lindrig beskaffenhet än mer allvarliga gärningar. När det gäller vapenbrott av normalgraden har vi därför uppskattat ökningen till cirka två månader per dom. Vi lägger således till två månader per dom avseende vapenbrott av normalgraden. Våra närmare beräkningar följer strax nedan.

Slutligen bör anmärkas att en annan möjlig konsekvens av våra förslag är att fler misstänkta kan komma att begäras häktade om våra förslag om skärpta straff för vapenbrott genomförs, varför även kostnaden för personer intagna i häkte kan öka för Kriminalvården. Det finns emellertid inte någon statistik som visar hur många personer per år som i dagsläget häktas för just vapenbrott, varför vi inte har möjlighet att göra några uppskattningar och beräkningar av eventuella merkostnader för antalet häktade. Anmärkas kan dock att antalet häktade totalt sett har minskat under senare år. Av statistik som tillhandahålls av Kriminalvården framgår att antalet intagna i häkte (avser häktade för alla brottstyper) under år 2009 var 1 800 personer, medan det år 2013 var endast 1 635 personer som var intagna i häkte (se www.kvv.se/sv/Statistik/Hakte/Statistik-hakte/). Den eventuella ökning av antalet häktade som kan bli en konsekvens om våra förslag genomförs bör därmed kunna tas om hand av Kriminalvården även utan ytterligare anslag. Kriminalvårdens kost-

nader för anstalter och häkten utgörs till stor del av fasta kostnader för lokaler och personal som inte med kort varsel kan minskas. Den nu nämnda konsekvensen av våra förslag ingår således inte i våra beräkningar nedan. Vi har heller inte beaktat det förhållandet att vissa kortare fängelsestraff inte verkställs i anstalt utan genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. fotboja).

Beräkning av de ökade kostnaderna

Under åren 2006–2012 dömdes det enligt den officiella kriminalstatistiken i knappt 136 domar i genomsnitt per år till fängelse för vapenbrott som huvudbrott. En begränsning i den officiella kriminalstatistiken är dock att brottsrubriceringen inte framgår av statistiken. Det går därmed inte att med hjälp av den statistiken med säkerhet att fastställa antalet domar där brottet har bedömts som grovt respektive av normalgraden. Av den promemoria som har tagits fram av Justitiedepartementet framgår dock att det har dömts för grovt vapenbrott i genomsnitt i 79 domar per år, medan det i 55 fall har dömts till fängelse för ”ej grova brott” (se avsnitt 3.4.3). Dessa siffror (som också kommer från Brå, men som tagits fram särskilt på uppdrag av Justitiedepartementet) innebär att det i genomsnitt har dömts till fängelse för vapenbrott som huvudbrott i totalt 134 domar (det finns således en liten differens mellan uppgifterna i den officiella kriminalstatistiken och i de uppgifter som tagits fram särskilt ur Brås statistikdatabas, men det rör sig om en så pass liten differens att den snarast får anses ligga inom felmarginalen för avrundning). Vi kommer att utgå från dessa siffror när vi gör våra beräkningar.

Av de 134 domar som avser fängelse för vapenbrott som huvudbrott har det i 79 fall per år dömts för grovt vapenbrott och i 55 fall har det dömts för vapenbrott av normalgraden. Om straffen för dem som i dag döms för grovt vapenbrott skärps med i genomsnitt fyra månader ökar det totala antalet utdömda fängelseår för grovt vapenbrott med $(79 \times 4/12 =)$ 26 fängelseår varje år. Om straffen för dem som i dag döms för vapenbrott av normalgraden skärps med i genomsnitt två månader ökar det totala antalet utdömda fängelseår med $(55 \times 2/12 =)$ 9 fängelseår varje år. Sammantaget innebär våra förslag enligt vår uppskattning en årlig ökning av strafftiderna med 35 fängelseår. Av dessa ska, med hänsyn till reglerna om villkorlig frigivning, två tredjedelar (dvs. knappt 23 år) verkställas i anstalt.

Enligt de kostnadsuppgifter som vi har fått från Kriminalvården kan kostnaden för verkställighet i anstalt uppskattas till 2 474 kronor i genomsnitt per tillgängligt vård dygn (då har vi räknat på en genomsnittlig anstaltskostnad för alla säkerhetsklasser eftersom en uppskattning av i vilken typ av anstalt de dömda kommer att placeras svårligen låter sig göras av oss). Om våra förslag genomförs kommer det att innebära ökade kostnader för Kriminalvården med $(2\,474 \cdot 365 \cdot 23 =)$ knappt 21 miljoner kronor per år. Mot bakgrund av att Kriminalvårdens totala kostnader för verksamhetsposten anstalt under det senaste året uppgick till drygt 4,2 miljarder kronor menar vi att en reform i enlighet med det förslag som lämnas i detta delbetänkande inte kan medföra behov av resurstillskott för Kriminalvården. Det ska i sammanhanget betonas att den nu redovisade beräkningen bygger på relativt grova uppskattningar av konsekvenserna av våra förslag. Det är, som framhållits ovan, inte möjligt att med någon närmare exakthet förutse vilka konsekvenser förslagen kommer att få och beräkningen av konsekvenserna för Kriminalvården bör därmed ses som en miniminivå för den kostnadsökning som kan förväntas och en indikation på den sammanlagda effekten av våra förslag. Det kan således – inte minst om man ser förslagen i ett större sammanhang – finnas behov av att följa upp konsekvenserna av förändringarna en tid efter genomförandet.

Övriga kostnader för staten

Vår bedömning: Förslagen medför inte i övrigt några ökade kostnader för rättsväsendet som inte rymms inom de befintliga anslagen.

Den nya lagstiftningen kan även komma att medföra ett begränsat behov av information, utbildning och ändringar i handböcker, informationsmaterial och liknande för de rättsvårdande myndigheterna. Kostnaderna för detta kan inte anses som mer än begränsade och bör rymmas inom de befintliga anslagen.

Sammantaget är det vår bedömning att genomförandet av våra förslag inte kommer att leda till mer än begränsade kostnadsökningar för Polisen, Åklagarmyndigheten, domstolarna eller i övrigt för staten. Dessa ökningarna bör kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag hos de berörda myndigheterna.

5.3 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Vår bedömning: De förändringar som vi har föreslagit i vapenbrottens straffskala torde kunna förväntas leda till en något minskad brottslighet.

En grundtanke bakom att kriminalisera ett visst beteende måste vara att kriminaliseringen ska påverka människor på sådant sätt att de inte begår brott, dvs. att den ska ha en allmänpreventiv verkan, annars framstår den som poänglös. Allmänpreventionen sägs verka genom avskräckning och genom moralbildning eller moralförstärkning.

Generellt är det dock svårt att härleda effekter av detta slag till specifika lagändringar (se t.ex. SOU 2010:71 s. 480). Det finns emellertid anledning att anta att de skärpta straffen för grova vapenbrott i någon utsträckning kan bidra till att minska antalet vapenbrott. Det är emellertid omöjligt att ha någon mer grundad uppfattning om i vilken utsträckning så kommer att bli fallet. I någon mån kan man – som ovan nämnts – tänka sig att en reform av förevarande slag kan påverka de prioriteringar som Polisen och Åklagarmyndigheten gör inom sina respektive verksamheter vilket i sin tur kan påverka brottsligheten på olika sätt.

5.4 Övriga konsekvenser

Vår bedömning: Våra förslag kommer inte att medföra några andra konsekvenser av det slag som anges i 15 § kommittéförordningen.

Vi bedömer att våra förslag i övrigt inte får några sådana konsekvenser som anges i 15 § kommittéförordningen som ska redovisas i betänkandet, dvs. konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

6.1 Ikraftträdande

Vårt förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 september 2014.

Den nya lagstiftningen bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som i detta fall kan beräknas gå åt för remissförfarandet, beredningen inom Regeringskansliet samt riksdagsbehandlingen bör de nya bestämmelserna kunna träda i kraft den 1 september 2014.

6.2 Övergångsbestämmelser

Vår bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Av 2 kap. 10 § regeringsformen framgår att det inte får dömas ut en svårare brottspåföljd för en gärning än vad som var föreskrivet när den begicks. En liknande bestämmelse finns i Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), där det i artikel 7 första punkten andra meningen föreskrivs att det inte får mätas ut ett strängare straff än vad som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks.

Den nu beskrivna principen har kommit till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (BrP). Enligt paragrafens andra stycke ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gär-

ningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna bestämmelse anses generellt tillämplig inom straffrätten om inte något annat har föreskrivits beträffande en viss författning.

Vi gör bedömningen att någon annan övergångsbestämmelse än regleringen i 5 § BrP inte är nödvändig när det gäller våra förslag till ändringar i vapenlagen. Inte heller för de övriga ändringar vi föreslår behövs det några särskilda övergångsbestämmelser.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1996:679)

9 kap. Straff och förverkande

1 § Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst *två år*.

Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Paragrafen, som reglerar straff för vapenbrott, har ändrats på så sätt att den del som rör grovt vapenbrott har flyttats och i stället tagits in i 9 kap. 1 a § vapenlagen. Vidare har straffmaximum för vapenbrott av normalgraden höjts till fängelse i två år.

Höjningen av straffmaximum innebär en anpassning till den höjning av straffminimum som görs för grovt vapenbrott (se 1 a § nedan) så att det även efter ändringen finns en viss överlappning mellan straffskalorna. Syftet med höjningen är inte i sig att skärpa synen på vapenbrott av normalgraden. Däremot är det oundvikligt att höjningen av minimistraflet för grovt vapenbrott medför en viss skärpning också avseende vapenbrott av normalgraden. I sak innebär ändringen att den del av straffskalan som i normalfallet kommer till användning utvidgas (takets sätts i praktiken av minimistraflet för grovt brott), vilket framförallt påverkar de brott som före ändringen legat nära straffminimum för grovt vapenbrott. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.3.

1 a § Om brott som anges i 1 § första stycket är att anse som grovt, döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst ett och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har varit redo att användas och har innehafts på allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats,
2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet,
3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller
4. gärningen i övrigt har varit av särskilt farlig art.

Om brottet är synnerligen grovt döms till fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen.

Paragrafens första stycke motsvarar i stort 9 kap. 1 § andra stycket vapenlagen i dess nuvarande lydelse. Straffminimum för grovt vapenbrott har dock ändrats till fängelse i lägst ett år samtidigt som det i bestämmelsens *andra stycke* införs en särskild straffskala för synnerligen grovt brott, varvid kan dömas till fängelse i lägst tre och högst sex år. Ändringen av straffskalan är avsedd att åstadkomma dels en skärpt syn på allvarliga vapenbrott, dels en mer nyanserad straffmätning. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.3.

I bestämmelsens första stycke preciseras, genom en inte uttömmande uppräkningslista, de faktorer som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott ska rubriceras som grovt (s.k. kvalifikationsgrunder). Dessa faktorer justeras något. Utgångspunkten för bedömningen ska emellertid vara att det grova vapenbrottet i allt väsentligt ska omfatta de gärningar som omfattades av 9 kap. 1 § andra stycket innan förevarande reform. Den relativt kraftiga höjningen av minimistraffet för grovt vapenbrott innebär emellertid oundvikligen att det utrymme som finns att bedöma en gärning som brott av normalgraden, trots att den träffas av någon av de omnämnda kvalifikationsgrunderna, ökar något.

Första punkten i första stycket tar sikte på innehav av vapen på allmän plats m.m. och i punkten har lagts till att vapnet ska vara redo att användas. Vidare har hänvisningen till skolområden ersatts med en mer generell angivelse av platser där människor samlas. När det gäller tillägget av den omständigheten att vapnet ska vara redo att användas har tillämpningsområdet inskränkts något. Ändringen innebär att en noggrannare bedömning ska göras av gärningens farlighet i det enskilda fallet. Att skjutvapnet ska vara redo att användas betyder inte att det måste vara laddat och förvaras osäkrat i innehavarens omedelbara närhet (i kläderna eller i ett hölster eller

liknande), men däremot att ammunition till vapnet bör finnas tillgängligt för gärningsmannen i nära anslutning till vapnet eller platsen. Det behöver dock inte finnas någon närmare planering för hur ett vapen ska användas för att det ska kunna bedömas som grovt.

När det gäller platsen för innehavet har tillämpningsområdet ändrats genom att platsangivelsen har gjorts mindre kasuistisk. Rekvisitet allmän plats är oförändrat. Det nya rekvisitet som har införts tar sikte på platser som inte är allmänna men där det samlas människor. Fråga kan t.ex. vara om företags- och myndighetslokaler, skolor, nattklubbar, privata parkeringshus eller andra offentliga miljöer. På samma sätt som när det gäller allmän plats förutsätts inte för rekvisitets tillämpning att människor är samlade på platsen vid tillfället för brottet. Förhållandena vid brottet måste dock beaktas vid den helhetsbedömning som ska göras i det enskilda fallet. Bedömningen får inte bara göras mot bakgrund av om det fanns människor på platsen vid tillfället, utan också med beaktande av hur många människor som kunde antas ha befunnit sig där. Det nya rekvisitet omfattar inte bara platser där många människor typiskt samlas utan kan också tillämpas i förhållande till platser som tillfälligt används för samlings, t.ex. en konsertplats på hyrd privat mark. Däremot omfattas inte innehav av vapen i hemmiljö av denna punkt.

Fordon på allmän plats omfattas alltså av bestämmelsen. Genom ändringen tydliggörs att även innehav i fordon på platser där människor samlas omfattas.

Om ett skjutvapen förekommer på en allmän plats, på en annan plats där människor samlas eller i ett fordon på någon sådan plats och vapnet är redo att användas är brottet som regel att bedöma som grovt. Icke befogade innehav av skjutvapen på de nämnda platserna ska med andra ord normalt bedömas som grova. Endast om det föreligger omständigheter i det enskilda fallet som gör att gärningen i detta avseende framstår som atypisk (och det därför inte finns någon beaktansvärd risk att skjutvapnet ska komma till användning) bör det komma i fråga att bedöma gärningen på ett mildare sätt än som grovt vapenbrott. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.4.2.

I första stycket läggs till en *fjärde punkt* som anger att det vid rubriceringen och straffmätningen av ett brott även ska beaktas om gärningen i övrigt varit av särskilt farlig art. Införandet av den nya kvalifikationsgrunden ger ett ökat utrymme att beakta den kontext i vilken gärningen företas. Ett brott kan t.ex. anses vara av särskilt farlig art om vapen innehas i en kriminell miljö där det kan befaras

komma till brottslig användning. Om en gärningsman är påverkad av alkohol eller narkotika när han eller hon hanterar ett vapen kan även det påverka gärningens farlighet om det kan antas att personens omdöme eller motoriska förmåga är nedsatt. Andra omständigheter som på samma sätt kan påverka bedömningen av vapenbrottet är t.ex. att det är fråga om innehav eller överlåtelse av ett stort antal vapendelar eller om en överlåtelse av vapen eller vapendelar kan betraktas som yrkesmässig eller på annat sätt särskilt allvarlig. Det förhållandet att ett vapen på grund av att det är litet och därmed kan medföras dolt är också en omständighet som i vissa situationer kan medföra att gärningen anses vara av särskilt farlig art. Genom att det i punkt 4 anges att gärningen ”i övrigt” har varit av särskilt farlig art framgår också att punkterna 1–3 bör läsas som exempel på omständigheter som typiskt sett innebär att ett vapenbrott är särskilt farligt och som regel medför att brott där omständigheterna förekommer bör bedömas som grovt. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.4.2.

I paragrafens *andra stycke*, som är nytt, anges att om brottet är synnerligen grovt döms till fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid prövningen av huruvida ett vapenbrott ska bedömas som synnerligen grovt ska särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen. Ett vapenbrott bör dock kunna kvalificeras som synnerligen grovt även om ett mindre antal vapen förekommer samtidigt som någon eller några av de i första stycket angivna omständigheterna för när ett vapenbrott bör bedömas som grovt är vid handen och dessa omständigheter är särskilt starka. Om straffvärdet i det enskilda fallet bedöms vara fängelse i tre år eller mer bör gärningen normalt sett rubriceras som synnerligen grovt vapenbrott. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.4.3.

När det gäller hanteringen av situationer då en gärningsman (åtminstone teoretiskt) kan ha förövat två eller flera brott och där frågan är om han eller hon bör dömas för ett eller för flera brott bör de nu genomförda ändringarna inte medföra några större förändringar i förhållande till de bedömningar som tidigare har gjorts. I fall där det finns ett påtagligt samband mellan brotten kan emellertid skillnaderna i abstrakt straffvärde mellan olika brott vara en omständighet som talar för att det ena brottet ska anses konsumera det andra. I någon utsträckning kan förhållandena mellan brott påverkas av att straffskalan för vapenbrotten har ändrats. Relationen mellan vapenbrott och andra brott har behandlats i avsnitt 4.2.5.

1 b § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen bryter mot bestämmelserna om märkning i 2 a kap. 2–4 eller 7 §. Detsamma gäller den som uppsåtligen förfalskar eller utan lov utplånar, avlägsnar eller ändrar sådan märkning.

Ansvar för brott mot bestämmelserna om märkning i 2 a kap. 7 § ska inte dömas ut om gärningen är belagd med straff enligt 1 eller 1 a §.

Paragrafen har fått ny beteckning. Hänvisningen i paragrafens andra stycke har till följd av uppdelningen av 9 kap. 1 § vapenlagen i 1 och 1 a §§ ändrats till att även omfatta 1 a § (se kommentaren till 9 kap. 1 och 1 a §§).

2 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

a) missbrukar rätten att inneha ett skjutvapen genom att använda det för något annat ändamål än det som han eller hon är berättigad till,

b) bryter mot bestämmelserna om överlämnande till förvaring hos någon annan i 5 kap. 3 § första stycket eller om transport i 5 kap. 4 § eller mot villkor i fråga om förvaring av vapen som meddelats med stöd av denna lag,

c) bryter mot bestämmelserna om förvaring i 5 kap. 1–3 §§ i fråga om skjutvapen eller ammunition som innehåses av sammanslutningar, huvudmän för museer eller auktoriserade bevakningsföretag eller i fråga om skjutvapen som innehåses av vapenhandlare,

d) innehar ammunition utan att ha rätt till det eller inte följer ett beslut att lämna över ammunition för inlösen,

e) överlåter ammunition till någon som inte har rätt att inneha ammunitionen,

f) driver handel med skjutvapen utan tillstånd,

g) medför skjutvapen i strid med bestämmelserna i 5 kap. 6 §,

h) bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 kap. 1 § d genom att olovligen överföra vapen eller ammunition till ett annat land, eller

i) förvarar ett skjutvapen åt någon annan utan att föreskrivet tillstånd till förvaringen finns eller bryter mot bestämmelserna om användning vid förvaring i 5 kap. 3 § andra stycket.

I ringa fall ska inte dömas till ansvar för otillåtet innehav av ammunition eller överträdelse av bestämmelserna i 5 kap. 6 §.

Till ansvar för otillåten förvaring av skjutvapen åt någon annan ska inte dömas om gärningen är belagd med straff enligt 1 eller 1 a §.

Hänvisningen i paragrafens sista stycke har till följd av uppdelningen av 9 kap. 1 § vapenlagen i 1 och 1 a §§ ändrats till att även omfatta 1 a § (se kommentaren till 9 kap. 1 och 1 a §§).

5 § Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i 1 §, 1 a §, 1 b § eller 2 § första stycket a ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Dessamma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 2 § första stycket d eller e. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad.

Vad som i första stycket föreskrivs om ett vapen ska också gälla en vapendel.

Utbyte av brott enligt denna lag ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Hänvisningen i paragrafens första stycke har som en konsekvens av uppdelningen av 9 kap. 1 § vapenlagen i 1 och 1 a §§ samt att den tidigare 1 a § betecknas 1 b §, ändrats till att även omfatta 1 b § (se kommentaren till 9 kap. 1 och 1 a §§).

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:148) om straff för terroristbrott

3 § Följande gärningar utgör terroristbrott under de förutsättningar som anges i 2 § i denna lag:

1. mord, 3 kap. 1 § brottsbalken,
2. dråp, 3 kap. 2 § brottsbalken,
3. grov misshandel, 3 kap. 6 § brottsbalken,
4. människorov, 4 kap. 1 § brottsbalken,
5. olaga frihetsberövande, 4 kap. 2 § brottsbalken,
6. grov skadegörelse, 12 kap. 3 § brottsbalken,
7. mordbrand och grov mordbrand, 13 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken,
8. allmänfarlig ödeläggelse, 13 kap. 3 § brottsbalken,
9. sabotage och grovt sabotage, 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken,
10. kapning och sjö- eller luftfartssabotage, 13 kap. 5 a § brottsbalken,
11. flygplatsabotage, 13 kap. 5 b § brottsbalken,
12. spridande av gift eller smitta, 13 kap. 7 § brottsbalken,
13. olovlig befattning med kemiska vapen, 22 kap. 6 a § brottsbalken,
14. uppsåtligt vapenbrott, 9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen (1996:67),
15. brott enligt 29 § tredje stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
16. uppsåtligt brott enligt 25 och 26 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel, som avser kärnladdningar, radiologiska, biologiska och kemiska stridsmedel, apparater och andra anordningar för spridning av radiologiska, biologiska eller kemiska stridsmedel samt speciella delar och substanser till sådant material,

17. brott enligt 18, 18 a och 20 §§ lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, som avser sådana produkter eller sådant tekniskt bistånd som kan användas för att framställa kärnladdningar, biologiska eller kemiska vapen,

18. smuggling och grov smuggling, 3 och 5 §§ lagen (2000:1225) om straff för smuggling, om brottet avser sådana varor som omfattas av 14–17,

19. olaga hot, 4 kap. 5 § brottsbalken, som innefattar hot om att begå någon av de gärningar som avses i 1–18.

Hänvisningen i punkten 14 till 9 kap. 1 § vapenlagen har till följd av uppdelningen av 1 § i 1 och 1 a §§ ändrats till att även omfatta 1 a § (se kommentaren till 9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen).

7.3 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Myndigheter som har rätt att få uppgifter om vissa brott

14 § Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4, 6, 8–11, 13–15 eller 17 kap. brottsbalken, skattebrottslagen (1971:69), tullagen (2000:1281), lagen (2000:1225) om straff för smuggling, narkotikastrafflagen (1968:64), tobakslagen (1993:581), lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, alkohollagen (2010:1622), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, lagen (1994:1776) om skatt på energi eller 9 kap. 1, 1 a eller 2 § vapenlagen (1996:67) eller dess motsvarighet enligt äldre lag ska lämnas ut om det begärs av Skatteverket. Uppgifterna ska lämnas ut för prövning av upplagshavare, skatteupplag och registrerade varumottagare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, skattebefriade förbrukare enligt lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi samt lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om skatt på energi eller lagen (1984:409) om skatt på gödselmedel.

Om den påföljd som dömts ut även avser något annat brott än de som anges i första stycket, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Hänvisningen till 9 kap. 1 § vapenlagen har till följd av uppdelningen av 1 § i 1 och 1 a §§ ändrats till att även omfatta 1 a § (se kommentaren till 9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen).

15 § Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3, 4 eller 6 kap., 8 kap. 1, 4, 5, 6 eller 7 §, 9 kap. 1, 3, 4, 6 eller 6 a §, 10 kap. 1 eller 3 §, 12 kap. 3 §, 13 kap., 14 kap. 1, 3 eller 6 §, 16 kap. 1, 2, 5 eller 8 §, 17, 18 eller 19 kap. brottsbalken, narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor eller 9 kap. 1, 1 a eller 2 § vapenlagen (1996:67) eller dess motsvarighet enligt äldre lag ska lämnas ut om det begärs av Totalförsvarets rekryteringsmyndighet eller Försvarsmakten, i fråga om dels totalförsvarspliktiga som skrivs in eller är inskrivna för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, dels de som Försvarsmakten avser att anta eller som är antagna till militär utbildning inom myndigheten.

Om uppgifter om sådan brottslighet som avses i första stycket förekommer ska också uppgifter om annan brottslighet som föranlett någon annan påföljd än penningböter lämnas ut.

Hänvisningen till 9 kap. 1 § vapenlagen har till följd av uppdelningen av 1 § i 1 och 1 a §§ ändrats till att även omfatta 1 a § (se kommentaren till 9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen).

Referenser

Litteratur

Borgeke, Martin, *Att bestämma påföljd för brott*, 2:a uppl., Norstedt Juridik AB, Stockholm 2012.

Ulväng, Magnus, *Påföljds konkurrens - Problem och principer*, Iustus förlag, Uppsala 2005.

Ulväng, Magnus, *Brottslighetskonkurrens: om relationer mellan regler och fall*, Iustus förlag, Uppsala 2013.

Offentligt tryck

Proposition 1992/93:141 *med förslag om ändring i brottsbalken m.m.*

Proposition 1999/2000:27 *En skärpt vapenlagstiftning.*

Proposition 2009/10:147 *Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.*

Proposition 2011/12:109 *Vissa åtgärder mot illegala vapen.*

Proposition 2012/13:108 *Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.*

Betänkanden i SOU-serien

SOU 1986:14 *Påföljd för brott. Om straffskalor, påföljdsval, straffmätning och villkorlig frigivning m.m.*

SOU 1996:185 *Straffansvarets gränser.*

SOU 1998:44 *En samlad vapenförfattning.*

SOU 2008:85 *Straff i proportion till brottets allvar.*

SOU 2010:71 *Sexualbrottslagstiftningen - utvärderingen och reformförslag.*

SOU 2013:7 *Skärpningar i vapenlagstiftningen.*

Promemorior i departementsserien (Ds)

Ds 2010:6 *Vissa frågor om vapenlagen.*

Kommittédirektiv

Dir 1995:39, *En översyn av vapenlagstiftningen med syftet att förebygga våldsbrott.*

Dir. 2012:19 *Skärpningar i vapenlagstiftningen.*

Dir. 2013:30 *Översyn av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott.*

Rättsfall

Rättsfall från Högsta domstolen (Nytt juridiskt arkiv, avd. I och opublicerade mål)

NJA 1995 s. 48.

NJA 1996 s. 27.

NJA 1999 s. 25.

NJA 1999 s. 380.

NJA 2011 s. 89.

HD slutligt beslut den 25 juni 2013 i mål B 2687-13.

Rättsfall från Hovrätterna (publicerade och opublicerade domar)

RH 1998:76.

RH 2004:11.

RH 2004:99.

RH 2004:104.

RH 2007:35.

RH 2013:15.

Göta hovrätt, dom den 6 juni 2002, mål nr B 475-02.

Svea hovrätt, dom den 26 april 2005, mål nr B 6597-04.

Hovrätten för Västra Sverige, dom den 23 juni 2005, mål nr B 2439-05.

Göta hovrätt, dom den 7 september 2005, mål nr B 1641–05.
Svea hovrätt, dom den 23 oktober 2012, mål nr B 4939-12.
Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 9 november 2012, mål nr B 908-12.
Hovrätten för Västra Sverige, dom den 21 november 2012, mål nr B 4296-12.
Svea hovrätts dom den 27 november 2012, mål nr B 3977-12.
Hovrätten för Västra Sverige, dom den 15 april 2013, mål nr B 1960-13.
Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 19 april 2013, mål nr B 597-13.
Svea hovrätt, dom den 26 april 2013, mål nr B 2997-13.
Hovrätten för Västra Sverige, dom den 3 maj 2013, mål nr B 2044-13.
Hovrätten för Västra Sverige, dom den 5 augusti 2013, mål nr B 2711-13-
Hovrätten för Övre Norrland, dom den 21 augusti 2013, mål nr B 528-13.
Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 15 oktober 2013, mål nr B 1609-13.
Samt de mål som framgår av sammanställningen i bilaga 2.

Utländska domar

Højesteret U 2011.494 H (Danmark).

Övrigt

Brottsförebyggande rådets tidskrift, *Apropå*, nr 2/2011.
Brottsförebyggande rådets rapport 2011:5, *Det dödliga våldets utveckling*.
Brottsförebyggande rådets promemoria *Brottslighet och trygghet i Malmö, Stockholm och Göteborg*, 2012.
Justitiedepartementets, Kriminalpolitiska enheten, promemoria *Påföljder för brott mot vapenlagen*, 2013.

- Karnovs lovsamling del 4, 2012 (Danmark).
- Kommentaren till danska straffeloven, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2012 (Danmark).
- Polisens och Tullens delredovisning av regeringsuppdrag, *Minska införseln av illegala skjutvapen*, 2013.
- Åklagarmyndighetens rättsPM 2007:5 Utvecklingscentrum Malmö, *Grovt vapenbrott – praxis och utvecklingsbehov*, 2007.
- Åklagarmyndighetens rättsPM 2007:6 Utvecklingscentrum Malmö, *Vapenbrott – ett urval överrättsdomar och nyare underrättsdomar*, 2007.

Kommittédirektiv 2013:19

Skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet

Beslut vid regeringssammanträde den 21 februari 2013

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera om det straffrättsliga regelverket på vissa särskilt angivna områden kan skärpas för att på ett mer effektivt sätt motverka organiserad brottslighet. Utredaren ska bl.a. överväga om

- kriminaliseringen av brott på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet bör utvidgas,
- straffskalan för förberedelse och stämpling bör förändras,
- straffansvaret för underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott bör skärpas för personer som har anknytning till den brottsliga verksamhet där brottet har begåtts och
- det, för några brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet, finns skäl att införa omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt eller se över eller komplettera befintliga omständigheter.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2014.

Behovet av en utredning

Organiserad brottslighet – problem och tendenser

Det finns i Sverige inte någon vedertagen definition av organiserad brottslighet. I stället används olika typer av beskrivningar, se t.ex. Polisens lägesbild av grov organiserad brottslighet 2012 och kartläggningen Brottslighet och trygghet i Malmö, Stockholm och Göteborg (Brottsförebyggande rådet 2012).

Den organiserade brottsligheten kan t.ex. beskrivas utifrån de kriminella strukturer som förekommer. Det är inte länge sedan begreppet organiserad brottslighet väckte associationer främst till kriminella mc-gäng (jfr dir. 1998:66). Numera ingår i bilden även t.ex. fängelsegång, grupperingar som baseras på släktskap eller etnicitet samt grupperingar med anknytning till ett visst område. Utöver olika slags varaktiga gängbildningar och nätverk förekommer tillfälliga grupperingar som bildas för att genomföra ett visst brott, t.ex. ett värdetransportrån, och som därefter upplöses. Den organiserade brottsligheten beskrivs ofta i olika nivåer som kan, men inte behöver, samverka inom ramen för ett brottsupplägg. I toppen finns inte sällan nyckelpersoner med den ena foten i grov kriminalitet och den andra i legal verksamhet. Den mellersta nivån kan innehålla kriminella experter som utgör ett stöd för den översta nivån. Underst finns många gånger utåtagerande, våldsamma och ofta drogberoende personer som står för bl.a. skjutningar, hot mot vittnen och utpressning.

Brottsligheten är i princip inriktad på vinst och kan bestå i t.ex. handel med förbjudna eller obeskattade varor, människohandel eller människosmuggling. Det har också blivit vanligare med s.k. parasitär brottslighet, t.ex. bedrägerier och utpressning, där förövaren kommer över pengarna direkt från brottsoffret. Ett särskilt oroande inslag i den organiserade brottsligheten är brott som begås för att underlätta eller dölja den brottsliga kärnverksamheten. Det rör sig här bl.a. om systemhotande brott som vissa typer av olaga hot och övergrepp i rättssak. Hot och våld förekommer också i syfte att bygga upp ett skrämsekapital som sedan kan utnyttjas vid andra brott eller som ett underförstått hot i samband med t.ex. en i övrigt legal inkassoverksamhet.

Det finns flera orostecken i fråga om den organiserade brottslighetens utveckling. Ett sådant är att allt fler kriminella ägnar sig åt brottslighet med kopplingar till företag. Det handlar inte bara om

brottslighet som drabbar företagare, utan även om att legal och illegal verksamhet blandas i företag som drivs av kriminella. Andra oroande tecken är de skjutningar som har förekommit inom kriminella kretsar samt att beväpningen inom kriminella grupperingar enligt polisens bedömning har ökat de senaste åren.

Åtgärder för att bekämpa organiserad brottslighet

Regeringen tog 2007 initiativ till en bred nationell mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten. Mobiliseringen, som nu involverar tio myndigheter inom och utom rättsväsendet, har inneburit ett mera omfattande och uthålligt arbete än tidigare. De nya arbetsformer som utvecklats har bidragit till snabbare kommunikationsvägar och ett utökat informationsutbyte mellan myndigheterna. Avsikten är att samverkan ska fortsätta och förstärkas så att den nationella ansatsen mot den grova organiserade brottsligheten får fullt genomslag.

Myndigheternas verksamhet är central i kampen mot den organiserade brottsligheten. För att arbetet ska ge resultat krävs ett väl utvecklat internationellt samarbete samt att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till effektiva metoder och straffprocessuella tvångsmedel.

På senare tid har samarbetet inom EU resulterat i nya möjligheter att utbyta information som underlättar myndigheternas arbete. Det har införts en möjlighet att söka uppgifter i andra EU-länders DNA-, fingeravtrycks- och fordonsregister (prop. 2010/11:129). Vid vissa allvarigare brott ska polisen kunna söka uppgifter i EU:s viseringsdatabas (rådsbeslut 2008/633/RIF). Det har vidare skapats förutsättningar för bättre information om vilken brottslighet som svenska medborgare kan ha begått utomlands (prop. 2011/12:163).

För närvarande bereds i Regeringskansliet förslag om att permanenta och utvidga möjligheten att använda hemlig rumsavlyssning (SOU 2012:44). Vidare bereds ett förslag om lagreglering av brottsbekämpande myndigheters möjligheter att i underrättelseverksamhet och i förundersökningar avseende allvarlig brottslighet använda vissa särskilda arbetsmetoder, såsom infiltration, provokation och vissa tekniska metoder (SOU 2010:103).

En förutsättning för framgång är givetvis att det straffrättsliga regelverket är ändamålsenligt utformat. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att regelverket på ett mer effektivt sätt ska kunna

användas för att bekämpa organiserad brottslighet. En reform, som bl.a. syftade till att höja straffen för allvarliga våldsbrott och att skärpa straffen vid återfall i brott, innebar en utvidgning av bestämmelsen i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken om att det utgör en försvårande omständighet om brottslighet har bedrivits i organiserad form (prop. 2009/10:147). För att skapa bättre förutsättningar att komma åt brottsvinster är det nu möjligt att vid vissa former av allvarlig brottslighet förverka vinster även från en inte närmare preciserad brottslig verksamhet, s.k. utvidgat förverkande (prop. 2007/08:68). Regeringen har i februari 2013 gett en utredare i uppdrag att utvärdera denna reglering. Med utgångspunkt i resultatet av utvärderingen och regeringens ståndpunkt att utvidgat förverkande ska vara ett kraftfullt redskap i kampen mot organiserad brottslighet, ska utredaren vid behov lämna förslag till författningsändringar (dir. 2013:14). Det straffrättsliga skyddet mot människohandel har förstärkts (prop. 2009/10:152) och straffansvaret för givande och tagande av muta har utvidgats (prop. 2011/12:79). Vidare har reglerna om grovt vapenbrott förtydligats genom att det i lagtexten anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömning av om ett vapenbrott är grovt, och det har även blivit straffbart att inte anmäla införsel av vapen till Tullverket (prop. 2011/12:109).

Regeringen förbereder också ytterligare straffrättsliga åtgärder som bl.a. syftar till att förstärka myndigheternas möjligheter att bekämpa organiserad brottslighet. En reform avseende kriminaliseringen av penningtvätt och därmed sammanhängande frågor planeras till 2014 (SOU 2012:12). Regeringen har i januari 2013 mottagit ett betänkande med förslag om att bl.a. förändra det grova vapenbrottet så att en skärpt syn på vapenbrottsligheten ska få genomslag (SOU 2013:7). Vidare utreds frågan om ett stärkt straffrättsligt skydd för egendom (dir. 2012:73). Inom EU pågår för närvarande också förhandlingar om ett direktiv om frysning och förverkande av vinning av brott. Direktivet syftar till att stärka och effektivisera medlemsstaternas regelverk för att förverka och återvinna vinning av gränsöverskridande allvarlig och organiserad brottslighet.

Trots tidigare och pågående reformarbete finns det skäl att överväga om det går att skärpa den straffrättsliga regleringen så att organiserad brottslighet kan bekämpas mer effektivt.

Uppdraget

Utgångspunkter

Ett utmärkande drag när det gäller organiserad brottslighet är att det alltid är flera delaktiga i den brottsliga verksamheten, även om alla inte deltar på samma sätt eller i samma utsträckning. Dessutom kan brottsligheten vara både sofistikerad och välplanerad. Detta innebär att de s.k. osjälvständiga brottsformerna, dvs. försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott samt underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott, har särskilt stor betydelse för förutsättningarna att motverka sådan brottslighet. Vidare präglas brottsligheten av att det ofta finns besvärande omständigheter kring ett brott utöver det förhållandet att brottet har ingått i ett organiserat sammanhang.

Bör försök, förberedelse och stämpling till fler brott kriminaliseras?

Många av de brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet är kriminaliserade på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet (23 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken). Människohandel och rån är exempel på brott som är straffbara på samtliga dessa förstadier.

Stämpling är kriminaliserat mera sällan än förberedelse och framför allt försök. Eftersom stämpling avser gärningar som ligger långt från det fullbordade brottet, finns det i och för sig goda skäl till återhållsamhet vid kriminaliseringen. Samtidigt torde det inom organiserad brottslighet vara vanligt med sådana handlingar som omfattas av stämplingsbestämmelsen, dvs. att någon i samråd med någon annan beslutar en brottslig gärning eller att någon försöker anstifta någon annan att utföra den eller själv åtar eller erbjuder sig att utföra den. Det finns därför anledning att överväga kriminalisering av stämpling till åtminstone *olaga tvång som är grovt* (4 kap. 4 § andra stycket brottsbalken), *utpressning som är grov* (9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken) och *våld eller hot mot tjänsteman som inte är ringa* (17 kap. 1 § brottsbalken). Förutom att dessa brott är vanliga inom organiserad brottslighet rör det sig här om brott som kan förekomma i mycket straffvärda former – straffmaximum för de två förstnämnda brotten är fängelse i sex år – eller som är av systemhotande karaktär.

Även i övrigt kan det finnas anledning att överväga en utvidgad försöks-, förberedelse- eller stämplingskriminalisering. Det skulle t.ex. kunna vara motiverat att straffbelägga försök, förberedelse och eventuellt även stämpling till övergrepp i rättssak som inte är ringa (17 kap. 10 § brottsbalken). Brottet har stora likheter med våld eller hot mot tjänsteman, som i dag alltså är kriminaliserat på försöks- och förberedelsestadiet.

Utredaren ska överväga om

- olaga tvång som är grovt, utpressning som är grov och våld eller hot mot tjänsteman som inte är ringa bör kriminaliseras på stämplingsstadiet,
- övergrepp i rättssak som inte är ringa bör kriminaliseras på försöks-, förberedelse- och eventuellt även stämplingsstadiet och
- det finns brott utöver dessa som bör kriminaliseras på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet.

Bör straffskalan för förberedelse och stämpling skärpas?

För att bestämmelserna om försök, förberedelse och stämpling ska vara effektiva i kampen mot organiserad brottslighet måste straffskalorna vara utformade så att det är möjligt att ta hänsyn till den varierande graden av allvar vid gärningarna.

Straffet för försök ska bestämmas högst till vad som gäller för fullbordat brott, vilket gör att de allra mest straffvärda försöken kan bedömas lika strängt som fullbordade brott. För förberedelse och stämpling är straffskalan annorlunda utformad. Straffet för förberedelse och stämpling ska bestämmas under den högsta och får alltid sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Dessutom gäller att högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet.

Att straffskalan för förberedelse och stämpling skiljer sig från skalan för försök är naturligt; stämplings- och förberedelsegärningar ligger i allmänhet längre från det fullbordade brottet än försöksgärningar och är därmed typiskt sett mindre straffvärda än sådana. Det kan emellertid sättas i fråga om straffskalan tillåter att allvaret hos de mest kvalificerade gärningarna beaktas i tillräcklig mån. Skillnaden i straffvärde behöver inte nödvändigtvis vara så stor mellan ett försök som avbryts på ett tidigt stadium och en långt

framskriden förberedelse till ett brott som gärningsmannen, exempelvis till följd av polisens ingripande, aldrig hinner påbörja. Här uppstår en tröskeeffekt i förhållande till försök. För försöksbrottet är hela straffskalan för det fullbordade brottet tillgänglig, medan förberedelse och stämpling kan leda till högre straff än fängelse i två år endast om straffskalan för det fullbordade brottet omfattar minst åtta års fängelse. När det gäller förberedelse och stämpling uppstår även en tröskeeffekt i förhållandet mellan brott som har åtta års fängelse i straffskalan och brott som inte har det. Det kan mot den bakgrunden diskuteras om tvåårsgränsen bör tas bort eller om straffskalan för förberedelse och stämpling bör skärpas eller förändras på något annat sätt. En sådan förändring skulle också utvidga möjligheterna att fullt ut beakta allvaret hos förberedelse och stämpling till andra allvarliga brott än sådana som är vanliga inom organiserad brottslighet.

Utredaren ska därför överväga

- om straffskalan för förberedelse och stämpling bör förändras.

Bör ansvaret för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott skärpas för personer med anknytning till brottslig verksamhet?

Om någon underlåter att i tid anmäla eller annars avslöja ett brott som är "å färde", döms han eller hon, om det är särskilt föreskrivet, för *underlåtenhet att avslöja brottet*. En förutsättning för att någon ska vara skyldig att avslöja brott är att det handlande som krävs kan ske utan fara för honom eller henne själv eller någon av hans eller hennes närmaste. Föräldrar eller andra uppfostrare eller förmyndare som underlåter att hindra den som står under deras vård eller lydnad från att begå ett brott döms för *underlåtenhet att hindra brottet*. Bestämmelsen om underlåtenhet att hindra brott är, till skillnad från bestämmelsen om underlåtenhet att avslöja brott, tillämplig i förhållande till vilket brott som helst. En annan skillnad är att handlingsskyldigheten villkoras även av att det nödvändiga handlandet ska kunna ske utan anmälan till myndighet. Ansvar för underlåtenhet såväl att avslöja som att hindra brott förutsätter vidare att brottet har fortskridit så långt att straff kan följa på det, dvs. att minst straffbar förberedelse eller stämpling eller straffbart försök har kommit till stånd (23 kap. 6 § brottsbalken).

Bestämmelserna om underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott kan användas för att lagföra någon som misstänks för brott

eller medverkan till brott, när det inte går att bevisa mer än att personen i fråga på förhand känt till brottet. Så kan vara fallet med personer som rör sig i kretsar där brott begås. Det är dock ovanligt att någon döms för underlåtenhet att avslöja eller hindra brott, vilket till viss del torde vara en följd av att straffansvaret är förhållandevis snävt avgränsat. Det bör därför övervägas om straffansvaret kan förändras så att det blir lättare att tillämpa i förhållande till personer som t.ex. deltagit eller varit ledare i det sammanhang där det aktuella brottet förekommit. Den som har en sådan roll kan anses ha försatt sig i en position som gör att det är rimligt med högre krav för att undgå straffansvar (jfr det förslag om straffansvar för *underlåtenhet att hindra brottslig verksamhet* som förordades av flera skiljaktiga i SOU 2000:88). Utredningsarbetet i denna del bör bedrivas förutsättningslöst men med beaktande av de krav som rättssäkerheten ställer, bl.a. när det gäller en tydlig avgränsning av det straffbara området. Inte minst måste det nog övervägas hur den personkrets som skulle träffas av ett eventuellt skärpt straffansvar bör bestämmas. Att arbetet ska bedrivas förutsättningslöst innebär att utredningen även bör beakta de eventuella konsekvenserna för andra typer av allvarliga brott än sådana som är typiska för organiserad brottslighet.

Ansvar för underlåtenhet att avslöja brott förutsätter att detta är särskilt föreskrivet för brottet i fråga. Oavsett om straffbestämmelsen föreslås förändras på något sätt, finns det anledning att överväga om underlåtenhetskriminaliseringen bör omfatta fler grova brott, t.ex. de grova fallen av olaga tvång (4 kap. 4 § andra stycket brottsbalken) och utpressning (9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken).

Utredaren ska därför överväga om

- straffansvaret för underlåtenhet att avslöja respektive hindra brott bör skärpas för personer som har anknytning till den brottsliga verksamhet där brottet har begåtts,
- underlåtenhet att avslöja olaga tvång som är grovt och utpressning som är grov bör kriminaliseras och
- underlåtenhet att avslöja fler brott än dessa bör kriminaliseras.

Behövs nya eller förändrade kvalifikationsgrunder för grovt brott?

Om ett brott har utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering, är detta enligt 29 kap. 2 § 6 brottsbalken en försvårande omständighet som särskilt ska beaktas vid bedömningen av brottets straffvärde. Dessa omständigheter är inte alltid möjliga att visa, men när ett brott har begåtts inom ramen för organiserad brottslighet kan det dock gå att styrka andra omständigheter kring brottet som kan anses försvårande. Ett sätt att åstadkomma att försvårande omständigheter uppmärksammas är att i lagtexten ange de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Genom att ställa upp sådana kvalifikationsgrunder kan man också få till stånd ett utvidgat tillämpningsområde för det grova brottet. Det får dessutom den fördelen att bestämmelsen blir mer informativ och ger bättre vägledning för den som ska tillämpa den (jfr prop. 2011/12:109 s. 16).

Mot denna bakgrund finns det skäl att undersöka om det går att identifiera omständigheter som, i förhållande till olika brottstyper, är vanligt förekommande när brottet begås inom ramen för en organiserad brottslighet. Om så är fallet bör det övervägas om dessa omständigheter bör anges som faktorer som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Det kan handla om att såväl komplettera befintliga kvalifikationsgrunder som att införa sådana i straffbestämmelser där detta saknas. Till de omständigheter man bör överväga att särskilt lyfta fram hör att brottet har begåtts med hjälp av ett skjutvapen. Detta skulle kunna vara av särskild betydelse för bedömningen av om t.ex. ett olaga hot ska hänföras till den grova graden (4 kap. 5 § andra stycket brottsbalken). För viss brottslighet skulle det också kunna finnas skäl att framhålla den omständigheten att brottet har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning (jfr t.ex. grovt koppleri, 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken).

Det finns också anledning att se över om befintliga kvalifikationsgrunder för brott som är vanliga inom organiserad brottslighet är ändamålsenligt utformade. Bland annat bör det övervägas om inte de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett olaga tvång är grovt är onödigt restriktiva. I bestämmelsen anges att gärningen innefattat pinande till bekännelse eller annan tortyr (4 kap. 4 § andra stycket brottsbalken).

Utredaren ska därför

- överväga om det, för några brott som är vanligt förekommande inom organiserad brottslighet, finns skäl att införa omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt eller se över eller komplettera befintliga omständigheter.

Arbetsformer och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hålla sig informerad om arbete som bedrivs inom Regeringskansliet och utredningsväsendet på det område som utredningen avser. Utredaren ska vid behov samråda med berörda myndigheter, särskilt Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet och

Tullverket, samt med Utredningen om ett stärkt straffrättsligt skydd för egendom (Ju 2012:10). Utredaren ska göra de internationella jämförelser som anses befogade, inte minst mot bakgrund av Sveriges åtaganden inom EU. Regleringen i andra nordiska länder bör ges en särskild belysning och beaktas i arbetet. Utredaren är oförhindrad att ta upp sådana närliggande frågor som har samband med de frågeställningar som ska utredas.

Om utredaren finner att regelverket bör förändras ska han eller hon lägga fram fullständiga författningsförslag.

Utredaren ska ha ett jämställdhetsperspektiv i sin analys. Statistik ska vara köns- och åldersuppdelad.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2014.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2013:112

Tilläggsdirektiv till Utredningen om skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet (Ju 2013:03)

Beslut vid regeringssammanträde den 5 december 2013

Utvidgning av och förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 21 februari 2013 att en särskild utredare skulle analysera om det straffrättsliga regelverket på vissa särskilt angivna områden kan skärpas för att på ett mer effektivt sätt motverka organiserad brottslighet (dir. 2013:19).

Utredaren får nu i uppdrag att även

- överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att höja straffminimum för grovt vapenbrott till fängelse i ett år,
- överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att införa en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott, och
- överväga om grovt vapenbrott bör kriminaliseras på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet.

Den del av uppdraget som rör höjningen av straffminimum för grovt vapenbrott och införandet av en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott ska redovisas senast den 14 februari 2014. Utredningstiden för övriga frågor förlängs. Uppdraget ska i stället slutredovisas senast den 29 augusti 2014.

Skärpt straff för grovt vapenbrott

Gällande straffbestämmelser och den tidigare utredningens förslag

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms enligt 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen (1996:67) för vapenbrott till fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt döms enligt andra stycket för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs, om vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, eller om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa döms enligt tredje stycket till böter eller fängelse i högst sex månader.

Som en försvårande omständighet ska, vid bedömningen av straffvärdet i det enskilda fallet, särskilt beaktas bl.a. om brottet har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet har föregåtts av särskild planering (29 kap. 2 § 6 brottsbalken).

Regeringen uttalade i propositionen Vissa åtgärder mot illegala vapen att det kunde ifrågasättas om utformningen av straffbestämelsen speglade brottstypens allvar och gav tillräckligt utrymme för att på ett nyanserat sätt beakta allvaret i de mest klandervärda vapenbrotten (prop. 2011/12:109 s. 16). Samtidigt konstaterades att det inom ramen för det lagstiftningsärendet saknades beredningsunderlag för att genomföra några förändringar av straffskalan för grovt vapenbrott. En förutsättning för att genomföra sådana förändringar var enligt regeringen att frågan övervägdes på nytt.

I mars 2012 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till hur det grova vapenbrottet bör förändras för att en skärpt syn på vapenbrottsligheten ska få genomslag och för att öka möjligheten att göra nyanserade bedömningar av grova vapenbrott (dir. 2012:19). I januari 2013 överlämnades betänkandet Skärpningar i vapenlagstiftningen (SOU 2013:7). I betänkandet föreslås i fråga om straffet för grovt vapenbrott att straffmaximum ska höjas till fängelse i sex år. Vidare föreslås att straffskalan för grovt vapenbrott ska delas upp. Om ett vapenbrott är grovt ska dömas till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Om brottet är synner-

ligen grovt ska dömas till fängelse i lägst två år och högst sex år. Enligt förslaget ska vid bedömning av om brottet är synnerligen grovt särskilt beaktas om gärningen har avsett ett stort antal vapen.

Betänkandet har remissbehandlats. De flesta remissinstanser som uttalar sig om förslaget rörande straffet för grovt vapenbrott tillstyrker förslaget, däribland Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen. Rikspolisstyrelsen föreslår emellertid i sitt remissvar att även straffminimum för grovt vapenbrott ska höjas, till fängelse i ett år, för att en skärpt syn på vapenbrottsligheten ska få genomslag. Betänkandet är föremål för beredning i Regeringskansliet.

Straffminimum för grovt vapenbrott ska höjas till fängelse i ett år och en särskild straffskala för synnerligen grovt brott ska införas

Regeringen anser att det är motiverat att höja straffmaximum för grovt vapenbrott till fängelse i sex år i enlighet med det befintliga utredningsförslaget. Som den tidigare utredningen har föreslagit bör också straffskalan för det grova brottet delas upp. En utgångspunkt för uppdraget bör därför vara att den förslagna höjningen ska göras och att en särskild straffskala för synnerligen grovt brott ska införas.

Vad gäller straffminimum för grovt vapenbrott föreslås i betänkandet inte någon förändring och frågan behandlas inte heller närmare i betänkandet. Regeringen gör dock följande bedömning.

Straffskalorna för olika typer av brott återspeglar bl.a. den omständigheten att det finns skäl att se allvarigare på s.k. effektbrott, alltså brott där skadan på det skyddade intresset realiserar, än på s.k. beteendebrott, som t.ex. vapenbrott, som inte omedelbart hotar ett skyddat intresse. Tillgång till skjutvapen utgör dock många gånger en förutsättning för att grova våldsbrott ska komma till stånd. En uppkommen våldssituation riskerar också att få betydligt svårare följder om skjutvapen förekommer. En sträng syn på de allvarigare formerna av vapenbrottslighet är därför motiverad.

Enligt polisen har beväpningen inom kriminella kretsar ökat. Polisens bedömning är också att skjutvapen används i större utsträckning än tidigare vid både interna och externa konflikter inom dessa kretsar. Studier visar också att det dödliga våldet med koppling till kriminella konflikter, till skillnad från annat dödligt våld, har ökat sedan 1990-talet. Detta är en oroande utveckling som måste tas på allvar.

När innehav, överlåtelse eller utlåning av vapen har koppling till kriminella grupperingar och konflikter finns det således en påtaglig risk för att vapnen kommer att användas vid allvarliga våldsbrott. Även om det i det enskilda fallet finns möjlighet att som försvarande beakta den omständigheten att vapenbrottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, bedömer regeringen att minimistraffet för grovt vapenbrott inte på ett tillfredsställande sätt speglar allvaret i det grova vapenbrottet. Regeringen anser därför att straffminimum ska höjas till fängelse i ett år.

Det grova vapenbrottets konstruktion bör ses över

Det är angeläget att ett höjt straffminimum för grovt vapenbrott också får genomslag i praktiken och inte ger upphov till oönskade effekter. Bland annat måste förhållandet mellan straffskalan för vapenbrott av normalgraden och straffskalan för grovt vapenbrott beaktas. För att i möjligaste mån säkerställa att straffskärpningen får avsedd effekt bör vapenbrottets konstruktion i sin helhet ses över. Utgångspunkten ska vara att det grova vapenbrottet i allt väsentligt ska omfatta de gärningar som omfattas i dag.

Även införandet av en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott kräver ytterligare överväganden. Det befintliga utredningsförslaget har utformats med nuvarande straffminimum för grovt vapenbrott i åtanke. Eftersom utgångspunkten nu är att straffminimum ska höjas till fängelse i ett år, medan straffmaximum i enlighet med det tidigare utredningsförslaget ska vara fängelse i högst sex år, finns det anledning till förnyade överväganden kring dels vilka omständigheter som ska beaktas för att den särskilda straffskalan för synnerligen grovt vapenbrott ska vara tillämplig, dels hur straffskalan bör utformas.

Utredaren ska därför

- överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att höja straffminimum för grovt vapenbrott till fängelse i ett år och
- överväga och föreslå de åtgärder som krävs för att införa en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott.

Bör försök, förberedelse och stämpling till grovt vapenbrott kriminaliseras?

Den särskilde utredaren har enligt de ursprungliga direktiven i uppdrag att överväga om kriminaliseringen av brott på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet bör utvidgas, bl.a. i fråga om olaga tvång som är grovt och utpressning som är grov. Vapenbrott är inte kriminaliserat på något av dessa förstadier. I likhet med de brott som nämns i de ursprungliga direktiven förekommer grovt vapenbrott i sammanhang där flera personer är delaktiga i den brottsliga verksamheten och där brotten föregås av noggrann planering. Det finns av det skälet anledning att överväga en kriminalisering av förstadier även i fråga om grovt vapenbrott. Utredaren ska därför

- överväga om grovt vapenbrott bör kriminaliseras på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet.

Arbetets bedrivande och redovisning av uppdraget

Utredaren ska vid behov samråda med berörda myndigheter. Utredaren ska lägga fram nödvändiga författningsförslag och redovisa förslagets konsekvenser.

Den del av uppdraget som rör höjningen av straffminimum för grovt vapenbrott och införandet av en särskild straffskala för synnerligen grovt vapenbrott ska redovisas senast den 14 februari 2014. Utredningstiden för övriga frågor förlängs. Uppdraget i den delen ska i stället för den 31 mars 2014 slutredovisas senast den 29 augusti 2014.

(Justitiedepartementet)

Vapenbrott – genomgång av praxis från den 1 juli 2012 till den 7 november 2013

Nedanstående domar är en sammanställning som utredningen har tagit fram genom sökning på begreppen ”grovt vapenbrott”, ”vapenbrott” och ”ringa vapenbrott” i rättsdatabaserna Bisnode Information AB/Infotorg, Norstedts Juridik AB/Zeteo och Karnov Group/Karnov med avgränsning att avgörandedatum ska vara mellan den 1 juli 2012 och 7 november 2013 (sökningen har skett vid flera tillfällen mellan den 8 och 20 november 2013). Förteckningen innehåller således brott begångna både före och efter den lagändring som trädde i kraft i vapenlagen den 1 juli 2012 då det klargjordes i 9 kap. 1 § vapenlagen vilka faktorer som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett vapenbrott ska bedömas som grovt eller inte (s.k. kvalifikationsgrunder).

Den nedanstående sammanställningen gör inte anspråk på att vara komplett. Det är t.ex. möjligt att det finns avgöranden som meddelats före den 7 november 2013 som inte hade hunnit bli införda i rättsdatabaserna när sökningarna gjordes och därmed inte är med i sammanställningen. Vapenbrott är dessutom ett brott som ofta förekommer i kombination med andra brott och i vissa fall har domar valts bort bl.a. av det skälet att det inte klart framgår av domstolens motivering varför en gärning har rubricerats på visst sätt eller bedömts ha ett visst straffvärde. De domar som har valts bort är som regel sådana där det inte har varit möjligt att dra några slutsatser av de bedömningar som gjorts i det aktuella målet.

Det straffvärde som anges i sammanställningen är – i de fall detta har varit möjligt att utläsa av domen – det straffvärde som bestämts för det aktuella vapenbrottet. Det värdet överensstämmer inte alltid med det straff som sedan har dömts ut i målet eftersom domstolen i vissa fall vid påföljdsbestämningen har tagit hänsyn till återfall,

ungdom, förmildrande omständigheter osv. I den mån det har varit fråga om flerfaldig brottslighet och straffvärdet för vapenbrottet inte har kunnat utläsas i det enskilda fallet har det i sammanställningen angetts vad det samlade straffvärdet har bedömts till.

**Tabell 1.1 Grovt vapenbrott
Straffvärdet har bedömts vara fängelse i två år eller därutöver**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
RH 2013:15 (Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-02-14, mål nr B 1840-12)
Gärning: NN har någon gång i juli 2011 mottagit och därefter till och med den 4 november 2011 innehaft nedanstående skjutvapen, ljuddämpare och ammunition. En automatkarbin, Adler Italy (kaliber .22), två automatkarbiner AK47 Zastava (kaliber 7.62 x 39 mm), en automatkarbin AK47 (kaliber 7.62 x 39 mm), en k-pist, Stengun (kaliber 9 mm), ett kulgevär, Oy Tikkakoski (kaliber 6.5 x 55 mm), ett kulgevär, Sako med kikarsikte (kaliber .308) WIN, två ljuddämpare, 243 patroner i kaliber 9 mm, 20 patroner i kaliber .308, 5 patroner i kaliber 6.5 x 55 mm, 8 patroner i kaliber 10 mm auto, 1 patron i kaliber .38 special, 1 patron i kaliber .32 ACP, 499 patroner i kaliber .22, 72 patroner i kaliber 7.62 x 39 mm och 4 patroner i kaliber 9 mm LUGER. (Åtalet omfattade även ett fall av grov olovlig körning).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN har först förvarat föremålen i sitt källarförråd i ett flerbilshus och därefter i sin bil på allmän plats i Malmö. Polisen genomförde en husrannsakan i bilen som en direkt följd av att boende i närområdet iakttagit att bilen varit parkerad under lång tid. Sättet som föremålen förvarats på har medfört en risk för spridning av dem även utanför NN:s kontroll. Det har varit fråga om flera livsfarliga vapen utan lagligt användningsområde och en mycket stor mängd tillhörande ammunition. Vapnen har varit placerade i direkt anslutning till tillhörande patroner och ljuddämpare, vilket kan jämföras med att de varit skarpladdade. NN har förvarat föremålen åt en bekant pga. att han inte var känd av polisen. Det är uppenbart att avsikten har varit att föremålen skulle komma till brottslig användning. Innehavet har varit långvarigt. NN har genom sin befattning med föremålen haft en inte oviktig roll för tillgången till illegala vapen i samhället. Tingsrätten bedömde straffvärdet till två års fängelse. Hovrätten skärpte straffet till fängelse i två år och sex månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten för Västra Sverige, 2013-05-03, mål nr B 2044-13
Gärning: Åtp 1: Innehav av nitton stycken luftgevär, ett gevär, en gevärspipa, en pistol med magasin, en enkelskottspistol, två kulgevär, två hagelgevär, tre revolverar, fyra pistoler, tre kombinationsgevär, två ljuddämpare och en större mängd ammunition.
Åtp 2: Innehav av en pistol och ett luftvapen, tre magasin, och ammunition (1095 patroner 22long, 324 patroner 9 mm, 100 patroner kaliber 12, 1 patron kaliber 5.6, 74 patroner 39B). (Åtalet omfattade även ansvar för brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor (innehav och förvaring av 132 spräng- och elsprängpatroner), grovt rattfylleri, rattfylleri och olovlig körning.).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN var innehavare av en reparationslicens och hade därmed rätt att inneha ett visst antal vapen och ammunition, förutsatt att det var fråga om legala vapen. De i målet aktuella vapnen var inte legala. Mängden ammunition översteg kraftigt den mängd som omfattades av reparationslicensen. Fråga har varit om en större mängd livsfarliga vapen, i flera fall laddade och som förvarats utan några som helst skyddsåtgärder. Det har också varit fråga om ett innehav som varat under lång tid. Även om vapnen endast befunnit sig i NN:s bostad är omständigheterna kring innehavet så allvarliga att gärningen inte kan bedömas på annat sätt än som grovt vapenbrott. Innehavet i åtp 2 har också avsett ett livsfarligt vapen, som använts vid tillfället, och en ansevärd mängd ammunition. Gärningen ska dock inte bedömas som grovt vapenbrott utan som vapenbrott av normalgraden. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i två år.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2012-11-21, mål nr B 4296-12

Gärning: Åtalet om fattar fyra NN. NN 1 och 2 har tillsammans och i samförstånd innehaft av en halvautomatisk pistol av märket Colt, kaliber 45 med magasin innehållande sex patroner på allmän plats i Göteborg. I samband med innehavet har ett skott avlossats. Även innehaft en handgranat av typen splittergranat (brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor). NN 3 har innehaft en halvautomatisk pistol kaliber 7.65 mm av märket Browning samt fem patroner i magasinet. NN 4 har innehaft och förvarat två halvautomatiska pistoler i ett källarutrymme i Göteborg. I en av pistolerna fanns ett magasin med sju patroner. Vidare har NN 4 har under sommaren 2012 olovligen innehaft och överlåtit ovan nämnda vapen (pistoler) till NN 1 och NN 3.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN 1 och 2: Brotten är grova eftersom pistolen och handgranaten saknar legalt användningsområde, kan förväntas komma till brottslig användning, är av särskilt farlig art och har innehafts på allmän plats. NN 3: Brottet är grovt då vapnet saknar legalt användningsområde, kan förväntas komma till brottslig användning samt har innehafts på allmän plats.

NN 1: Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i två år (domen avser även brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor, åtta stölder, två bedrägerier, två narkotikabrott av normalgraden och fyra bötesbrott).

NN 2: Straffvärde fängelse i ett år.

NN 3: Brottet är grovt då vapnet saknar legalt användningsområde, kan förväntas komma till brottslig användning samt innehafts på allmän plats. **Straffvärde fängelse i åtta månader.**

NN 4: Brotten är att bedöma som grova då NN 4 haft en central roll i samband med överlåtande av flera vapen som saknar legalt användningsområde. Vapnen har varit av särskilt farlig art och kan förväntas komma till brottslig användning. **Straffvärde fängelse i ett år och sex månader.**

Endast NN 3 och 4 överklagade tingsrättens dom. **Hovrätten fastställde domen.**

Tabell 1.2 Grovt vapenbrott
Straffvärdet har bedömts vara fängelse i mellan ett år och sex månader och två år

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2013-04-26, mål nr B 2997-13

Gärning: Åtp 1: Innehav av en revolver modell Zastava (kaliber .357) Magnum, ett kulgevär modell Carl Gustaf (kaliber .308) Winchester, ett dubbelpipigt hagelgevär modell Rizzini (kaliber 12), 43 hagelpatroner, 150 pistolpatroner, 79 revolverpatroner samt 17 kulgevärspatroner (grovt brott enligt åklagaren).

Åtp 2: Innehav av skjutvapen av modell Zastava (kaliber 6.35 mm) skarpladdad med sex kulor (brott av normalgraden enligt åklagaren).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet i åtp 1 har avsett tre vapen som vart och ett är av farlig beskaffenhet och detta gäller i synnerhet för kulgeväret och det dubbelpipiga hagelgeväret som haft avsågade kolvar och pipor. Vapnen har varit svartmålade respektive tejpade på blanka delar för att vara mindre iögonfallande. Vapnen har varit funktionsdugliga och de har påträffats i NN:s bostad. När det gäller kulgeväret och det avsågade hagelgeväret har dessa förvarats lättillgängliga tillsammans med ammunition i en väska under sängen. Vapnen – i vart fall kulgeväret och det avsågade hagelgeväret – har varit ämnade för brottsligt ändamål. NN har enligt åtp 2 innehaft en skarpladdad ombyggd tårgaspistol med sex kulor som även det vapnet var funktionsdugligt. Tingsrätten ansåg att det samlade straffvärdet uppgick till fängelse 2 år och 2 månader. **Hovrätten sänkte straffet till fängelse i ett år och åtta månader.**

Tabell 1.3 Grovt vapenbrott
Straffvärdet har bedömts vara fängelse i mellan ett år och sex månader och två år

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2013-02-05, mål nr B 5338-12 och B 4101-12

Gärning: Avser två domar:

Dom 1: Innehav av halvautomatisk pistol med nio tillhörande patroner skarp kulammunition i fordon på allmän plats. (Även åtal för ringa narkotikabrott.)

Dom 2: Innehav av halvautomatisk pistol med femton tillhörande patroner skarp kulammunition i fordon på allmän plats. (Även åtal för brott mot knivlagen, två fall av ringa narkotikabrott, olovlig körning och rattfylleri.)

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Omständigheterna vid de båda vapenbrotten är likartade på så sätt att NN i båda fallen i en bil på allmän plats innehade halvautomatiska pistoler med tillhörande ammunition. Även om kalibern på det vapen som innehades i dom 1 är något grövre är det inte visat att det vapnet är påtagligt farligare än det vapen som innehades i dom 2. NN bar skyddsväst vid innehavet i dom 1, vilket domstolen tolkar som förhöjd risk att vapnet skulle komma till användning. Vapeninnehavet i dom 1 har därför ett högre straffvärde än innehavet i dom 2. Straffvärdet för brottet i dom 1 motsvarar fängelse i 10 månader (tingsrätten hade bedömt straffvärdet till fängelse i ett år). Brottet i dom 2 hade ett något lägre straffvärde. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i ett år och fyra månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2012-11-27, mål nr B 3977-12
Gärning: Innehav av ett bockhagelgevär (kaliber 12), ett avsågat hagelgevär (kaliber 12), en kulsprutepistol (kaliber 9 mm) med tillhörande två magasin, en flaska tårgasspray, 1 375 militära patroner i kaliber 9 mm, 13 patroner i kaliber .222 Remington, 53 hagelpatroner (kaliber 12), två hagelpatroner Gyttorp 70 mm, två hagelpatroner Remington 70 mm, en patron 39B kaliber 9*19, tre patroner 7.65 mm, en patron 9 mm hålspetsammunition i bostaden. (Åtalet avsåg även narkotikabrott och ringa dopningsbrott).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet är grovt m h t den stora mängden vapen och att innehav av ett avsågat hagelgevär inte har något lagligt användningsområde. Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i ett år och fyra månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-11-12, mål nr B 2650-12 och B 1794-12
Gärning: Innehav av två pistoler och tre skarpa kulpatroner i bil på allmän plats. (Åtalet omfattade även stöld, häleri, sju fall av grov olovlig körning, tre fall av rattfylleri, åtta fall av ringa narkotikabrott och tre fall av olovligt innehav av kniv).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Pistolerna har varit laddade med skarp ammunition och har förvarats tillsammans med skarp ammunition i bil i de centrala delarna av Ängelholm. Brottet ansågs grovt m h t att pistolerna och ammunitionen kunde befaras komma till brottslig användning. Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i ett år och fyra månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-11-09, mål nr B 908-12
Gärning: Innehav av tre pistoler och en k-pist i bostaden. (Åtalet omfattade även ett rattfylleri och ett narkotikabrott).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Fråga har varit om fyra vapen, varav två helautomatiska som helt saknar legalt användningsområde. Brottet bedömdes som grovt bl.a. m h t att k-pisten hade modifierats på så sätt att den kunde vikas ihop och därför blev lättare att dölja. Till vapnen har funnits passande ammunition, varvid ammunitionen till k-pisten var försedd med stålmantel vilket gör att den bättre penetrerar vissa skyddsvästar, bl.a. sådana som används av den svenska polisen. Tingsrätten ansåg straffvärdet för det grova vapenbrottet uppgå till fängelse i ett år och fyra månader (ett år och sex månader dömdes ut för den samlade brottsligheten). Endast NN överklagade domen. Hovrätten angav att det samlade straffvärdet inte understiger det som tingsrätten dömt ut.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2013-10-31, mål nr B 4169-13
Gärning: Två NN. Innehav av tre halvautomatiska pistoler av märket Crvena Zastava mod 70 (kaliber 7.65 mm) Browning, en halvautomatisk pistol av märket Crvena Zastava mod 88A (kaliber 9 mm) Parabellum, tre ljuddämpare, 62 patroner i kaliber 7.65 B, tolv patroner i kaliber 9 mm parabellum, en gevärspatron i kaliber 6.5*55 mm och fyra patroner i kaliber 9 mm Makarov.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet är grovt m h t att det har rört sig om ett flertal vapen och patroner. Pistolerna är vapen av särskilt farlig beskaffenhet. **För NN 1 bedömdes straffvärdet till fängelse i ett år, NN 2 dömdes för medhjälp till fängelse i åtta månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2013-10-31, mål nr B 2539-13

Gärning: Innehav av en kulsprutepistol (kaliber 7.65 mm), en halvautomatisk pistol med avlägsnat tillverkningsnummer (kaliber 7.65 mm), en halvautomatisk pistol (kaliber 9 mm), 43 patroner (kaliber 7.65 mm) och 18 patroner (kaliber 9 mm) i ett vindsutrymme i ett flerfamiljshus.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Tingsrätten dömde tre NN för att gemensamt och i samförstånd innehavt de aktuella vapnen och ammunitionen och rubricerade brottet som grovt vapenbrott. **Tingsrätten bedömde att det samlade straffvärdet uppgick till fängelse i ett år för NN 1** (här ingick även ett grovt rattfylleri och olovlig körning), **ett år och två månader respektive nio månader för NN 2 och NN 3** (varvid tingsrätten beaktade 34 kap. 3 § 2 st BrB vid påföljdsbestämningen). **För samtliga NN har tingsrätten beaktat att det förflutit lång tid mellan gärningen och domen.** NN 1 och NN 2 överklagade domen till hovrätten som ogillade åtalet beträffande båda då innehavet inte ansågs styrkt.

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Nedre Norrland, 2013-09-25, mål nr B 93-13

Gärning: Innehav av avsågat hagelgevär med därtill hörande ammunition under tiden 2009-17 juli 2012 i Bollnäs. Åtalet avser även ett grovt olaga hot innebärande att NN hotat målsäganden genom att avlossa ett skott med det avsågade geväret strax intill målsägandens huvud samtidigt som han knuffat målsäganden och uppmanat denne att ge sig iväg.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Fråga har varit om ett dubbelpipigt hagelgevär, vars kolv och pipor varit avsågade. Det har varit ett vapen av ett mycket farligt slag utan något som helst lagligt användningsområde. Tre hagelpatroner var fästa vid vapnet när det påträffades vid husrannsakan vilket innebär att det varit redo för användning. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i ett år.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Övre Norrland, 2013-08-21, mål nr B 528-13

Gärning: NN 1 har innehaft en av automatkarbin (AK3) och en k-pist i bostaden. NN 2 har innehaft av en pistol dels under en resa mellan Stockholm och Umeå den 8-13 maj 2013 och dels i en bostadslägenhet i Umeå den 13 maj 2013. I lägenheten har pistolen varit skarpladdad ([åtp 1](#)). NN 2 har även innehaft en skarpladdad pistol av märket Beretta och en start- och skrämskottspistol av märket Bruni. Innehavet har skett under våren 2013 fram till och med den 14 maj 2013 i bostaden ([åtp 2](#)). (Åtalet innehåller även narkotikabrott).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN 1 har uppgett att det fanns en hotbild mot honom. NN 2 har uppgett att han sedan han lämnade ett kriminellt gäng har utsatts för allvarliga vålds- och hotbrott. Åtalet mot NN 1 bedömdes som grovt vapenbrott pga. att innehavet har avsett militära automatvapen. Automatkarbinen har varit funktionsduglig, men saknat ammunition. K-pisten har varit funktionsduglig, men har haft vissa brister och det har funnits tillhörande ammunition. Domstolen ansåg att

vapnen har varit av särskilt farlig beskaffenhet och det kunde befaras att vapnen skulle ha kunnat komma till brottslig användning. **Straffvärdet bedömdes vara fängelse i ett år.**

Åtalet mot **NN 2**: Pistolen, som är ett modifierat start/gasvapen har varit skarpladdad och har innehaft på allmän plats i Umeå och medförts på resa från Bengtsfors till Umeå.

NN 2:s invändning att vapnet innehaft i skyddssyfte kan inte avvisas som uppenbart obefogad. Med hänsyn till typen av vapen och omständigheterna i övrigt ska båda brottet bedömas som vapenbrott av normalgraden. **Tingsrätten bedömde det samlade straffvärdet till fängelse i åtta månader.** (Domen beträffande **NN 2** överklagades inte till hovrätten).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Övre Norrland, 2013-06-14, mål nr B 319-13

Gärning: Två fall av grovt vapenbrott: Åtp 1: Innehav av skarpladdad pistol med sju patroner. Åtp 2: Innehav av pistol (kaliber 9 mm), två magasin och 95 skarpa patroner i bil på allmän plats. (Åtalet omfattade även fyra fall av grov olovlig körning och ett narkotikabrott).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Åtp 1 (skälen för rubricering anges inte i varken tingsrättens eller hovrättens domar). Åtp 2: Vapnet har innehaft i fordon på allmän plats. Av **NN**:s egna uppgifter (han är hotad till livet och det förekommer släktnedgång i hans familj så han befinner sig i konstant fara och behöver pistol för att försvara sig) framgår att det funnits en uppenbar risk för att vapnet skulle komma till brottslig användning. Brottet ska bedömas som grovt. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i ett år.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-04-19, mål nr B 597-13

Gärning: Innehav av en halvautomatisk pistol samt sex skarpa tillhörande patroner av modell hålspetskolor.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapnet har i laddat skick innehaft på allmän plats, i en taxibil på allmän plats och på en svartklubb där det vistats ett hundratal personer. Ammunitionen har varit av extraordinärt slag och vapnet har tillsammans med denna ammunition varit att likställas med ett vapen av särskilt farlig beskaffenhet. **NN** har haft beredskap att använda vapnet i skyddssyfte och har förvarat det på ett sådant sätt (i byxlinningen) att det varit lättåtkomligt för honom. **NN** har varit alkoholpåverkad. Vapnet saknar legalt användningsområde och det har förelegat en uppenbar fara för att det skulle komma till brottslig användning. Straffvärdet måste med marginal överskrida straffminimum för grovt vapenbrott. Tingsrätten ansåg straffvärdet vara fängelse nio månader. **Hovrätten bedömde straffvärdet uppgå till fängelse i ett år.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Göta Hovrätt, 2012-07-06, mål nr B 1906-12

Gärning: Två åtalpunkter avseende grovt vapenbrott: Åtp 1: Innehav av skarpladdad pistol samt tillhörande ammunition på allmän plats i Jönköping.

Åtp 2: Innehav av skarpladdad avsågat hagelgevär i en bil på allmän plats i Huskvarna. (Åtalet omfattar även två fall av ringa narkotikabrott, ett rattfylleri och en olovlig körning, grovt brott).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: **Åtp 1:** Vapnet, en omgjord startpistol, saknar legalt användningsområde och var skarpladdat. NN införskaffade vapnet för att han kände sig hotad och för att han ville försvara sig själv och sin familj efter att en nära vän till honom blivit mördad av en person med anknytning till Hells Angels. Det finns därmed särskild anledning att befara att vapnet skulle komma till brottslig användning. Det bör även beaktas att NN själv var medlem i ett kriminellt gäng och att han hade på sig tabletter som innehöll narkotikaklassat preparat. Brottet skulle bedömas som grovt. **Åtp 2:** Brottet är grovt m h t att vapnet saknat lagligt användningsområde och var skarpladdat med två patroner. NN var dessutom påverkad av amfetamin, metamfetamin, kokain och diazepam. Syftet med förvärvet av vapnet ger särskild anledning att anta att det kunde komma till brottslig användning. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i ett år.**

Tabell 1.4 Grovt vapenbrott
Straffvärdet har bedömts vara fängelse i mellan sex månader och ett år

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2013-10-22, mål nr B 4086-13

Gärning: Innehav av hagelgevär och 50 patroner på flera platser i Göteborg (Åtalet omfattade även en stöld).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Det aktuella vapnet var ursprungligen avsett för jakt, men kunde även användas för sportskytte. Vapnet var avsågat och hade i det skicket inget legalt användningsområde. Syftet med att kapa vapnet måste vara att lättare kunna dölja och transportera det. Vapnet var kraftfullt. NN hade medfört hagelgeväret i ett fordon på allmän plats. Geväret var dessutom laddat med två patroner kaliber 12. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i tio månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2013-04-15, mål nr B 1960-13

Gärning: Innehav av skarpladdad, halvautomatisk pistol med tillhörande sex patroner skarp kulammunition (kaliber 6.35) i personbil på allmän gata i Hisings backa. (Åtalet omfattade även ett ringa narkotikabrott).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet bedömdes som grovt m h t att vapnet innehavts i personbil som framförts på allmän plats. Vapnet var förändrat så att det blivit farligt att använda och det saknade lagligt användningsområde. Det har förelegat stor risk för att vapnet skulle komma till brottslig användning eftersom NN vid tillfället varit rustad för strid genom att vara iklädd skyddsväst. **Straffvärdet bedömdes av hovrätten uppgå till fängelse i tio månader.** (Tingsrätten bedömde straffvärdet till åtta månaders fängelse, narkotikabrottet påverkade inte straffvärdet).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2012-08-30, mål nr B 5995-12

Gärning: Innehav av en pistol, skarpladdad med fyra patroner. (Åtalet omfattade även våldsamt motstånd, hot mot tjänsteman, ringa narkotikabrott och skadegörelse).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Grovt brott m h t NN:s synnerligen utåtagerande beteende på platsen för polisinslagandet, att han bar pistolen dolt en fredagskväll i krogmiljö, att vapnet var skarpladdat och att det funnits anledning att tro att vapnet skulle komma till brottslig användning. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i tio månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-10-15, mål nr B 1609-13

Gärning: NN 1: Innehav av ett avsågat hagelgevär (kaliber 12), 75 skarpa hagelpatroner (kaliber 12) och 113 skarpa kulpatroner av olika kaliber i ett olåst källarförråd i ett flerfamiljshus under perioden 21–24 februari 2013 och i en personbil på allmän plats den 24 februari 2013. NN 1 har vidare överlätit vapnet och 13 tillhörande skarpa hagelpatroner till NN 2.

NN 2: Innehav av ovan nämnda vapen och ammunition i personbil på allmän plats den 24 februari 2013. (Åtalet avsåg även brott mot utlänningslagen).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Rubricering (avser båda): Fråga har varit om ett hagelgevär som manipulerats på så sätt att dess kolv och pipor har sågats av. Ett sådant vapen har stor eldkraft på nära håll och är mycket farligt. Det saknar helt legalt användningsområde. Vapnet har dessutom innehaft i fordon på allmän plats. Brottet är grovt. Innehavet och överlåtelsen av ammunitionen har bedömts som vapenbrott av normalgraden.

NN 1: Så som ytterligare försvårande omständigheter anses att vapnet har innehaft i personbil och under några dagar i ett olåst förråd. Brottet har även omfattat två förfaranden som är kriminaliserade, innehav och överlåtelse. Med hänsyn till vapnets karaktär och de former under vilka det har hanterats har det funnits en uppenbar fara för att vapnet skulle komma till brottslig användning. Straffvärdet överstiger med råge straffminimum.

Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse tio månader.

NN 2: Vapnet och ammunitionen hade innehavts i syfte att överlåta egendomen vidare. Befattningen har dock varit aningen mer begränsad än NN 1:s hantering och straffvärdet är därmed något lägre. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse nio månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-10-07, mål nr B 1256-13

Gärning: Innehav av ett avsågat hagelgevär, en elpistol, två hagelpatroner och åtta kulpatroner i bostaden. (Åtalet avsåg även narkotikabrott (12,1 g kokain), ringa narkotikabrott och ringa dopningsbrott).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet av det avsågade hagelgeväret har avsett innehav av ett vapen av särskilt farlig beskaffenhet som inte har något legalt användningsområde och som, som kunnat befaras komma till användning i kriminella sammanhang. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse nio månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2013-01-18, mål nr B 4838-12

Gärning: Innehav av pistol laddad med fem patroner samt en ljuddämpare till pistolen på allmän plats.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet har avsett en pistol som bars på allmän plats tillsammans med ammunition och ljuddämpare. Omständigheterna beaktas inte i tillräcklig utsträckning genom att gärningen rubriceras som grov. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i nio månader.** (Tingsrätten bedömde straffvärdet till sju månader).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Övre Norrland, 2012-10-23, mål nr B 551-12

Gärning: Innehav av skarpladdad pistol på passagerarfärja i trafik mellan Åbo och Stockholm.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet är grovt m h t att vapnet beslagtogs i en bar i anslutning till ett bråk på en passagerarfärja. NN var kraftigt berusad och det har funnits beaktansvärd risk för att det skarpladdade vapnet skulle komma till användning. **Straffvärdet bedömdes till nio månader** (men sex månader dömdes ut pga. ungdom).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2012-09-28, mål nr B 3753-12

Gärning: Innehav av halvautomatisk pistol laddad med åtta patroner samt därutöver innehav av åtta patroner i personbil på allmän gata i Göteborg.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN har uppgett att det fanns en hotbild mot honom och att vapnen innehades som skydd. Vapeninnehavet har därmed inneburit en beredskap att använda vapnet. Faran för att vapnet skulle komma till brottslig användning beaktades inte tillräckligt genom att vapenbrottet bedöms som grovt. **Straffvärdet bedömdes till fängelse i nio månader.** (Tingsrätten bedömde straffvärdet till sex månader).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Nedre Norrland, 2013-10-16, mål nr B 964-13

Gärning: Innehav av skarpladdad pistol och ett skarpladdat gevär (Åtalet omfattar även två fall av olaga hot och ett brott mot knivlagen).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet ska bedömas som grovt eftersom pistolen och geväret varit skarpladdade och vapnen inte har haft något legalt användningsområde. **Straffvärde för det grova vapenbrottet bedömdes till fängelse åtta månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-10-14, mål nr B 927-13

Gärning: Innehav av skarpladdad pistol med tillhörande magasin och nio stycken kulpatroner. Även ett vapenbrott av normalgraden avseende innehav av ett pipset till ett hagelgevär i bostadens källarförråd. (Åtalet omfattade även en misshandel, tre fall av ringa narkotikabrott och ett brott mot knivlagen).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet av pistolen bedömdes som grovt m h t att NN har förflyttat sig på allmän plats med vapnet skarpladdat och lätt åtkomligt. NN har uppgett att det finns en hotbild mot honom, vilket domstolen ansåg medföra anledning att tro att vapnet skulle kunna komma till användning. När det gäller innehavet av vapen i källarförrådet angavs att det faktum att vapnet har förvarats under lång tid gör att det brottet inte kan bedömas som ringa brott. **Det samlade straffvärdet bedömdes till åtta månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2013-03-11, mål nr B 1115-13
Gärning: Innehav av avsågat hagelvapen och ammunition. (Åtalet avsåg även stöld av jacka värde 799 kr, brott mot knivlagen och häleri avseende köp av en stulen mobiltelefon).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Gärningen skulle bedömas som grovt m h t att innehavet skedde på ett tåg (som är allmän plats). Vapnet har inte haft något lagligt användningsområde och det förvarades tillsammans med ammunition. Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i åtta månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Göta hovrätt, 2012-12-07, mål nr B 3094-12
Gärning: Innehav av avsågat kulvapen, fabrikat Remington samt tillhörande ammunition i form av 20 patroner. (Åtalet omfattade även vapenbrott avseende innehav av sex stycken hagelpatroner i bostaden, två fall av brott mot knivlagen, två fall av ringa narkotikabrott, rattfylleri och olovlig körning).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapenbrottet bedömdes som grovt m h t att det avsågade kulvapnet var livsfarligt och saknade legalt användningsområde. Syftet med innehavet var enligt NN att överlåta vapnet och ammunitionen till en person som utsatt honom för hot och påtryckningar pga. att han lämnat ett kriminellt nätverk. Domstolen tog detta till intäkt för att det därmed fanns anledning att befara att vapnet skull komma till brottslig användning. Vapnet och ammunitionen hade förvarats på allmän plats och, i vart fall under viss tid, dolt under en barnvagn. Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i åtta månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2013-04-08, mål nr B 10153-12
Gärning: Innehav av sex handeldvapen (i bostaden) och två som vapen klassade ljuddämpare (i förrådsutrymme som tillhörde bostaden).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Fråga har varit om flera vapendelar som i fullt funktionsdugligt skick utgör vapen av farlig karaktär. Mängden och vapentypen gör att brottet ska rubriceras som grovt. Funktionsdugligheten har varit begränsad och straffvärdet ska därför ligga i straffskalans nedre kant. Straffvärdet bedömdes till fängelse i sex månader. (Ljuddämparna utgjorde enligt SKL inte vapen i lagens mening).
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Göta hovrätt, 2012-12-12, mål nr B 3309-12
Gärning: Innehav av skarpladdad revolver och pistol vid färd med bil i Mjölby kommun.
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet är grovt m h t att revolvren medförts skarpladdad i bil under färd på allmän väg. Båda vapnen har förvarats i anslutning till förarplatsen på ett sätt som gör dem ägnade att användas i brottsligt syfte. Sex månaders fängelse dömdes ut (men då hade viss hänsyn tagits till att NN utvisades och därmed hamnade på spärrlistan inom Schengenområdet).
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-10-31, mål nr B 827-12
Gärning: Innehav av en revolver (kaliber 38) av fabrikat Taurus med fem skarpa patroner i trumman.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet skulle bedömas som grovt m h t att vapnet var livsfarligt, har ett mycket begränsat lagligt användningsområde och har förvarats i en bil under färd på allmänna gator och vägar. **Straffvärdet bedömdes till fängelse i sex månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-10-15, mål nr B 1027-12

Gärning: Innehav av avsågat hagelgevär med tio hagelpatroner.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet är grovt m h t att NN tagit med sig vapnet till allmän plats och där skarpladdat det. NN har konsumerat sprit och tabletter (i avsikt att begå självmord), varit rejält berusad och därmed haft avsevärt nedsatt omdömesförmåga. Vapnet var livsfarligt och saknade legalt användningsområde. **Sex månaders fängelse dömdes ut** (men då hade hänsyn tagits till särskilda personliga omständigheter vid gärningstillfället).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-10-04, mål nr B 1550-12

Gärning: Innehav av avsågat hagelgevär med ammunition i bostaden.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Tingsrätten bedömde gärningen som vapenbrott av normalgraden bl.a. beroende på att NN hade gömt undan vapnet i sin bostad och det då kunde antas att risken för att det skulle komma till brottslig användning var begränsad. Tingsrätten dömde till fängelse i tre månader. Hovrätten ändrade rubriceringen till grovt vapenbrott med motiveringen att fråga var om livsfarligt vapen utan legalt användningsområde. Även det sätt som NN förvarat vapnet och skälet till att han förvarat vapnet talade för att brottet skulle bedömas som grovt brott. **Fängelse i sex månader dömdes ut** (men då beaktade domstolen att NN var 20 år vid gärningstillfället).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2012-11-30, mål nr 7066-12

Gärning: Innehav av pistol i kaliber 6.35 laddad med fem skarpa patroner.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet är grovt m h t att vapnet hade medförts skarpladdat till en krog på en lördagskväll och där visats upp, hade lämnats bakom bardisken utan uppsikt, saknat lagligt användningsområde och därmed sammantaget kunde befaras komma till brottslig användning. **Fängelse i sex månader dömdes ut** (men då beaktade domstolen att NN var 20 år vid gärningstillfället).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-11-22, mål nr B 979-12

Gärning: Innehav av skjutvapen (pistol).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Brottet bedömdes som grovt m h t att vapnet var skarpladdat, saknade legalt användningsområde, kunde befaras komma till brottslig användning och innehavet skedde på allmän plats. **Straffvärdet bedömdes till fängelse i sex månader.**

Tabell 2.1 Vapenbrott av normalgraden

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2013-04-10, mål nr B 8434-12
Gärning: Innehav av två vapen, en pistol CZ Shadow 9 mm (med tillhörande ammunition) och en pistol Luger. (Åtalet omfattade även tre häleribrott, ett avseende det först nämnda vapnet, ett avseende smycken till okänt värde, ett avseende tre spelkonsoller och spel till okänt värde samt ett brott mot knivlagen).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapenbrottet särskilt allvarligt m h t att NN lämnat en väska med skarpladdade vapen i en lägenhet där det fanns barn. Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i sex månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2012-08-27, mål nr B 2436-12
Gärning: Innehav av pistol med tillhörande magasin som innehöll nio patroner samt ett magasin med sexton patroner på allmän plats. (Åtalet omfattade även en grov olovlig körning).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapnet, en helautomatisk kulsprutepistol, har burits instoppat i byxlinningen. NN har uppgett att skålet varit att det fanns en hotbild mot honom. Tingsrätten ansåg att brottet skulle bedömas som mycket allvarligt då vapnet varit av särskilt farlig art och innehavts på allmän plats. Brottet anges som vapenbrott av normalgraden (det var inte stämt på grovt vapenbrott). Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i sex månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten för Västra Sverige, 2013-08-05, mål nr B 2711-13
Gärning: Innehav av pistol, Tokarev (kaliber 7.62), ett magasin och skarp ammunition i form av femton patroner i bostaden.
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN har anskaffat vapen och ammunition i syfte att skydda sig själv och sin familj på grund av att han känt sig hotad. Straffvärdet bedömdes till fängelse i fyra månader.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-11-05, mål nr B 2000-12
Gärning: Innehav av en elpistol i bostaden samt av en pistol av fabrikatet FN (kaliber 7.65) med tillhörande magasin innehållandes sex patroner och ytterligare 18 patroner i ett källarutrymme. (Åklagaren yrkade ansvar för ringa vapenbrott avseende elpistolen och brott av normalgraden avseende pistolen).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet av elpistolen bör bedömas som ringa vapenbrott. Domstolen anger att gärningen, såvitt avser innehav av pistol och ammunition får, så som åklagaren har fört sin talan, bedömas som vapenbrott av normalgraden. Det samlade straffvärdet bedömdes (i enlighet med åklagarens yrkande om påföljd) till fängelse fyra månader.

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Övre Norrland, 2013-10-15, mål nr B 59-13

Gärning: NN 1: Innehav av ett hagelgevär (kaliber 16), ett kulgevär Sterling (kaliber .22) longrifle och ammunition till dessa vapen i bostad och garage.

NN 2: Innehav av ett kulgevär Husqvarna kaliber .22) longrifle, ett hagelgevär utan kolv och en ljuddämpare i bostad. (Åtalet omfattade även framställning alt. förvaring av narkotika (47,76 g cannabis).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehav av hagelgevär och ljuddämpare (**NN 2**) ansågs med hänsyn till vapnets begränsade användning och farlighet som ringa. Övriga innehav bedömdes som vapenbrott av normalgraden. **Det samlade straffvärdet bedömdes för var och en av NN till fängelse i tre månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2013-04-30, mål nr B 11614-12

Gärning: Innehav av revolver (kaliber .22) i bostaden.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapnet utgjorde arvegods. NN hade licens för andra vapen, men hade inte sökt för det nu aktuella vapnet. Vapnet hade förvarats i vapenskåp. Det satt sex patroner i vapnet när det togs i beslag. Vapnet hade ändrats på flera sätt i förhållande till sitt ursprung och var funktionsdugligt. **Straffvärdet bedömdes till fängelse i tre månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Nedre Norrland, 2012-11-27, mål nr B 714-12

Gärning: Innehav av ett avsågat hagelgevär, märke Husqvarna, en start/gaspistol, märke SM samt ett luftgevär, märke Air Arms i en personbil samt i bostaden. (Åtalet omfattade även ett rattfylleri och ett ringa narkotikabrott).

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet av hagelgeväret bedömdes som vapenbrott av normalgraden medan innehavet av luftgeväret och start/gaspistolen bedömdes som ringa vapenbrott. Hagelgeväret saknade varje form av lagligt användningsområde, vapnet förvarades lättåtkomligt i bilen tillsammans med ammunition, risken för användning har varit stor eftersom NN:s avsikt med innehavet var att skydda sig mot ett upplevt hot. Endast NN överklagade till hovrätten som angav att **det samlade straffvärdet inte understiger fängelse tre månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2012-08-17, mål nr B 5634-12

Gärning: Innehav av hagelgevär.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vid bedömningen av straffvärdet har i mildrande riktning beaktats att NN inte har haft för avsikt att använda vapnet och att det hade gått två år sedan gärningen begicks. I skärpande riktning togs hänsyn till att vapnet hade förvarats på ett otryggt sätt (under en säng) och under lång tid (drygt åtta år). **Straffvärdet bedömdes till fängelse i tre månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2013-04-02, mål nr 11168-12

Gärning: Innehav av en revolver och 62 patroner i ett garage under cirka två veckor.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN påstod sig ha hittat revolvern och patronerna och gömde dem i en bekants garage. Gärningen allvarlig med hänsyn till omständigheterna och gärningens art. **Straffvärdet bedömdes till fängelse i två månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea hovrätt, 2013-10-21, mål nr B 5360-13

Gärning: Innehav av ett hagelgevär och 436 skarpa patroner i bostaden.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: NN hade tidigare haft vapen och licens, men hade enligt egen utsaga glömt att ansöka om licens avseende det nu aktuella geväret. En del av ammunitionen tillhörde ett annat vapen och övrig ammunition hade han hittat på återvinningsstationen. NN ansågs väl insatt i de regler som gäller för innehav av vapen. Den ammunition som han hade hittat bedömdes som brott som begåtts av oaktsamhet. Övriga innehav bedömdes som vapenbrott av normalgraden. **Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i två månader.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Hovrätten för Västra Sverige, 2012-11-05, mål nr B 1264-11

Gärning: Innehav av hagelskjutvapen i bostad. (Åtalet omfattade även två fall av grov olovlig körning.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Fråga var om två rör som tillsammans kunde användas som ett vapen.

Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i två månader (men då hade beaktats att NN hade återfallit i brott under pågående skyddstillsyn).

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea Hovrätt, 2012-10-23, mål nr B 4939-12

Gärning: Innehav av pistol.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Innehavet har bestått i att NN hittat vapnet, tagit det och placerat det i skogen. Det rör sig om ett fungerande vapen med tillhörande ammunition. NN hade för avsikt att kontakta polis, men gjorde det inte under en hel dag. **Straffvärdet bedömdes till fängelse i en månad.**

Tabell 3.1 Ringa vapenbrott och brott som begåtts av oaktsamhet

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten för Västra Sverige, 2012-10-15, mål nr B 2044-12
Gärning: Innehav av pepparsprej på allmän plats. (Åtalet omfattade även misshandel genom att NN sprutade målsäganden i ansiktet med pepparsprejen).
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Anges inte i domen. Det samlade straffvärdet bedömdes till fängelse i en månad.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-07-15, mål nr B 3585-12
Gärning: Innehav av en 9 mm-pipa för skjutvapen med tillhörande ljuddämpare, 91 skarpa patroner i kaliber 9 mm, 32 skarpa patroner i kaliber .32 samt 41 skarpa hagelpatroner i ett källarutrymme.
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Pipan var delvis rostig och viss del av ammunitionen hade ärgat. Tingsrätten bedömde gärningen som vapenbrott av normalgraden med ett straffvärde om fängelse i en månad. Hovrätten ändrade bedömningen till ringa vapenbrott m h t att vapendelarna inte ens tillsammans utgjorde något fungerande vapen samt att pipan var rostig såväl invändigt som utvändigt. Påföljden bestämdes till 150 DB.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Svea hovrätt, 2013-06-12, mål nr B 3028-13
Gärning: Innehav av två elchockvapen, en tårgaspistol och en tårgasspray i bostaden.
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Tingsrätten bedömde gärningen som vapenbrott av normalgraden m h t antalet vapen, vapnens karaktär och övriga omständigheter och bedömde straffvärdet till fängelse i en månad. Hovrätten ändrade domen på så vis att brottet bedömdes som ringa vapenbrott m h t att enstaka vapen av den typ som var aktuell normalt bör medföra att brottet bedöms som ringa och endast den omständigheten att det nu varit flera vapen inte borde leda till annan bedömning. Det fanns inte någon utredning om vapnens farlighet. Vapnen var köpta via internet för åttanio år sedan och hade förvarats i bostaden. Påföljden bestämdes till 100 DB.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2013-03-13, mål nr 3171-12
Gärning: Innehav av sprayburk innehållande tårgas i bostaden.
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Tårgassprayen var köpt utomlands. Oaktsamt att inte utreda innehållet närmare innan införsel och innehav i Sverige. Påföljden bestämdes till 40 DB.
Hovrätt, avgörandedatum och målnummer
Hovrätten över Skåne och Blekinge, 2012-09-12, mål nr B 1575-12
Gärning: Av oaktsamhet innehaft en behållare med pepparspray på Malmö Airport.
Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Gärningen erkänd. Inga redovisade skäl för domstolarnas bedömning. Påföljden bestämdes till 40 DB.

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Göta hovrätt, 2013-10-31, mål nr B 1789-13

Gärning: Innehav av pistol och kulspruta i bostad.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapnen köpta utomlands under påståendet att de var "dummies". Vapnen var ändrade så att de var obrukbara, men de var trots det tillståndspliktiga. Genom att NN inte undersökt om vapnen var tillståndspliktiga eller inte ansågs han ha varit oaktsam. **Påföljden bestämdes till 30 DB.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Svea Hovrätt, 2013-10-30, mål nr B 4197-13

Gärning: Innehav av kolsyrepistol på allmän plats.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Vapnet skulle inte ha varit tillståndspliktigt om NN varit över 18 år. **Påföljden bestämdes till 30 DB.**

Hovrätt, avgörandedatum och målnummer

Göta hovrätt, 2013-04-09, mål nr B 3310-12

Gärning: Överlåtelse, överlämnande och innehav av två gevär av fabrikat Husqvarna och Remington (tillståndspliktiga, ett var obrukbart). Tre NN. En hade licens för gevären, men överlät vapnen till en av de andra NN som innehade dessa i sin bostad och sedan överlät dem till en tredje NN som därefter innehade dem i sin bostad. I båda fallen har innehavet varat i några dagar—ett fåtal veckor.

Faktorer som särskilt har påverkat straffvärdet eller rubriceringen: Syftet med vapenhanteringen var att ordna en så säker förvaring som möjligt för vapnen (som mestadels hade förvarats i vapenskåp). Avsikten var att ansöka om licenser. Brottsligheten därmed närmast en ordningsförseelse. Dock fråga om två kulgevär. **Påföljden bestämdes till 30 DB.**

Statens offentliga utredningar 2014

Kronologisk förteckning

1. Vissa bostadsbeskattningsfrågor. Fi.
2. Framtidens valfrihetssystem
– inom socialtjänsten. S.
3. Boende utanför det egna hemmet
– placeringsformer för barn och unga. S.
4. Det måste gå att lita på konsument-
skyddet. Ju.
5. Staten får inte abdikera
– om kommunaliseringen av den svenska
skolan. U.
6. Män och jämställdhet. U.
7. Skärpta straff för vapenbrott. Ju.

Statens offentliga utredningar 2014

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Justitiedepartementet

Det måste gå att lita på konsumentskyddet. [4]

Skärpta straff för vapenbrott. [7]

Utrikesdepartementet

Försvarsdepartementet

Socialdepartementet

Framtidens valfrihetssystem

– inom socialtjänsten. [2]

Boende utanför det egna hemmet

– placeringsformer för barn och unga. [3]

Finansdepartementet

Vissa bostadsbeskattningsfrågor. [1]

Utbildningsdepartementet

Staten får inte abdikera

– om kommunaliseringen av den svenska skolan. [5]

Män och jämställdhet. [6]

Landsbygdsdepartementet

Miljödepartementet

Näringsdepartementet

Kulturdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet
